

บทที่ 4

การวิเคราะห์หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพิจารณาชั้นมัธยมศึกษาปีที่หก

ในการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพิจารณาชั้นมัธยมศึกษาปีที่หกนี้ ผู้วิจัยจะจำแนกเป็นหัวข้อต่าง ๆ ตามเกณฑ์การวิเคราะห์ที่ได้สร้างขึ้น โดยจะจัดทำเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่วิเคราะห์รวมของหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และ เล่ม 2 อีกส่วนหนึ่งจะวิเคราะห์แยกเนื้อหาเป็นตอน ๆ ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้ง เล่ม 1 และ เล่ม 2

ส่วนที่วิเคราะห์รวมกันของหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และ เล่ม 2

1. ส่วนประกอบของหนังสือ

1.1 การพิมพ์

1.1.1 ขนาดและความเหมาะสมของตัวอักษรที่ใช้พิมพ์หัวเรื่องและเนื้อเรื่องที่มีต่อสายตาของนักเรียน หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 1 และ เล่ม 2 มีตัวอักษรที่ใช้พิมพ์หัวเรื่องและเนื้อเรื่องดังนี้

ชื่อตอน ตัวอักษรที่ใช้เป็นตัวคำ ใหญ่ และหนา ขนาด 5 มิลลิเมตร
หัวเรื่องใหญ่ในแต่ละตอน ตัวอักษรที่ใช้เป็นตัวคำ ใหญ่ หนา แต่ย้งเล็ก
และบางกว่าชื่อตอน คือมีขนาดประมาณ $3\frac{1}{2}$ มิลลิเมตร

หัวข้อย่อย และข้อความในเนื้อเรื่องบางตอนที่ต้องการเน้น ตัวอักษรที่ใช้เป็นตัวคำ เล็กกว่าหัวเรื่องใหญ่ มีความหนา แต่ไม่หนาเท่าหัวเรื่องใหญ่ ขนาดของตัวอักษรประมาณ 2 มิลลิเมตร

เนื้อเรื่องทั่วไป ตัวอักษรที่ใช้เป็นตัวคำ ขนาดเดียวกับหัวข้อย่อย
คือประมาณ 2 มิลลิเมตร

เนื่องจากปัจจุบันนี้ ตัวอักษรที่ใช้พิมพ์หนังสือเรียนใช้ระบบคอมพิวเตอร์ จึงเป็นขนาดมาตรฐานที่ใช้กันโดยทั่วไป และถ้าจะพูดถึงความเหมาะสมของขนาดของ

ตัวอักษรกับสายตาของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นนักเรียนในระดับโตแล้ว ขนาดตัวอักษรที่ไซม์พ์เนื้อหาประมาณ 2 มิลลิเมตร รวมทั้งระยะช่องไฟ ทำให้นักเรียนระดับชั้นนี้อ่านได้สบาย ๆ โดยไม่ต้องเพ่งสายตามาก ๆ (แม้ขนาดจะยังไม่ถึง 3 มิลลิเมตร ซึ่งเป็นขนาดพอเหมาะของเด็กโต แต่ก็ยังเป็นขนาดที่ใกล้เคียงกัน) เพราะขนาดของตัวอักษรขึ้นอยู่กับวัยของนักเรียนด้วย นักเรียนที่วัยสูงขึ้น ตัวอักษรก็จะเล็กลง และเมื่อส่วนหัวเรื่องใหญ่และหัวข้อย่อยมีตัวอักษรขนาดใหญ่ และหนากว่าปกติด้วยแล้ว ยิ่งเป็นส่วนที่ทำให้เห็นได้ชัดเจนนยิ่งขึ้นด้วย

อนึ่ง จากหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพิจารณาเล่ม 1 และ เล่ม 2 ยังมีบางตอนที่ใช้ตัวอักษรเล็กกว่าขนาดที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนี้

ก. ขนาดของตัวอักษรเล็กกว่าส่วนที่เป็นเนื้อเรื่องทั่ว ๆ ไป คือมีขนาดประมาณ $1\frac{1}{2}$ มิลลิเมตร ช่องไฟพอเหมาะไม่ถี่ไปนัก แต่ขนาดของตัวอักษรดังกล่าวเล็กเกินไป ต้องใช้สายตามาก ไม่เป็นการสะดวกกับนักเรียนเวลาอ่าน ตอนที่ไซขนาดของตัวอักษรเหล่านี้มีบางตอน ส่วนใหญ่เป็นตัวอย่างยาว ๆ ของเนื้อหาแต่ละเรื่อง ผู้จัดทำหนังสือชุดนี้อาจเห็นว่า ตัวอย่างเป็นส่วนที่เพิ่มเติมให้นักเรียนได้ศึกษา ไม่สำคัญเท่าส่วนที่เป็นเนื้อหา จึงใช้ตัวอักษรขนาดเล็ก ที่จริงแล้ว ตัวอย่างนับว่าเป็นส่วนสำคัญที่นักเรียนต้องศึกษามาก เพราะถ้านักเรียนไม่เข้าใจเนื้อหา การอ่านตัวอย่างประกอบเพิ่มเติม อาจทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาเรื่องนั้นได้ดียิ่งขึ้น ตอนที่ไซตัวอักษรขนาดดังกล่าว ในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพิจารณาเล่ม 1 อยู่ในตอนที่กล่าวถึงข้อความในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง (หน้า 8) ตัวอย่างการใช้ภาษาทั้ง 5 ระดับ (หน้า 40) ข้อความเกี่ยวกับวิธีใช้ราชาศัพท์ในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทย "อนันตวิภาค" (หน้า 53) ตัวอย่างข้อเขียนเชิงวิเคราะห์ (หน้า 71 - 74) ตัวอย่างข้อเขียนเชิงประเมินค่า (หน้า 77) ตัวอย่างของการอธิบาย (หน้า 94 - 96) ตัวอย่างของการบรรยายและพรรณนา (หน้า 106) ตัวอย่างของการบรรยายเรื่องต่าง ๆ กัน (หน้า 110 - 113) ตัวอย่างของการพรรณนา (หน้า 115 - 117) ข้อความที่อธิบายตำนานการเห่เรือ (หน้า 133) ส่วนในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพิจารณาเล่ม 2 อยู่ในตอนที่กล่าวถึง ตัวอย่างของกวีโวหารและสำนวนโวหาร (หน้า 37 , 39 , 41) ตัวอย่างของการใช้ภาษาแสดงเหตุผล (หน้า 53 , 54 , 57)

ตัวอย่างโครงสร้างของการโต้แย้ง (หน้า 85) ตัวอย่างของการโต้แย้ง (หน้า 91 - 93) ตัวอย่างของการอนุมาน (หน้า 98 - 99)

ข. ตัวอักษรขนาดเดียวกับแบบ ก คือประมาณ $1\frac{1}{2}$ มิลลิเมตร แต่มีลักษณะเป็นตัวอักษรเอน ซองไฟดีกว่า ทำให้อ่านยากกว่าแบบ ก แต่ที่ที่ตอนที่ใช้ตัวอักษรประเภทนี้มันน้อยกว่าแบบ ก คือเป็นเนื้อหาคำประพันธ์อยู่ในเรื่องการอธิบาย (หน้า 87) และเป็นเนื้อหาคำประพันธ์อยู่ในเรื่องสัญลักษณ์ (หน้า 115) ซึ่งอยู่ในหนังสือภาษาไทย ชุกภาษาพิจารณาเล่ม 1 เท่านั้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อตัวหนังสือทั้ง 2 แบบนี้ เป็นแบบที่ทำให้นักเรียนอ่านได้ไม่สะดวก และไม่ชวนให้น่าสนใจ แม้จะเป็นเพียงส่วนน้อย แต่ถ้าพิมพ์ขนาดเดียวกับเนื้อหาส่วนอื่น ๆ ได้ก็จะดี นักเรียนจะอ่านได้สะดวกขึ้น มีความสนใจมากขึ้น และเป็นการช่วยให้นักเรียนไม่ต้องใช้สายตามากเกินไปด้วย

1.1.2 การใช้ตัวอักษรที่ใช้พิมพ์หลาย ๆ ขนาด เพื่อให้เหมาะกับเนื้อเรื่อง ในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุกภาษาพิจารณา ทั้งเล่ม 1 และ เล่ม 2 มีตัวอักษรอยู่หลายขนาด ถ้าจะพูดถึงความเหมาะสมกับเนื้อหาแล้ว ก็นับว่าเหมาะสมดี เพราะหัวเรื่องใหญ่ควรจะเป็นส่วนที่มองเห็นชัดที่สุด เพื่อนักเรียนจะได้หาได้ง่ายว่าจะเรียนเรื่องอะไร ตัวอักษรที่ใช้พิมพ์ส่วนนี้ก็เป็นตัวหนังสือที่มีขนาดใหญ่ที่สุด และหนาที่สุดด้วย ต่อจากหัวเรื่องใหญ่ก็แบ่งเนื้อหาเป็นหัวข้อย่อย ๆ มีชื่อหัวข้อย่อยประกอบด้วย ชื่อของหัวข้อย่อยต่าง ๆ เป็นส่วนที่ควรจะได้เห็นได้ชัดจากรองลงมาจากหัวเรื่องใหญ่ นอกจากนี้เนื้อหาบางตอนที่ต้องการเน้นส่วนสำคัญ ตัวอักษรก็ใช้ขนาดเดียวกับหัวข้อย่อย ทำให้มองเห็นได้ชัดเจน และทำให้น่าสนใจ จากขนาดต่าง ๆ ของตัวหนังสือเหล่านี้ จึงนับว่าหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ใช้ตัวหนังสือได้หลายขนาด และมีความเหมาะสมกับเนื้อหาในเรื่องที่พอสมควรทีเดียว

1.1.3 ความชัดเจนของตัวอักษรที่ใช้พิมพ์ จากหนังสือเรียนภาษาไทย ชุกภาษาพิจารณาเล่ม 1 และเล่ม 2 ส่วนใหญ่ตัวอักษรมีความชัดเจนดี ตัวหมึกพิมพ์แต่ละหน้ามีความสม่ำเสมอ มีบางหน้าเท่านั้นที่สีหมึกอ่อนและเข้มไม่เท่ากัน ตัวอักษรไม่ชัดเจน เช่น ในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุกภาษาพิจารณาเล่ม 1 เรื่องราชาศัพท์หน้า 52 ตัวอักษรบางตัวไม่ชัดเจน เรื่องนิราศลอนดอน (บางตอน) หน้า 154 คำว่า "ลำเนา" ตัวอักษรลบ

ไปบางส่วนจนเห็นไม้ขีด หรือในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 2 เรื่อง การส่งเสริมการเกษตรของไทย มีหลายหน้าที่สีหมึกอ่อน และตัวอักษรไม้ขีดเจน แต่ไม่ถึงกับลบไป เช่น หน้า 220 , 222 , 231 , 238

นอกจากนี้ยังมีบางหน้าที่หมึกพิมพ์เลอะ ตัวอักษรหน้าหนึ่งติดไปที่อีกหน้าหนึ่ง ทำให้อ่านไม้ขีดเจน ส่วนที่เลอะ มีมากบ้าง น้อยบ้าง เช่น ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 1 หน้า 40 , 43 หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 2 มีหลายหน้า อยู่ในช่วงหน้า 5 , 11 - 18 , 24 - 27 , 157 - 159 , 162 , 163

ดังนั้น ถ้ามีการปรับปรุงให้ตัวอักษรและสีหมึก มีความชัดเจนมากกว่านี้ จะทำให้หนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ น่าอ่านยิ่งขึ้น

1.1.4 การเว้นวรรคตอน และการใช้เครื่องหมายวรรคตอน ในเนื้อหาของหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 1 และเล่ม 2 มีการใช้เครื่องหมายวรรคตอนต่าง ๆ คือ มหัพภาค จุลภาค นชลิขิต หรือวงเล็บ อัญประกาศ ยัติภังค์ เส้นไข่ปลา หรือเส้นปรุ เปียยาลน้อย เปียยาลใหญ่ มุพัสัญญา มหรรณสัญญา หรือย่อหน้า การเว้นวรรค ทั้งเว้นวรรคน้อยและเว้นวรรคใหญ่

สำหรับเครื่องหมายมหัพภาค จุลภาค นชลิขิตหรือวงเล็บ เปียยาลน้อย เปียยาลใหญ่ มหรรณสัญญาหรือย่อหน้า ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 ใช้เครื่องหมายเหล่านี้ได้ถูกต้องตรงตามหลักการใช้เป็นส่วนใหญ่ ส่วนเครื่องหมายอัญประกาศ ยัติภังค์ เส้นไข่ปลาหรือเส้นปรุ มุพัสัญญา การเว้นวรรค ส่วนใหญ่ก็มีการใช้ถูกต้องแล้ว แต่มีบางตอนที่ควรปรับปรุง ดังนี้

ก. เครื่องหมายอัญประกาศ ซึ่งควรใช้เมื่อเป็นบทพูด แต่บางแห่งไม่ได้ใช้ เช่น ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ เล่ม 1 หน้า 4 มีข้อความว่า ... สมมุติว่ามีผู้พูดว่า เด็กน้อยเกิดที่บ้าน ... ซึ่งประโยคต่อจาก ... ผู้พูดว่า ควรจะอยู่ในเครื่องหมายอัญประกาศ แต่ปรากฏว่าไม่ได้ใส่ไว้ เพียงแต่พอลงข้อความนั้นก็ขึ้นบรรทัดใหม่

นอกจากนี้ข้อความที่ยกมาจากที่อื่นก็เช่นกัน น่าจะใส่ไว้ในเครื่องหมายอัญประกาศ แต่ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ไม่ได้ใส่ไว้เลย อย่างไรก็ตาม

แม้จะไม่ใช้เครื่องหมายอัญประกาศ ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ก็เขียนให้เห็นชัดว่ายกข้อความมาจากที่อื่น โดยใช้ตัวอักษรต่างออกไปจากข้อความธรรมดา

มีบางแห่งที่เป็นประโยคอยู่ในเครื่องหมายอัญประกาศ 2 - 3 ประโยค แต่เขียนต่อกันบรรทัดเดียวกัน ซึ่งทำให้เห็นไม่ชัดเจน จึงควรเขียนประโยคในเครื่องหมายอัญประกาศ 2 - 3 ประโยคนี้ แยกกันคนละบรรทัด เช่น ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ เล่ม 1 หน้า 8 ในหัวข้อว่า ภาษามีการเปลี่ยนแปลง

"เมื่อไปถึงที่นั่น ข้าพเจ้าได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่น" "หนังสือเล่มนี้ง่ายต่อการเข้าใจ".

ควรจะเป็น

"เมื่อไปถึงที่นั่น ข้าพเจ้าได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่น"

"หนังสือเล่มนี้ง่ายต่อการเข้าใจ"

นอกจากนี้ ข้อความที่เป็นตัวอย่างบางข้อความ ควรอยู่ในเครื่องหมายอัญประกาศ เพื่อให้เห็นชัดเจน แต่กลับไม่ใช่ เช่น ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ เล่ม 1 หน้า 16 ข้อความว่า

... คำที่ออกเสียงสั้น ถ้าเราออกเสียงยาวจะกลายเป็นอีกคำหนึ่ง ซึ่งมีความหมายเปลี่ยนไป เช่น ข้อความว่า เอากอกไม้ใส่ลงไป ถ้าออกเสียง ลง เป็นเสียงยาวจะกลายเป็น เอากอกไม้ใส่โลงไป...

ควรจะเป็น

... คำที่ออกเสียงสั้น ถ้าเราออกเสียงยาวจะกลายเป็นอีกคำหนึ่ง ซึ่งมีความหมายเปลี่ยนไป เช่น ข้อความว่า "เอากอกไม้ใส่ลงไป" ถ้าออกเสียง "ลง" เป็นเสียงยาวจะกลายเป็น "เอากอกไม้ใส่โลงไป"...

อนึ่ง ข้อความหรือคำที่สำคัญ ๆ มีความหมาย นอกจากจะเขียนในเครื่องหมายอัญประกาศแล้ว ส่วนใหญ่จะใช้เป็นตัวอักษรคำ หนา กว่าตัวธรรมดาแทน แต่ก็มองดูชัดเจน และน่าสนใจ เช่นกัน

ข. เครื่องหมายยัติภังค์ ซึ่งควรจะใช้เมื่อไม่สามารถเขียนคำหลายพยางค์ในบรรทัดเดียวกันได้ แต่บางแห่งไม่ได้ใช้ เช่น ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ เล่ม 1 หน้า 129 คำว่า

"พระอภิยมณี" เขียนแยกคำเป็น "พระ
อภิยมณี"

จึงควรมีเครื่องหมายยัติภังค์เป็น "พระ-
อภิยมณี"

แต่ในบางแห่งไม่จำเป็นต้องใช้ แยกด้วย เช่น ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ เล่ม 1 หน้า 46 พุดถึงระดับของภาษาในข้อ "กริยา" และยกตัวอย่างว่า "เช่น - " แล้วจึงมีตัวอย่างไว้อีกบรรทัดหนึ่ง ความจริงหลังคำว่า "เช่น" ไม่จำเป็นต้องมีเครื่องหมายยัติภังค์ก็ได้

ค. เส้นไข่ปลาหรือเส้นปรุ ซึ่งใช้ให้เห็นว่าข้อความที่ยกมาคัดตอนมาจากที่อื่นบางส่วน หรือใช้เมื่อเขียนยังไม่จบประโยค แต่ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ ในส่วนของข้อความที่ยกมาจากที่อื่น มีการใช้เส้นไข่ปลาไม่ทั่วถึง บางครั้งมีเพียงตอนจบข้อความ บางครั้งไม่มีเลย อย่างไรก็ตามทั้งตอนต้นและตอนจบข้อความ ถ้าคัดตอนมาจากที่อื่นก็ควรมีเส้นไข่ปลาหรือเส้นปรุด้วย

ง. บุพសัณฺญา ใช้แทนคำที่อยู่ข้างบนตรงกัน ซึ่งในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 2 มีอยู่แห่งหนึ่งที่มีข้อผิดพลาด คือหน้า 40 - 41 กล่าวถึงการใส่สัญลักษณ์หรือสิ่งแทน และมีการใช้เครื่องหมายบุพសัณฺญาในหน้า 40 คือคำว่า "หมายถึง" เมื่อขึ้นถึงหน้า 41 บรรทัดแรก มีคำว่า "หมายถึง" เช่นเดียวกับหน้า 40 ในหนังสือเรียนภาษาไทยเล่มนี้ก็ใช้เครื่องหมายบุพសัณฺญาแทนลงไปเลย ทั้ง ๆ ที่ความจริง แม้จะเป็นคำเดียวกับหน้า 40 แต่เมื่อขึ้นหน้าใหม่ ก็ควรเขียนคำนั้นลงไปก่อน จึงใช้เครื่องหมายบุพសัณฺญาได้

จ. การเว้นวรรค ทั้งการเว้นวรรคน้อยและการเว้นวรรคใหญ่ มีที่ใช้ว่า ถ้าจบประโยค จบข้อความย่อย ๆ จึงเว้นวรรคใหญ่ แต่ถ้ายังไม่จบ หรือมีการยกตัวอย่างประกอบข้อความก็ให้ใช้เว้นวรรคน้อย แต่ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 1 และ เล่ม 2 มีบางแห่งที่ใช้ไม่ตรงตามวิธีใช้ เช่น ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ เล่ม 2

หน้า 84 ย่อหน้าแรกของเรื่อง "การไว้แย้ง" ซึ่งมีการยกตัวอย่าง แต่ใช้เว้นวรรคเท่ากับเมื่อจบประโยค หรือจบข้อความย่อย ๆ คือใช้เว้นวรรคใหญ่ นั่นเอง

นอกจากนี้ยังมีอีก 1 แห่ง ที่มีการเว้นวรรคในคำผิด เพราะเป็นคำ ๆ เดียวกัน ควรจะพิมพ์ติดกันไม่ควรเว้นระหว่างคำ คือคำว่า "มรรค ผล" ซึ่งอยู่ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 2 หน้า 102 คำนี้ควรพิมพ์ติดกันเป็น "มรรคผล"

อนึ่ง ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ ยังมีการใช้เครื่องหมาย " ; " หรือเรียกว่า "อัฒภาค" ซึ่งเป็นเครื่องหมายที่ไม่นิยมใช้ในภาษาไทยนัก นิยมใช้ในภาษาต่างประเทศ แต่ว่าในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้เล่ม 2 มีใช้อยู่ในหน้า 19 ซึ่งเป็นส่วนน้อย อย่างไรก็ตามเท่าที่สังเกตจากการใช้ ก็นับว่าถูกต้องดีแล้ว

จากรายละเอียดเหล่านี้ จะเห็นได้ว่า การใช้เครื่องหมายวรรคตอนของหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 ส่วนใหญ่มีความถูกต้องดีแล้ว ถ้ามีการปรับปรุงแก้ไขข้อผิดพลาดเล็กน้อยที่มีอยู่ ก็จะทำให้หนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ถูกต้องสมบูรณ์ขึ้น

1.1.5 ตัวสะกดการันต์ หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 1 และเล่ม 2 ยังมีตัวสะกดการันต์ผิดพลาดอยู่บ้าง ซึ่งคงเนื่องมาจากความรีบเร่งในการจัดทำหนังสือ และการตรวจทานยังทำได้ไม่สมบูรณ์นัก ตัวสะกดการันต์ที่ผิดพลาดมีดังนี้ คือ

หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณา เล่ม 1 มีดังนี้

หน้า 71 "กรรมสิทธิ์" ควรเป็น "กรรมสิทธิ์"

หน้า 106 "เห็นต่าง ๆ" ควรเป็น "เห็นร่าง ๆ"

หน้า 110 "สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ" ควรเป็น "สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ"

หน้า 111 "คว" ควรเป็น "ควย"

นอกจากนี้หน้า 129 คำว่า "เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์" ในคำอธิบายของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ หน้า 133 เขียน "เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์" ความจริงถ้าทั้ง 2 คำเป็นคำที่ถูกต้อง ในหนังสือเล่มเดียวกันก็ควรใช้ให้เหมือน ๆ กัน

หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 2 มี 1 คำเท่านั้น คือ หน้า 221 คำว่า "พุทธศึกษา" ควรเป็น "พุทธิศึกษา"

จากข้อผิดพลาดดังกล่าวนี้ แม้จะเป็นข้อผิดพลาดเพียงเล็กน้อย เมื่อเทียบกับเนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้ง 2 เล่ม แต่ข้อผิดพลาดในหนังสือเรียนเป็นสิ่งที่พึงระวังอย่างยิ่ง เพราะนักเรียนอาจจะจำเป็นแบบอย่างในทางที่ผิดได้ ดังนั้นจึงควรระมัดระวัง และปรับปรุงแก้ไขข้อผิดพลาดเล็ก ๆ น้อย ๆ เหล่านี้ เพื่อให้หนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ถูกต้องสมบูรณ์จริง ๆ

1.2 รูปเล่ม

1.2.1 ลักษณะของหนังสือ ขนาดของรูปเล่ม ความสวยงามน่าสนใจของรูปเล่ม หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มีลักษณะทั่วไปรวมถึงลวดลายของหนังสือเหมือนกัน ส่วนที่ต่างกันคือสี และตัวอักษรบางตัวเท่านั้น ปกหน้าของหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 1 มีสีม่วงอมชมพู ด้านบนและด้านล่างเป็นสีพื้น ไม่มีลวดลาย ส่วนกลางปกเป็นพื้นสีขาว มีลวดลายเป็นเส้นตรง เส้นโค้ง วงกลม สีม่วงอมชมพู อ่อนกว่าด้านบนและด้านล่างของปก ด้านบนของปกพิมพ์ตัวอักษรขนาดต่าง ๆ กันด้วยสีขาวว่า "หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 1 ท.605 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (ม.6)" ส่วนด้านล่างพิมพ์ด้วยอักษรสีขาวเช่นกัน ว่า "ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524" และมีรูปเสมาธรรมจักร ซึ่งเป็นตราประจำกระทรวงศึกษาธิการ เขียนว่า "กระทรวงศึกษาธิการ" พร้อมทั้งจำนวนเลขบอกราคาของหนังสือที่สันของปก พิมพ์ตัวหนังสือสีม่วงอมชมพู มีข้อความเหมือนกันกับส่วนบนของปกหน้า

ส่วนปกหลังเป็นพื้นสีขาว ไม่มีลวดลาย ที่มุมล่างด้านซ้ายเป็นรูปเสมาธรรมจักรสีเดียวกับปกหน้า และเขียนว่า "เลขที่ 212428" มุมล่างด้านขวามีเครื่องหมายขององค์การค้ำครูสภาสีเดียวกับปกหน้า ด้านล่างของเครื่องหมายมีตัวเลข "225 : 25 - 26" และสถานที่พิมพ์ ชื่อผู้พิมพ์ รวมทั้งวัน เดือน ปีที่พิมพ์ไว้อย่างชัดเจน

สำหรับหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 2 มีสีเขียว รายละเอียด และลวดลายทั่วไป รวมทั้งตัวอักษรส่วนใหญ่เหมือนกับเล่ม 1 มีส่วนต่างกัน คือค่าน้ำของปก ที่บอกราคาไว้ เปลี่ยนจากเดิมราคา 22 บาท เป็น 23 บาท ส่วนหลังของปก มุมล่างด้าน ซ้ายเป็นเลขที่ 135902 มุมล่างด้านขวาใต้เครื่องหมายองค์การคำคุณสุภา มีตัวเลขเพิ่ม เดิมเป็น "226 : 25 - 26 (1)" วัน เดือน ปีที่พิมพ์ ก็เปลี่ยนไปเช่นกัน

จากลักษณะ สี และลวดลายต่าง ๆ เท่าที่อธิบายมานี้ จะเห็นได้ว่ายังไม่ สวยงาม ถึงจุดใจเท่าที่ควร แม้จะมีสีค่อนข้างสดใส ไม่ได้ใช้สีเขียวเป็นพื้นไปทั้งเล่ม และ ยังมีลวดลายบ้างตรงส่วนกลางของปกเป็นสีอ่อน และแก่ แต่ทั้งสีและลวดลายก็ไม่ถึงจุดใจ เท่าที่ควร โดยเฉพาะลวดลายน่าจะมีส่วนสัมพันธ์กับเนื้อหาในเรื่องบ้าง เพื่อช่วยเพิ่ม ความน่าสนใจ และควรปรับปรุงให้มีสีสันสวยงาม ถึงจุดใจมากขึ้น เพื่อเป็นส่วนแรกเริ่มที่ จะช่วยให้นักเรียนสนใจจะศึกษาเนื้อหาในหนังสือยิ่งขึ้น

เกี่ยวกับขนาด และจำนวนหน้าของหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษา พิจารณ์ ทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มีความกว้าง ยาว เท่า ๆ กัน คือ กว้างประมาณ $7\frac{3}{8}$ นิ้ว ยาว $10\frac{3}{8}$ นิ้ว เป็นหนังสือขนาด 8 หน้ายก ส่วนความหนา และจำนวนหน้าต่างกัน คือ หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 1 หนา $\frac{3}{8}$ นิ้ว จำนวนหน้าเฉพาะที่เป็นเนื้อหา และกิจกรรมมี 196 หน้า ส่วนเล่ม 2 หนา $\frac{1}{2}$ นิ้ว มี 241 หน้า

จะเห็นว่า ความกว้าง ยาว และหนา ของหนังสือเรียนทั้ง 2 เล่มนี้ ยังไม่สมดุลกันนัก แม้จะเป็นขนาดมาตรฐานของหนังสือเรียนก็ตาม ถัดจากความยาว และ เพิ่มความหนาขึ้น จะทำให้ขนาดของหนังสือเรียนสมดุล และกะทัดรัด สะดวกในการถือมากขึ้น

1.2.2 คุณภาพของปกหนังสือ และกระดาษที่ใช้พิมพ์ กระดาษที่ใช้ พิมพ์ปกหนังสือเรียนทั้ง 2 เล่ม เป็นกระดาษปอนด์ ค่อนข้างหนา และมีสีขาว ส่วนกระดาษ ที่ใช้พิมพ์เนื้อหาในหนังสือเป็นกระดาษปรีฟ บาง และมีสีค่อนข้างเหลือง

จะเห็นว่า กระดาษที่ใช้พิมพ์ปกหนังสือเรียน แม้จะขาว แต่ยังไม่ นับว่าบางและไม่ทนทาน สำหรับกระดาษที่เป็นส่วนของปกหนังสือ เพราะเป็นส่วนที่ต้องใช้ ถืออยู่ตลอดเวลา ถ้าส่วนปกไม่หนาพอก็อาจทำให้ขาดง่าย กระดาษที่ใช้พิมพ์เนื้อหาก็คงเช่นกัน นอกจากจะบาง ซึ่งทำให้ไม่ทนทานแล้ว ยังมีสีค่อนข้างเหลือง ทำให้ดูไม่น่าเรียน แม้จะมี

ราคาถูกก็ตาม แต่คุณภาพก็ไม่ใช่พอสำหรับหนังสือเรียน ซึ่งต้องใช้อยู่เสมอเป็นเวลานาน ดังนั้นจึงควรมีการปรับปรุงคุณภาพของกระดาษที่ใช้พิมพ์ให้มีคุณภาพ และมีความหนามากขึ้น แต่ราคาพอเหมาะ ไม่แพงจนเกินไปด้วย

1.2.3 ความประณีต ทนทานของหนังสือ หนังสือเรียนภาษาไทย ชุด ภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มีวิธีการเข้ารูปเล่มด้วยวิธีการทากาว หรือไสกาว ซึ่งเป็นวิธีการเข้ารูปเล่มหนังสือเรียนทั่ว ๆ ไป

จะเห็นได้ว่าวิธีนี้เป็นวิธีที่สะดวก รวดเร็ว และช่วยให้การเข้ารูปเล่ม มีระเบียบดี ความคงทนถาวรก็มีพอสมควร ข้อสำคัญจะต้องระวังเกี่ยวกับการเรียบเรียง กระดาษให้มีระเบียบ และการทากาวต้องเป็นกาวที่มีคุณภาพดี จึงจะได้รูปเล่มที่ประณีต มั่นคง และใช้ได้นาน

1.2.4 การวางหน้าหนังสือ เฉพาะส่วนใหญ่ที่เป็นเนื้อหาทั่ว ๆ ไป คำอธิบายศัพท์ กิจกรรม คำนับจะห่างจากขอบหนังสือประมาณ 1 นิ้ว คำนข้างส่วนที่เขียน ติดกับสันห่างกันประมาณ $\frac{3}{8}$ นิ้ว อีกค่านหนึ่งห่างจากขอบประมาณ $\frac{1}{4}$ นิ้ว ส่วนค่านล่างอยู่ ห่างจากขอบประมาณ $\frac{3}{4}$ นิ้ว ระยะห่างระหว่างชื่อเรื่องกับเนื้อเรื่องประมาณ $\frac{3}{4}$ นิ้ว ระหว่างเนื้อเรื่องกับหัวข้อย่อยประมาณ $\frac{3}{8}$ นิ้ว ส่วนระยะห่างระหว่างบรรทัดต่อบรรทัด ประมาณ $\frac{1}{8}$ นิ้ว จำนวนบรรทัดใน 1 หน้า ประมาณ 30 บรรทัด แต่ละบรรทัดยาวประมาณ 6 นิ้ว ซึ่งถ้าเทียบกับความกว้าง และความยาวของหนังสือ (กว้าง $7\frac{3}{8}$ นิ้ว และยาว $10\frac{3}{8}$ นิ้ว) จะเห็นว่าเนื้อหาอัดแน่นไว้ในแต่ละหน้ามากเกินไป จนเหลือเป็นที่ว่างเพียง นิดเดียว โดยเฉพาะตรงบริเวณสันหนังสือมีที่ว่างเหลืออยู่น้อยมาก มองดูแล้วไม่สบายตา เพราะเห็นแต่ตัวหนังสือเต็มไปหมด นอกจากนี้จำนวนบรรทัดยังมีเกินขีดจำกัดตามเกณฑ์ที่ได้ศึกษามา คือ มีประมาณ 30 บรรทัด ซึ่งที่จริงกำหนดไว้เพียง 24 บรรทัด

อย่างไรก็ตาม เนื้อหาที่เป็นร้อยกรอง เช่น กลอนสุภาพ ในบรรทัดหนึ่ง จะมีการแบ่งเป็น 2 บรรทัด ถ้าจำนวนเนื้อความนั้นยาว หรือมีบรรทัดละวรรคเดียวถ้า เนื้อความสั้น ซึ่งจะช่วยให้เหลือเนื้อที่ค่านข้างของหนังสือมากขึ้น เป็นการสะดวกในการอ่าน และชวนให้น่าอ่านกว่าเนื้อความส่วนเป็นความเรียงร้อยแก้ว

อนึ่ง ในการวางส่วนของหัวข้อเรื่อง หรือชื่อเรื่อง มีการวางที่ได้ระเบียบดีดังนี้คือ ตรงกลางหน้าเป็นชื่อเรื่อง ถ้ามีหัวข้อย่อยก็จะวางไว้ริมซ้ายมือ เว้นระยะห่างระหว่างบรรทัดที่เป็นเนื้อความกับหัวข้อให้มากกว่าระยะห่างของเนื้อความแต่ละบรรทัด หัวข้อที่ย่อยกว่านั้นก็วางให้เข้ามาจากหัวข้อใหญ่ แต่ยังคงเว้นระยะห่างระหว่างบรรทัดเช่นเดียวกับหัวข้อใหญ่ เพื่อให้มองเห็นหัวข้อได้ชัดเจน

1.2.5 การเรียงลำดับหน้าหนังสือ หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มีการเรียงลำดับหน้าต่าง ๆ ดังนี้ คือ จากปกจะเป็นหน้าที่ยกชื่อหนังสือ ครั้งที่พิมพ์ ปีพ.ศ.ที่พิมพ์ ราคา สถานที่พิมพ์ จากนั้นจึงเป็นหน้าประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน ต่อไปเป็นหน้าคำนำ (ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 2 ยังมีคำกลอนที่กล่าวถึงการเรียนภาษาพิจารณา พร้อมทั้งภาพประกอบที่ไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในกลอน ซึ่งอยู่ต่อจากหน้าคำนำ) สารบัญ แล้วจึงต่อกับเนื้อเรื่อง บทอ่านเสริม หรือคำอธิบายเพิ่มเติม (ถ้ามี) กิจกรรรม ซึ่งเรียบเรียงหน้าไว้อย่างถูกต้อง ตอนท้ายจึงเป็นคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหนังสือเรียน และคู่มือครู จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การเรียงลำดับหน้าหนังสือเป็นระเบียบเรียบร้อยดี และเรียงหน้าต่าง ๆ ได้ถูกต้องด้วย

1.2.6 ราคาของหนังสือ หนังสือเรียนทุกเล่มนั้น ครูสภาเป็นผู้จัดพิมพ์ทั้งหมด รวมทั้งหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 ด้วย จึงทำให้มีราคาถูก แต่ถ้ายึดเทียบกับคุณภาพของหนังสือ กระดาษที่ใช้ เนื้อหาในเรื่อง รวมทั้งความมีระเบียบเรียบร้อยต่าง ๆ กับราคาของหนังสือแล้ว ก็นับว่ายังไม่ค่อยสมคูนัก ถ้าจะปรับปรุงคุณภาพของหนังสือให้ดีขึ้น แต่ราคาคงเดิมคงจะมีความเหมาะสมมากกว่านี้

1.3 ส่วนต่าง ๆ ของหนังสือ

1.3.1 รายละเอียดในการพิมพ์ หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 1 จะมีรายละเอียดในการพิมพ์หนังสือไว้ที่หน้าปกใน และปกหลังของหนังสือ ส่วนหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 2 จะมีรายละเอียดในการพิมพ์หนังสือไว้ที่หน้าแรกถัดจากปกหน้า และที่ปกหลังของหนังสือ ซึ่งรายละเอียดในการพิมพ์ของหนังสือชุดนี้ มีลักษณะเหมือนกัน ดังนี้คือ

- ก. ครั้งที่พิมพ์
- ข. จำนวนที่พิมพ์
- ค. องค์กรค่าที่พิมพ์
- ง. สถานที่พิมพ์ (บอกที่ตั้งละเอียดตั้งแต่เลขที่ ถนน อำเภอ จังหวัด)
- จ. ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา
- ฉ. วัน เดือน ปีที่พิมพ์

นอกจากนี้ในหน้าสุดท้ายก่อนถึงปกหลังของหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 ยังบอกสถานที่พิมพ์ ชื่อผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา และปีพ.ศ. ไว้ท้ายหน้าอีกด้วย

จากรายละเอียดดังกล่าวจะเห็นได้ว่า หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 ชี้แจงรายละเอียดในการพิมพ์ได้ส่วนสำคัญที่เพียงพอและชัดเจนแล้ว

1.3.2 คำประกาศให้ใช้ในโรงเรียน หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มีคำประกาศให้ใช้ในโรงเรียนอยู่หน้าถัดไปจากหน้าที่กล่าวถึงรายละเอียดในการพิมพ์ ซึ่งในคำประกาศนี้ได้พูดถึงการอนุญาตให้ใช้หนังสือเรียนเล่มนี้วันที่ เดือน พ.ศ. ที่ประกาศ รวมทั้งลายเซ็นของผู้ประกาศด้วย

1.3.3 หน้าลิขสิทธิ์ อยู่หน้าเดียวกับรายละเอียดในการพิมพ์ครั้งแรก คือที่หน้าปกในของหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 1 และที่หน้าแรกถัดจากปกหน้าของหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 2 ซึ่งเขียนคำว่า "มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ" ไว้ที่กลางบรรทัดท้ายหน้า

1.3.4 คำนำ อยู่หน้าถัดไปจากคำประกาศให้ใช้ในโรงเรียน ข้อความในคำนำของหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มีลักษณะเหมือนกับเป็นส่วนใหญ่ โดยกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของหนังสือเรียนชุดนี้ และคำขอบคุณคณะกรรมการผู้จัดทำหนังสือ รวมทั้งลายเซ็นของอธิบดีกรมวิชาการ ผู้เขียนคำนำด้วย

1.3.5 สารบัญ อยู่ถัดจากหน้าค่านำ ส่วนของสารบัญนี้กล่าวถึงตอนต่าง ๆ ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ จากนั้นจะเป็นเรื่องที่อยู่ในแต่ละตอน แล้วจึงแยกเป็นหัวข้อต่าง ๆ รวมทั้งกิจกรรมของแต่ละเรื่องด้วย ส่วนหน้านั้นจะบอกไว้ทุกตอน ทุกเรื่อง ทุกหัวข้อ และทุกกิจกรรม จึงนับว่าสารบัญนี้ให้รายละเอียดได้ดี คือเมื่อเปิดอ่านเฉพาะสารบัญแล้ว จะเข้าใจโครงเรื่องคร่าว ๆ ได้ทันที รวมทั้งสามารถเปิดหาเฉพาะตอนเฉพาะเรื่อง หรือเฉพาะหัวข้อที่ต้องการได้ง่าย เพราะเป็นสารบัญที่บอกหน้าของหัวข้อย่อยด้วย ไม่ได้มีเฉพาะตอนใหญ่ ๆ เท่านั้น

1.3.6 คำแนะนำในการใช้หนังสือเรียน หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณา มีคำแนะนำการใช้หนังสือเรียนอยู่ในเล่ม 1 เพียงเล่มเดียว โดยให้หัวข้อว่า "คำชี้แจงการใช้หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณา" ซึ่งชี้แจงเกี่ยวกับเนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ทั้ง 2 เล่ม แต่เน้นเนื้อหาของเล่ม 1 มากกว่า อย่างไรก็ตามแม้ในเล่ม 2 จะไม่มีคำชี้แจงการใช้หนังสือเรียนชุดนี้ แต่ในหน้าแรกของตอนต่าง ๆ ในเล่มก็ได้เขียนคำชี้แจงเนื้อหาเฉพาะของเล่ม 2 นั้นไว้ด้วย นอกจากนี้ในคำชี้แจงการใช้หนังสือเรียนชุดนี้ ก็ได้กล่าวถึงวิธีการเรียนการสอน ซึ่งเน้นให้นักเรียนพยายามศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองให้มาก เพื่อมีเวลาฝึกฝน และแนะนำให้ครูสอนบทโลกก่อนก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องเรียงตามลำดับ

คำชี้แจงการใช้หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณา นี้ จะเห็นว่า มีรายละเอียดพอสมควรที่จะเป็นแนวทางให้ครูและนักเรียนได้ใช้หนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้อย่างถูกต้อง แต่ถ้าจะมีคำชี้แจงการใช้หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาอยู่เฉพาะในเล่ม 1 เล่มเดียวนั้น ผู้วิจัยเห็นว่ายังไม่เป็นการเพียงพอ ควรจะมีคำชี้แจงอยู่ในเล่ม 2 ด้วย เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ครูที่ต้องการอ่านเพื่อศึกษาวิธีการใช้หนังสือเรียน

1.3.7 เนื้อเรื่อง เป็นส่วนที่ต่อจากคำแนะนำในการใช้หนังสือเรียน หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 แบ่งเนื้อหาออกเป็นตอนใหญ่ ๆ 3 ตอน เนื้อหาทั้ง 3 ตอนของหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ทั้งในเล่ม 1 และเล่ม 2 มีลักษณะ

เหมือนกัน ต่างกันที่เรื่อง และหัวข้อย่อย ๆ ของแต่ละตอน โดยเพิ่มความยากและความซับซ้อนขึ้นในเล่ม 2 อย่างไรก็ตามก็ยังมีเนื้อหาที่ต่อเนื่องกับในเล่ม 1 ด้วย

1.2.8 สังเขปประวัติผู้แต่ง ความจริงสังเขปประวัติผู้แต่งทุกคนควรจะมีในส่วนเนื้อเรื่องก่อนตีกล่าวถึง การพิจารณาคุณค่างานประพันธ์ และแนวคิด และค่านิยมในงานประพันธ์ เพราะในส่วนนี้จะมีวรรณคดี หรือวรรณกรรมหลาย ๆ เรื่องของผู้แต่งหลาย ๆ คนบรรจุไว้มากมาย จึงควรทราบประวัติของผู้แต่งเหล่านั้นด้วย แต่ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ เขียนประวัติผู้แต่งเพียงบางคนเท่านั้น และไม่ละเอียดนัก เพราะคณะกรรมการจัดทำหนังสือได้ชี้แจงไว้ในคำชี้แจงการใช้หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาให้นักเรียนค้นคว้าประวัติของผู้แต่งเอง เป็นกิจกรรมเสริม แล้วนำผลการค้นคว้าส่งอาจารย์ผู้สอน นักเรียนในระดับนี้โตพอจะรู้จักค้นคว้าแล้ว ผู้แต่งบางคนนักเรียนเองก็รู้จัก ดังนั้นการให้นักเรียนไปค้นคว้าเป็นกิจกรรมเสริม จึงนับว่าน่าจะสนับสนุนให้ทำ เพื่อเป็นการฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นแม้ส่วนของหนังสือส่วนนี้จะขาดหายไปก็ไม่น่าถือเป็นความผิดพลาด เพราะคณะกรรมการจัดทำหนังสือก็มีจุดประสงค์เฉพาะ **ดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว**

อย่างไรก็ตาม ข้อสำคัญสำหรับเรื่องนี้ คือควรควรให้นักเรียนได้ไปค้นคว้ามาจริง ๆ ไม่ใช่ปล่อยปละละเลย เพราะจะเกิดผลเสียแก่นักเรียน นอกจากจะไม่ได้ฝึกฝนค้นคว้า หาความรู้ด้วยตนเองแล้ว ยังไม่ได้ความรู้เกี่ยวกับประวัติของผู้แต่งหลายท่านดังกล่าวด้วย

1.3.9 ศัพท์านุกรม อยู่ตอนท้ายของวรรณคดี หรือวรรณกรรมแต่ละเรื่อง ซึ่งใช้ว่า "คำอธิบายเพิ่มเติม" ถ้าพูดถึงความสะดวกในการเปิดหาความหมายก็นับว่าสะดวกดี เพราะมีการแบ่งคำศัพท์ เช่น เป็นชื่อปลา ชื่อเรือ ชื่อต้นไม้ ชื่อเฉพาะ หรือศัพท์ทั่วไป นอกจากนี้ยังเรียงลำดับตามตัวอักษรอีกด้วย ถ้าเป็นร้อยกรองสมัยใหม่ ซึ่งตีความยากเช่น เรื่อง "วารีดุริยางค์" ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 2 ก็ยังมีคำอธิบายคำประพันธ์ไว้ให้ท้ายเรื่อง เพื่อให้เข้าใจได้ตรงกัน สำหรับคำศัพท์ที่ยกมาอธิบายนั้นก็เป็นที่ยากที่จำเป็น สมควรที่นักเรียนจะทราบ เพื่อให้อ่านเนื้อเรื่องได้เข้าใจยิ่งขึ้น หรือเป็นที่ที่อธิบายเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ นักเรียน เช่น

ข้อเฉพาะต่าง ๆ เป็นต้น ส่วนการอธิบายศัพท์แต่ละคำนั้น ส่วนใหญ่ช่วยให้เข้าใจคำศัพท์นั้น ได้ดีขึ้น แต่บางคำควรให้รายละเอียดมากกว่านี้ เพื่อความรู้ของนักเรียนชั้นนี้จะได้กว้างขึ้น เช่น เรื่องเพลงพื้นบ้านของไทย การละเล่นของไทย เพราะเท่าที่ดูในคำอธิบายศัพท์ที่มีอยู่ หลายชนิด ซึ่งอธิบายเพียงเพื่อให้เด็กเรียนรู้ว่า ชื่อนี้หมายถึงอะไรเท่านั้น ความจริงควรจะ เพิ่มรายละเอียดเรื่องนี้ให้นักเรียนรู้จักดีขึ้น เพราะก็เป็นเรื่องของไทย ๆ อย่างไรก็ตาม การอธิบายรายละเอียดในเรื่องนี้ ถ้ามีมากอาจนำไปใส่ไว้ในภาคผนวกก็ได้ นอกจากนี้คำ ศัพท์บางคำที่ไม่สามารถอธิบายให้นักเรียนเข้าใจชัดเจน ก็ควรหาภาพมาประกอบ (ดังจะ กล่าวไว้ในข้อ 4 ภาพประกอบ)

1.3.10 ภาคผนวก ความจริงจะอยู่ตอนท้ายของหนังสือ แต่หนังสือ เรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 ปรากฏว่าไม่มีภาคผนวกเลย ตอน ท้ายของหนังสือเป็นแค่เพียง "คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการแต่งตั้งคณะกรรมการ จัดทำหนังสือเรียนและคู่มือครู วิชาภาษาไทย วิชาบังคับ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" เท่านั้น ความจริงหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ก็อาจเพิ่มภาคผนวกได้ เช่น ความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นส่วนประกอบของเนื้อหา และสมควรจะให้นักเรียนได้รู้เรื่องนั้น ๆ อย่างละเอียด (ตัวอย่างของเรื่องที่ควรอธิบายอยู่ในข้อ 1.3.9) หากเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องนั้นมีมาก ก็ไม่ ควรใส่ไว้ในคำอธิบายเพิ่มเติม แต่ควรนำมาใส่ไว้ในภาคผนวก

1.3.11 บรรณานุกรม หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 ไม่มีบรรณานุกรมเลย เพราะเนื้อหาที่อยู่ในหนังสือเล่มนี้เป็นเนื้อหา ที่ได้จาก ความรู้ของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิได้เรียบเรียงขึ้น ส่วนคอนไตที่เป็นตัวอย่างหรือบทเสริม ในเนื้อหานั้น คณะกรรมการผู้จัดทำหนังสือได้คัดหรือคัดลอกมาจากที่อื่น ก็จะใช้วิธีเขียนไว้ใน วงเล็บ ก่อนจะเริ่มหรือหลังจากจบข้อความที่คัดลอกหรือคัดมานั้น ถ้าส่วนที่คัดลอกหรือคัด มาเป็นพวกวรรณคดี หรือวรรณกรรมสมัยใหม่ จะเขียนเฉพาะชื่อเรื่อง หรือทั้งชื่อเรื่องและ ชื่อผู้แต่งไว้ในวงเล็บ ถ้าเป็นหนังสืออื่นจะบอกชื่อเรื่อง ผู้เขียน วัน เดือน ปี ที่เขียนไว้ ในวงเล็บ ซึ่งเป็นวิธีทำให้ผู้อ่านทราบที่มาของเรื่องได้ทันทีหลังจากอ่านข้อความ หรือเรื่อง ตอนนั้นจบแล้ว รายละเอียดเกี่ยวกับที่มาของเรื่องก็มีมากพอสมควรด้วย อย่างไรก็ตามถ้า มีบรรณานุกรมของหนังสือเรียนชุดนี้อย่างเป็นทางการก็จะเป็นลักษณะได้ จะเป็นการดี เพราะจะเป็น แนวทางในการค้นคว้าเพิ่มเติม และเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านอย่างยิ่ง

จากส่วนต่าง ๆ ในหนังสือดังกล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าหนังสือเรียนชุดนี้มีส่วนต่าง ๆ ในหนังสือค่อนข้างครบถ้วน แม้จะมีบางส่วนที่ควรปรับปรุง เช่น ที่กล่าวไว้ในแต่ละหัวข้อ แต่ก็ยังเป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น

1.4 ภาพประกอบ

1.4.1 ขนาดและความน่าสนใจของภาพประกอบ ภาพที่มีในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้ง เล่ม 1 และเล่ม 2 เฉพาะในส่วนที่ประกอบเนื้อหาเป็นภาพถ่ายเส้นขนาดประมาณ $2\frac{1}{2}$ นิ้ว - 4 นิ้ว ซึ่งแม้ว่าจะมีขนาดไม่ใหญ่นัก แต่การวาดรายละเอียด และสีหมึกพิมพ์ชัดเจนพอสมควร ก็นับว่าพอเหมาะกับสายตาของนักเรียนอีกส่วนหนึ่ง เป็นภาพประกอบที่มีอยู่ในหน้าแรกของตอนต่าง ๆ ของหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้ง 2 เล่ม ภาพในส่วนนี้เป็นภาพใหญ่ทั้งหน้า ดูชัดเจนดี

สำหรับความน่าสนใจนั้น ทั้งภาพในส่วนที่ประกอบเนื้อหา และส่วนที่เป็นภาพประกอบในหน้าแรกของตอนต่าง ๆ ในหนังสือทั้ง 2 เล่ม เป็นภาพถ่ายลายเส้นสีหมึกพิมพ์ ไม่มีสีอื่น ๆ ให้ดูสวยงามเลย จึงไม่ค่อยน่าสนใจนัก นอกจากนี้ภาพในส่วนที่เป็นภาพประกอบหน้าแรกของตอนต่าง ๆ ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ทั้ง 2 เล่ม ยังเป็นภาพที่ตีความยากว่าจะมีความหมายหรือไม่ เมื่อเป็นเช่นนั้นนักเรียนก็อาจไม่ให้ความสนใจในภาพเหล่านั้นเท่าที่ควร และอาจมองผ่านไป เพราะเห็นว่าเป็นภาพที่ไม่มีความหมายก็ได้ ดังนั้น สำหรับความน่าสนใจของภาพประกอบนั้น จึงควรปรับปรุงให้ภาพแต่ละภาพน่าสนใจมากขึ้น ถ้าเป็นภาพถ่ายจากของจริงบ้าง และมีสีสันได้จะดีมาก แต่ถ้าไม่ได้ก็ควรเพิ่มความน่าสนใจมากขึ้น เกี่ยวกับการวาด และทุกภาพควรเป็นภาพที่นักเรียนตีความได้ง่ายกว่าที่เป็นอยู่นี้ว่าเกี่ยวกับเนื้อเรื่องอย่างไร จะช่วยให้ภาพประกอบเนื้อหาในหนังสือเรียนน่าสนใจยิ่งขึ้น

1.4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างภาพประกอบกับเนื้อหา และมีคำอธิบายภาพประกอบ ภาพประกอบที่มีอยู่ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้ง เล่ม 1 และเล่ม 2 แบ่งเป็น 2 อย่าง คือ

ก. ภาพหรือแผนภูมิประกอบเนื้อหาของหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ทั้ง 2 เล่ม ซึ่งมีภาพหรือแผนภูมิต่าง ๆ ประกอบเนื้อหาค้างนี้ คือ

ภาษาพิจารณาเล่ม 1 ภาพ 1 ภาพแสดงปฏิกริยาถูกใช้ระหว่างความคิดกับภาษา (หน้า 64) ภาพแรกเป็นภาพวงกลม มีลายเส้นขวาง และวงกลมพื้นขาว เกี่ยวกันเป็น ลูกโซ่ตั้งแต่เล็กไปหาใหญ่ อีกภาพหนึ่งเป็นภาพวงบิกเบี้ยว มีลายเส้นขวาง และวงบิกเบี้ยว พื้นขาว เกี่ยวกันเป็นลูกโซ่ตั้งแต่ใหญ่ไปหาเล็ก ภาพนี้เกี่ยวข้องกับเนื้อหาเรื่อง "ภาษากับ การพัฒนาความคิด" ซึ่งอยู่ในตอนที่ 2 "ความคิดและการแสดงออกเป็นภาษา" มีคำอธิบาย ใต้ภาพไว้ละเอียดชัดเจน แสดงการเปรียบเทียบภาพทั้ง 2 เกี่ยวกับความคิดที่เป็นระเบียบ และความคิดที่บกพร่อง พร้อมทั้งผลที่เกิดว่า จะสื่อภาษาได้ขยายวงกว้างขึ้นหรือลดลง

ภาพ 2 ภาพแสดงกรรมวิธีในการซ่อมหนังสือ (หน้า 91 - 93) เป็นภาพต่าง ๆ ทั้งหมด 5 ภาพ แสดงส่วนของปกหนังสือ รวมทั้งรายละเอียด ต่าง ๆ ตั้งแต่ความกว้าง ยาว การตัด พับ ทากาว ภาพเหล่านี้เกี่ยวข้องกับเนื้อหาเรื่อง "การอธิบาย" ซึ่งอยู่ในตอนที่ 2 เช่นกัน มีคำอธิบายภาพเป็นตอน ๆ อย่างละเอียด เพราะทั้งคำอธิบาย และภาพเป็นตัวอย่างประกอบของเรื่อง "คำอธิบาย" ด้วย

ภาพ 3 ภาพแสดงการยกของถูกวิธีและผิดวิธี (หน้า 98) เป็นภาพผู้หญิงทำท่าทางยกของทั้ง 2 ภาพ แต่ภาพแรกทำท่าถูก ภาพที่ 2 ทำท่าผิด ภาพทั้ง 2 นี้เกี่ยวข้องกับเนื้อหาเรื่อง "การอธิบาย" ซึ่งอยู่ในตอนที่ 2 มีคำอธิบายภาพ ทั้ง 2 ภาพ ทั้งภาพและคำอธิบายเป็นตัวอย่างประกอบของเรื่อง "การอธิบาย" เช่นเดียวกับใน "ภาพ 2"

ภาพ 4 ภาพแสดงการย่อมุมไม้สิบสอง (หน้า 169) ภาพนี้เป็นภาพวาดลายเส้นประกอบอยู่ในคำอธิบายศัพท์ "ไม้สิบสอง" ของพระราชวิจารณ์ใน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง "จดหมายความทรงจำของกรมหลวง นรินทรเทวี" เป็นภาพที่ช่วยให้เข้าใจคำอธิบายดีขึ้น ความจริงถ้าเป็นไปได้ ภาพนี้ควร หาภาพถ่ายจากของจริงมาให้ดูจะชัดเจนกว่า

ภาษาพิจารณาเล่ม 2 ภาพ 1 ภาพแสดงการอนุมาน (หน้า 57 - 59) มี ทั้งหมด 3 ภาพ เป็นลักษณะของแผนภูมิ มีลูกศรชี้ประกอบทั้ง 3 ภาพ แสดงการอนุมาน จากสาเหตุไปหาผลลัพธ์ ผลลัพธ์ไปหาสาเหตุ และผลลัพธ์ไปหาผลลัพธ์ ภาพทั้ง 3 ภาพนี้ เกี่ยวข้องกับเนื้อหาเรื่อง "ภาษากับเหตุผล" ซึ่งอยู่ในตอนที่ 1 "มนุษย์กับภาษา" คำอธิบาย ของภาพทั้ง 3 คือรายละเอียดที่เป็นส่วนของเนื้อหาในหนังสือเรียนด้วย

ภาพ 2 ภาพแสดงโครงสร้างของทรศนะ (หน้า 70) เป็นรูปสามเหลี่ยม มีข้อความประกอบอยู่ที่มุมของรูปว่า ที่มา ข้อสนับสนุน ข้อสรุป ในรูปสามเหลี่ยมเป็นลายสีคำ ภายในรูปตรงกลางมีรูปสามเหลี่ยมอีกรูปหนึ่ง สีและลายเดียวกัน เขียนคำว่า "ทรศนะ" ภาพนี้เกี่ยวข้องกับเรื่อง "การแสดงทรศนะ" ซึ่งอยู่ในตอนที่ 2 "การใช้ความคิดและการแสดงออก" ภาพนี้ไม่มีคำอธิบายภาพ แต่เป็นภาพที่ประกอบเพื่อให้คำอธิบายเนื้อหาเรื่อง "โครงสร้างของการแสดงทรศนะ" เป็นที่เข้าใจยิ่งขึ้น

ภาพ 3 แผนภูมิแสดงโครงสร้างของการโต้แย้ง (หน้า 86) เป็นภาพสายเส้นชี้คั้งฉากกัน 2 ด้าน ระหว่างเส้นคั้งฉากทั้ง 2 เป็นเส้นลูกศรชี้กลับกันไปทางขวาและย้อนมาทางซ้าย ตรงกลางเส้นลูกศรเป็นเส้นหยัก แผนภูมินี้เกี่ยวข้องกับเรื่อง "การโต้แย้ง" ซึ่งอยู่ในตอนที่ 2 เช่นเดียวกับ "ภาพ 2" ไม่มีคำอธิบายแผนภูมิ แต่ใช้ประกอบคำอธิบายในเนื้อหาเรื่อง "โครงสร้างของการโต้แย้ง"

จากรายละเอียดของภาพและแผนภูมิที่ประกอบเฉพาะในเนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณ์เล่ม 1 และเล่ม 2 จะเห็นได้ว่าภาพและแผนภูมิที่มีส่วนใหญ่อสัมพันธ์กับเนื้อหาในเรื่องที่ สำหรับความชัดเจนในการอธิบายภาพหรือแผนภูมิต่าง ๆ นั้น ส่วนใหญ่คำอธิบายก็ชัดเจนดี

อนึ่ง สำหรับภาพและแผนภูมิที่ 2 และ 3 ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณ์เล่ม 2 นั้น มีแต่ภาพและแผนภูมิ ส่วนคำอธิบายก็คือคำอธิบายเนื้อหาที่มีอยู่ในตอนต้นก่อนจะมีภาพหรือมีแผนภูมิ การมีภาพหรือแผนภูมิที่จริงแล้ว เขาคงต้องการสรุปให้เห็นชัดเจน และเข้าใจคำอธิบายเนื้อหายิ่งขึ้น แต่ภาพและแผนภูมิทั้ง 2 นี้ไม่ได้ช่วยให้เข้าใจได้ชัดเจนเลย คงมีจุดประสงค์เพียงเพื่อให้นักเรียนได้เปลี่ยนสายตาดูบ้าง แทนที่จะต้องอ่านตัวหนังสือไปตลอดทั้งหน้า

ข. ภาพประกอบที่มีอยู่ในหน้าแรกของตอนต่าง ๆ ของหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณ์เล่ม 1 และเล่ม 2 ภาพแต่ละภาพในส่วนนี้มีลักษณะเป็นรูปวงกลมซ้อนกันบ้าง เกี่ยวกันบ้าง มีตัวพยัญชนะไทยคืออักษรสูง กลาง ต่ำ มาประกอบบ้าง มีภาพส่วนหน้าของเด็กเป็นเงาคำ ๆ บ้าง ซึ่งภาพเหล่านี้อาจมองได้ 2 ลักษณะคือ เป็นภาพที่

ประกอบไว้เฉย ๆ ไม่มีความหมายอะไร หรือถ้าจะมองให้ลึกซึ้งแล้ว ภาพเหล่านี้อาจมีความหมายในแง่ของความสัมพันธ์ของกันระหว่างความคิดและภาษาในการสื่อสาร

อย่างไรก็ตาม ถ้าเป็นไปในลักษณะแรก ก็นับว่าภาพที่นำมาประกอบไม่เกิดประโยชน์ หรือให้ความคิดอะไรแก่ผู้เรียนเลย เพราะไม่มีความสัมพันธ์กับเนื้อหา แต่ถ้าเป็นไปในลักษณะที่ 2 ซึ่งจะต้องตีความออกมาด้วยว่าภาพแต่ละภาพหมายความว่าอย่างไร แม้จะมีส่วนสัมพันธ์กับเนื้อหา แต่ภาพต่าง ๆ ที่มีนั้นตีความได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับนักเรียนอาจจะไม่เข้าใจความหมายของภาพ และมองผ่านไป ไม่เก็บมาคิด ก็ย่อมไม่เกิดประโยชน์เช่นกัน ดังนั้นเมื่อภาพในส่วนนี้ไม่มีคำอธิบายภาพประกอบ จึงควรเป็นภาพที่จะให้นักเรียนรู้จักตีความได้เอง แต่ก็ต้องเป็นภาพที่สามารถจะตีความได้ง่ายกว่าที่เป็นอยู่นี้ หรือถ้าหากเป็นภาพที่ไม่มีความหมายสัมพันธ์กับเนื้อหาแล้ว ก็ไม่ควรใส่ไว้ เพราะไม่เกิดประโยชน์อะไรแก่นักเรียนด้วย

1.4.3 จำนวนของภาพประกอบ ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 1 มีเนื้อหาแบ่งเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 มี 5 เรื่อง ตอนที่ 2 มี 3 เรื่อง ตอนที่ 3 มี 5 เรื่อง ส่วนภาพประกอบเนื้อหามี 4 ภาพ อยู่ในตอนที่ 2 จำนวน 3 ภาพ ตอนที่ 3 จำนวน 1 ภาพ สำหรับหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 2 มีเนื้อหาแบ่งเป็น 3 ตอนเช่นกัน ตอนที่ 1 มี 3 เรื่อง ตอนที่ 2 มี 3 เรื่อง ตอนที่ 3 มี 7 เรื่อง ภาพประกอบเนื้อหามี 2 ภาพ และมีแผนภูมิ 1 ภาพ อยู่ในตอนที่ 1 จำนวน 1 ภาพ และตอนที่ 2 จำนวน 2 ภาพ

จากรายละเอียดที่กล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าจำนวนภาพประกอบ ถ้าเทียบกับจำนวนของเนื้อหาแล้วไม่มีความสมดุลกันเลย เนื้อหาในหนังสือเรียนแต่ละเล่มมีรวมถึงประมาณ 13 เรื่อง แต่ภาพประกอบเพียง 3 - 4 ภาพ เท่านั้น นอกจากนี้ภาพประกอบส่วนใหญ่ยังอยู่ในตอนที่ 2 ตอนอื่น ๆ ไม่ค่อยมีด้วย ดังนั้นจึงควรเพิ่มภาพประกอบให้มากขึ้น เพื่อให้หนังสือเรียนชุดนี้ก้าวหน้าเรียนยิ่งขึ้น เช่น ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 1 อาจเพิ่มได้ในเรื่อง "เสียงและอักษรไทย" ซึ่งเป็นเรื่องทางภาษาศาสตร์ อาจหาภาพเกี่ยวกับการออกเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ มาประกอบให้นักเรียนเข้าใจยิ่งขึ้น นอกจากนี้ตอน "การพิจารณาคุณค่าของงานประพันธ์" ในส่วนที่เป็น

คำอธิบายศัพท์ นอกจากมีภาพย่อมุมไม้สิบสองแล้ว ควรมีภาพประกอบคำอธิบายศัพท์ที่น่าสนใจ หรือสำคัญ หรือคิดว่านักเรียนไม่ค่อยรู้จักให้มากกว่านี้ อาจเป็นภาพวาดหรือภาพถ่ายก็ได้ แล้วแต่ความเหมาะสม เช่น ภาพครุฑยุคนาค ครุฑสี่หัว สัตว์และต้นไม้ชนิดแปลก ๆ ภาพที่เกี่ยวกับการละเล่นของไทย เป็นต้น

ส่วนในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 2 อาจเพิ่มได้ในตอน "แนวคิดและค่านิยมในงานประพันธ์" ในช่วงของคำอธิบายเพิ่มเติม และคำอธิบายศัพท์ เช่น เครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ หรือคำศัพท์แปลก ๆ เป็นต้น

2. เนื้อหา

2.1 สัดส่วนของเนื้อหากับจำนวนเวลา

หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่มที่ทั้งหมด 2 เล่ม ใช้เวลาเรียน 1 เล่มต่อ 1 ภาคการศึกษา ใน 1 ภาคการศึกษาจะมีเวลาเรียน 2 คาบต่อ 1 สัปดาห์ ถ้าจะศึกษาเนื้อหาโดยละเอียด รวมทั้งศึกษาจากคำชี้แจงการใช้หนังสือเรียนที่กล่าวว่าให้นักเรียนได้ศึกษาด้วยตนเองบ้าง ไม่ใช่ให้ครูอธิบายละเอียดทุกเรื่อง แล้วนำมาเปรียบเทียบกับจำนวนเวลา เฉพาะเนื้อหาเห็นว่าพอเหมาะที่จะสอนนักเรียนให้ทันเวลาที่กำหนดไว้ได้ เพราะเนื้อหาแต่ละเล่มมีส่วนที่ง่ายพอจะให้นักเรียนศึกษาเอง ครูอธิบายเพิ่มเติมเพียงเล็กน้อย และมีทั้งส่วนที่ยากต้องให้ครูอธิบายอยู่ตลอดเวลา เช่น ในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดนี้เล่ม 1 ตอนที่ 1 "ลักษณะที่ควรสังเกตของภาษา" และเล่มที่ 2 ตอนที่ 1 "มนุษย์กับภาษา" ในเรื่อง "ประโยชน์และอิทธิพลของภาษา" เป็นเรื่องที่นักเรียนสามารถศึกษาเองได้ เพราะในหนังสือเรียนเพียงแต่ชี้ให้นักเรียนเห็นข้อสังเกตของภาษามางประการ ซึ่งนักเรียนอาจมองข้ามไปเท่านั้น การสอนในหนังสือเรียนส่วนนี้จึงอาจใช้เวลาไม่มากนัก ส่วนตอนอื่น ๆ เช่นที่กล่าวถึง การใช้เหตุผล วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า การพิจารณาแนวคิดและค่านิยมในงานประพันธ์ เป็นตอนที่ครูต้องอธิบาย ชี้แนะ ให้แนวทาง นักเรียนค่อนข้างมาก เวลาที่ใช้จึงมากขึ้นตามไปด้วย การที่หนังสือเรียนชุดนี้มีเนื้อหาที่ยากและง่าย ต้องใช้เวลาในการสอนมากและน้อยต่างกันไปในนี้ เมื่อนำมาเฉลี่ยแล้ว ทำให้เนื้อหาทั้งเล่มที่ใช้ในการสอนมีสัดส่วนพอเหมาะกันก็

2.2 เนื้อหาใช้ได้กับการสอนหลายแบบ

วิธีการสอนที่ใช้กันอยู่ทั่วไปคือ การสอนแบบบรรยาย ซึ่งเนื้อหาในหนังสือเรียนไม่ว่าจะเป็นเรื่องอะไรก็สามารถใช้วิธีนี้ได้ แต่วิธีสอนแบบนี้ยอมให้โอกาสนักเรียนแสดงความคิดเห็นได้มาก คืออภิปราย หรือวิธีที่นักเรียนสามารถจะสรุปกฎเกณฑ์ได้เอง เช่น วิธีอุปนัย นั้น เป็นการสอนที่น่านำมาใช้ โดยเฉพาะกับนักเรียนระดับชั้นม. 6 ซึ่งเป็นชั้นที่มีความคิดต่าง ๆ กว้างขวางแล้ว เนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ถือว่าเอื้อต่อวิธีการสอนเหล่านี้มาก เช่น ในตอนที่ 1 ของเนื้อหา ก็เป็นเรื่องข้อสังเกตของภาษาที่ครูสามารถให้นักเรียนลองช่วยสังเกตลักษณะของภาษาให้มากกว่าที่มีอยู่ หรือตอนที่ 2 เช่น เรื่องของการแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ ประเมินค่า พุคโน้มน้าวใจ โต้แย้ง ฯลฯ หรือตอนที่ 3 เป็นการพิจารณาคุณค่า แนวคิด ค่านิยมของงานประพันธ์ เป็นส่วนที่นักเรียนมีโอกาสอภิปราย แสดงความคิดเห็นได้มาก ซึ่งเป็นเนื้อหาที่ครูสามารถจะเปลี่ยนวิธีสอนแบบเดิมที่ซ้ำซากคือ แบบบรรยายได้โดยง่าย

2.3 ความสอดคล้องของเนื้อหากับจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524

ตามหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ของกระทรวงศึกษาธิการ (2523 : 15) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ของวิชาภาษาไทยไว้ดังนี้คือ

1. เพื่อให้ตระหนักในความสำคัญของภาษาไทยในฐานะเป็นเครื่องมือสื่อสารของประชาชาติไทยให้มีค่านิยมอันพึงประสงค์ในการเรียนภาษาไทย และมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมทางภาษาของชาติ
2. เพื่อให้เข้าใจธรรมชาติของภาษา และรู้จักสังเกตลักษณะทั่วไปของภาษาไทย สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ถูกต้องตามระเบียบของภาษา
3. เพื่อให้สามารถใช้ภาษาไทยสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองทุกด้าน เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม
4. เพื่อให้สามารถศึกษาค้นคว้าสื่อสารกิจธุระต่าง ๆ ให้สัมฤทธิ์ผลทั้งในการพูดและการเขียน สามารถใช้ภาษาได้ถูกต้องตามระดับของบุคคล เหมาะสมกับกาลเทศะและสถานการณ์

5. เพื่อให้สามารถอ่านออกเสียงให้ผู้ฟังรับสารได้แจ่มแจ้ง สามารถอ่านหนังสือและเอกสารต่าง ๆ ด้วยความเข้าใจถูกต้อง รวดเร็ว มีรสนิยมที่ดีในการเลือกอ่านหนังสือ และมีนิสัยรักการอ่าน

6. เพื่อให้เข้าใจและสามารถวิเคราะห์เรื่องราวที่ได้ฟัง ได้อ่านจากบุคคล หรือจากสื่อมวลชน อันจะทำให้เกิดวิจารณ์ญาณ

7. เพื่อให้ประจักษ์ในคุณค่าของวรรณคดีตามควรแก่วัยและศักยภาพสามารถอ่านและเข้าใจวรรณคดีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และที่สร้างสรรค์ขึ้นในปัจจุบัน

8. เพื่อให้มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน สามารถใช้ภาษาแสวงหาความรู้ในโรงเรียน และต่อ ๆ ไป ทั้งในค่านอาชีพและเพื่อประโยชน์สุขในค่านอื่น ๆ

9. เพื่อให้สามารถใช้ทักษะทางภาษาเป็นเครื่องมือในการศึกษาต่อหรือในการศึกษาค้นคว้าวิทยากรต่าง ๆ ตามความสนใจ

ซึ่งเมื่อนำจุดประสงค์หลักสูตรวิชาภาษาไทยนี้มาเปรียบเทียบกับเนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 เพื่อดูความสอดคล้องกันแล้วจะเห็นว่า

จุดประสงค์ข้อ 1 เห็นได้จากเนื้อหาในหลายหัวข้อ เช่น ประโยชน์ของภาษาและอิทธิพลของภาษาในค่านต่าง ๆ ทำให้นักเรียนเห็นความสำคัญของภาษาไทยมากขึ้น การได้ศึกษาเกี่ยวกับภาษาในระดับต่าง ๆ ราชศัพท์ ความงามในภาษา หรือการใช้ภาษาในวรรณคดีต่าง ๆ ทำให้นักเรียนรู้จักวัฒนธรรมทางภาษา และเห็นถึงความไพเราะต่าง ๆ จะทำให้นักเรียนเกิดความภูมิใจในวัฒนธรรมทางภาษาของชาติ

จุดประสงค์ข้อ 2 เห็นได้จากเนื้อหา ตอนที่ 1 "ลักษณะที่ควรสังเกตของภาษา" หัวข้อธรรมชาติของภาษา เสียงและอักษรไทย คำและประโยค ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้เล่ม 1 ซึ่งนอกจากจะเป็นเรื่องธรรมชาติของภาษาโดยตรงแล้ว ยังเน้นเรื่องข้อสังเกตทางภาษาหลาย ๆ ค่าน เพื่อให้นักเรียนรู้จักสังเกตภาษาที่ใช้ จะได้ใช้ถูกต้อง เป็นต้น

จุดประสงค์ข้อ 3 เห็นได้จากเนื้อหา ตอนที่ 1 เรื่องภาษากับเหตุผล ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้เล่ม 1 และตอนที่ 2 "ความคิดและการแสดงออกเป็นภาษา"

ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ทั้ง 2 เล่ม ซึ่งเป็นการใช้ภาษาสื่อสารหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะแสดงความคิดเห็น แก้ปัญหา อธิบาย บรรยาย พรรณนา แสดงทรรศนะ โนมน้าวใจ โต้แย้ง อันเป็นสิ่งที่นักเรียนต้องนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน การศึกษาเรื่องนี้อย่างลึกซึ้ง ให้ประโยชน์ในการสื่อสารแก่นักเรียนได้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น

จุดประสงค์ข้อ 4 เห็นได้จากเนื้อหาเกี่ยวกับจุดประสงค์ข้อ 3 รวมทั้งเรื่องระดับของภาษา และราชาศัพท์ ซึ่งอยู่ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้เล่ม 1 เนื้อหาส่วนนี้สอดคล้องกับจุดประสงค์ข้อ 4 โดยตรง เพราะจะได้ฝึกฝนการใช้ภาษาทั้งในการพูด การเขียน เพื่อให้สื่อสารได้ถูกต้องและตรงตามระดับของบุคคล

จุดประสงค์ข้อ 5 เห็นได้จากเนื้อหาตอนที่ 3 "คุณค่ารวมทั้งค่านิยม และแนวคิดในงานประพันธ์ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ทั้ง 2 เล่ม แต่เป็นไปโดยทางอ้อม คือ ถ้าเมื่อใดที่นักเรียนสามารถอ่านแล้วตีความ และมองเห็นคุณค่า หรือค่านิยม แนวคิดที่ดี ๆ ในวรรณคดี หรือวรรณกรรมที่เรียน นักเรียนจะได้รู้จักเลือกหนังสืออ่านในลักษณะเดียวกันนี้ และมีนิสัยรักการอ่านต่อไป

จุดประสงค์ข้อ 6 เห็นได้จากเนื้อหาตอนที่ 2 และตอนที่ 3 ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ทั้ง 2 เล่ม แต่เป็นไปโดยทางอ้อม คือ นำสิ่งที่ได้รับจากเนื้อหาตอนที่ 2 และตอนที่ 3 มาประยุกต์ใช้ในชีวิตรประจำวันของนักเรียนได้ นอกจากนี้การได้ฝึกฝนตามเนื้อหาตอนที่ 2 และตอนที่ 3 อย่างถูกต้องทั้งในการฟัง พูด อ่าน เขียน ไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า แก้ปัญหา แสดงความเห็น หาคุณค่า ค่านิยมต่าง ๆ ย่อมจะเกิดพิจารณาได้ดังกล่าว

จุดประสงค์ข้อ 7 เห็นได้จากเนื้อหาตอนที่ 3 เพราะเนื้อหาที่มีทั้งวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ ของผู้แต่งในสมัยก่อน และเรื่องใหม่ ๆ ที่เป็นวรรณกรรมร่วมสมัยของกร่วมสมัย ซึ่งนักเรียนสามารถจะศึกษาได้ทั้ง 2 ลักษณะ

จุดประสงค์ข้อ 8 และ 9 เห็นได้จากเนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ทั้ง 2 เล่ม ถ้านักเรียนศึกษาเนื้อหาเหล่านี้อย่างลึกซึ้ง และมีความชำนาญแล้วก็จะประสบผลตามจุดประสงค์ทั้งข้อ 8 และ 9 นี้

จากรายละเอียดดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าเนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มีความสอดคล้องกันกับจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชา ภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524

2.4 ประโยชน์ของเนื้อหาที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ผู้วิจัยได้แยกเนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 กับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันไว้ดังนี้คือ

2.4.1 หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 1

ก. ตอนที่ 1 ในเรื่องที่ว่าถึงธรรมชาติของภาษา เสียงและ อักษรไทย คำและประโยค ในส่วนนี้ถ้ามองผิวเผินจะเห็นได้ว่าไม่น่าจะนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิต ประจำวันได้เลย แต่ถ้ามองให้ลึกซึ้งแล้ว จะเห็นได้ว่าเนื้อเรื่องตอนนี้เป็นภาษาที่เราใช้อยู่ เป็นประจำวันนั่นเอง ทั้งการพูดและการเขียน เนื้อเรื่องตอนนี้เป็นกรอให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับภาษา ที่เราใช้อยู่ทุกวันนี้ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่เราที่จะใช้ภาษาได้ถูกต้อง ช่างสังเกตยิ่งขึ้นและ ระวังได้เป็นผู้แตกฉานในการใช้ภาษาได้ยิ่งขึ้นทั้งในการพูดและการเขียน

ข. ตอนที่ 1 ในเรื่องที่ว่าถึงระดับของภาษา และราชาศัพท์ เป็นเรื่องที่สำคัญมากสำหรับวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีการใช้ภาษาต่างกันตามระดับชั้นของบุคคล การพูดกับเด็ก และการพูดกับผู้ใหญ่ ย่อมต่างกันออกไป นอกจากนี้ภาษาพูด และภาษาเขียน ก็ต่างกันด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เราใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวัน การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ย่อมจะช่วยให้เราใช้ภาษาได้เหมาะสมกับระดับบุคคลยิ่งขึ้น ช่วยให้การสื่อสารสะดวกเร็ว ขึ้นด้วย

ค. ตอนที่ 2 ในเรื่องที่ว่าถึงภาษากับการพัฒนาความคิด การอธิบาย การบรรยาย และพรรณนา เกี่ยวกับความคิดนั้น คนเราทุกคนย่อมจะมีการใช้ ความคิดอยู่ตลอดเวลา แต่เมื่อเราคิดอะไรแล้วเราก็มักจะอยากแสดงออกให้คนอื่นได้รู้ ได้เข้าใจ ด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน ซึ่งในตอนนี้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกฝน ก็จะ เป็นประโยชน์ที่นักเรียนจะสามารถสื่อความคิดออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจได้ตรงตามที่ เขาต้องการ และเขาก็สามารถเข้าใจความคิดที่ผู้อื่นส่งมาให้ได้เช่นกัน กระบวนการคิดและการสื่อ ความคิดให้ผู้อื่นรับทราบนี้เป็นกระบวนการที่ไม่มีวันจบสิ้น ทราบได้ที่เรายังมีชีวิตอยู่

ดังนั้นการได้ฝึกฝน และ ได้ศึกษาเรื่องนี้จึงนับว่ามีประโยชน์ชีวิตประจำวันของนักเรียนมาก

ง. ตอนที่ 3 กล่าวถึงคุณค่าของงานประพันธ์ การศึกษาเรื่องคุณค่าของงานประพันธ์ในตอนนี้ ย่อมอำนวยความสะดวกในการช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาสมรรถภาพในการอ่านของตนไปอีกขั้นหนึ่ง อันจะเป็นพื้นฐานในการศึกษาวรรณคดีวิจารณ์ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

2.4.2 หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 2

ก. ตอนที่ 1 ในเรื่องดังกล่าวถึงประโยชน์และอิทธิพลของภาษามีลักษณะเกี่ยวกับข้อ 2.4.1 (ก) คือ เป็นข้อสังเกตให้นักเรียนซึ่งใช้ภาษาอยู่ทุกวันได้มองเห็น เพื่อเพิ่มพูนความรู้ในการใช้ภาษาประจำวันของนักเรียนให้แตกฉานขึ้น

ข. ตอนที่ 1 ในเรื่องดังกล่าวถึงความงามในภาษา ภาษาที่นักเรียนได้ใช้ได้เห็นอยู่ทุกวันนี้ ถ้านักเรียนมองเห็นความงามของมัน ไม่ว่าจะในด้านการใช้คำ หรือใช้ประโยค นอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในด้านการใช้ภาษาแล้ว ยังเกิดประโยชน์ในแง่ของจิตใจ คือเกิดความเพลิดเพลิน สดชื่น สบายใจ อีกด้วย เป็นประโยชน์มากสำหรับชีวิตที่คร่ำเคร่งวุ่นวายในทุกวันนี้

ค. ตอนที่ 1 ในเรื่องดังกล่าวถึงภาษาถ้อยเหตุผล ตอนที่ 2 ในเรื่องดังกล่าวถึงการแสดงทรรศนะ การโต้แย้ง การโน้มน้าวใจ ตอนเหล่านี้เกี่ยวข้องกับความคิดเช่นเดียวกับข้อ 2.4.1 (ค) เป็นเรื่องที่เราใช้อยู่เป็นประจำวัน ถ้าใช้ได้ดี สื่อสารได้ถูกต้อง ย่อมเกิดประโยชน์ และเกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน แต่ในทางตรงข้าม ถ้าสื่อสารไม่ดีอาจจะเกิดการบาดหมาง เพราะความไม่เข้าใจกันก็ได้ การที่นักเรียนได้ศึกษาและได้ฝึกฝนในหัวข้อเหล่านี้ จะช่วยให้การสื่อสารได้ผลดียิ่งขึ้น

ง. ตอนที่ 3 ที่กล่าวถึงแนวคิดและค่านิยมในงานประพันธ์ เป็นลักษณะเกี่ยวกับข้อ 2.4.1 (ง) คือ เป็นการพัฒนาสมรรถภาพการอ่าน ช่วยให้ผู้สามารถวิเคราะห์ส่วนประกอบที่เด่นของงานประพันธ์ได้ และทำให้เกิดความหยั่งเห็น (Insight) ในสิ่งที่ เป็นนามธรรมได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นด้วย

นับว่าเนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มีประโยชน์ที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ทันที

2.5 คุณค่าและความน่าสนใจของเนื้อหา

เนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว จะเห็นได้ว่า เนื้อหาในเรื่องได้ช่วยให้นักเรียนรับความรู้ใน ด้านต่าง ๆ เช่น การใช้ภาษาที่ถูกต้อง การสื่อสารได้เหมาะสมกับโอกาสและบุคคล การ รู้จักแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ วิวิจารณ์ แก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง ได้รับคุณค่า แนวคิด ค่านิยมที่ดี ๆ จากงานประพันธ์เรื่องต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน อีก ประการหนึ่ง นักเรียนยังได้รับความเพลิดเพลินเมื่อได้เข้าถึงรสของภาษาซึ่งมีการเปรียบเทียบ เล่นคำ พรรณนาให้เกิดภาพ เป็นต้น ความรู้ ความเพลิดเพลินต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ นับว่าเป็นประโยชน์อันสำคัญยิ่ง ซึ่งนักเรียนจะได้รับจากการศึกษาเนื้อหาในหนังสือเรียนชุด นี้ เนื้อหาตอนที่ 3 ที่เป็นงานประพันธ์เรื่องต่าง ๆ นั้น นอกจากเป็นวรรณกรรมร่วมสมัยแล้ว ยังมีเรื่องที่เป็นวรรณคดีมรดก และโบราณคดีให้นักเรียนศึกษาค้นคว้า การศึกษาเรื่องราวเหล่านี้ จะช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ สถาปัตยกรรมของ ไทย ๆ มากขึ้น เป็นการช่วยอนุรักษ์สมบัติล้ำค่าของบ้านเมืองให้ยั่งยืนตลอดไปด้วย

ส่วนลักษณะของเนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้มีทั้ง 2 เล่ม นับว่ามีความแปลกใหม่ และเป็นเนื้อหาที่มองเห็นได้ชัด สามารถนำไปใช้ได้ เช่น ในเรื่อง ของลักษณะภาษา หรือการแสดงความคิด นอกจากนี้ในหัวข้อของงานประพันธ์ ก็มีงาน ประพันธ์หลาย ๆ เรื่อง ซึ่งมีรูปแบบที่ต่างกันออกไปทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ที่เป็น วรรณคดีมรดก และที่เป็นวรรณกรรมร่วมสมัย โดยผู้ประพันธ์หลาย ๆ ท่านต่างกันไปนักเรียน จึงได้ศึกษาเรื่องที่ไม่ซ้ำซากจำเจ

จากรายละเอียดเหล่านี้จึงเห็นได้ว่า เนื้อหาในหนังสือเรียน ภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 นับว่ามีคุณค่า และน่าสนใจอยู่ไม่น้อยเลย

อย่างไรก็ตาม เนื้อหาในวรรณคดีบางเรื่องก็มีการใช้ภาษา ศัพท์ ส่วนหนึ่งที่ค่อนข้างจะเข้าใจยาก เช่น เรื่อง "พระราชวิจารณ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องจดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี" ในหนังสือเรียน ภาษาไทยชุดนี้เล่ม 1 หรือเรื่อง "มหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์มหาราช" ในหนังสือเรียน ภาษาไทยชุดนี้เล่ม 2 อาจทำให้ความสนใจของนักเรียนน้อยลง นอกจากนี้ในเล่ม 2

ยังมีเนื้อหาวรรณคดีที่ติดต่อกันถึง 2 - 3 เรื่อง ที่เป็นเนื้อหาค่อนข้างหนัก ภาษาบางตอนก็ยากที่จักทำความเข้าใจ ไม่ใช่เรื่องเบาที่ผ่อนคลายอารมณ์ เช่น "มหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์มหาราช" "มงคลสูตรคำฉันท์" "วรรณากาลามสูตร" การมีเนื้อเรื่องในลักษณะนี้ติดต่อกันมาก ๆ แม้จะเป็นเรื่องที่มีคุณค่า แต่ถ้ามักไป อาจทำให้ความน่าสนใจลดน้อยลงไปได้ ดังนั้นถ้าเป็นไปได้ น่าจะปรับปรุงให้มีเรื่องที่ผ่อนคลายอารมณ์ แต่ให้คุณค่าด้านต่าง ๆ มาแทนเรื่องเหล่านั้นบ้าง

2.6 เนื้อหาที่มีความยากง่ายเหมาะสมกับวัยและระดับชั้นของนักเรียน

จากการศึกษาเนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 พอจะสรุปความยาก - ง่ายได้ดังนี้คือ

2.6.1 ตอนที่ 1 ของหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ทั้ง 2 เล่ม เนื้อหาในตอนนี้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่นักเรียนรู้อยู่แล้ว และประสบการณ์เอง เพียงแต่เพิ่มข้อสังเกตไปบ้าง ซึ่งก็นับว่าไม่ยากสำหรับนักเรียนในระดับนี้ ถ้านักเรียนเป็นคนช่างสังเกตก็จะศึกษาได้เร็วขึ้น จะมีบ้างก็ในเรื่องความงามในภาษา และภาษากับเหตุผล สำหรับเรื่องความงามในภาษานั้น นักเรียนจะเข้าใจได้ซาบซึ้ง ถ้าเป็นคนช่างสังเกต รู้จักคำกว้างขวางและเป็นคนมีอารมณ์สุนทรีย์ ซึ่งนักเรียนก็ได้สะสมความรู้ในด้านเหล่านี้ไว้ไม่น้อย จึงไม่น่าจะเป็นส่วนที่ยากสำหรับนักเรียนในระดับนี้ที่จะเข้าใจเรื่องนี้ได้อย่างซาบซึ้ง ส่วนเรื่องภาษากับเหตุผลนั้น เป็นเรื่องธรรมชาติที่นักเรียนทุกคนต้องเคยใช้ การศึกษาเรื่องนี้จะช่วยให้การใช้เหตุผลของนักเรียนเป็นไปอย่างมีระเบียบขึ้น เรื่องใดก็ตามที่เป็นสิ่งที่นักเรียนเคยปฏิบัติแล้ว หากนำเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องนั้นมาให้ให้นักเรียนเรียน นักเรียนก็ย่อมสามารถจะเรียนให้เข้าใจได้โดยไม่ยากนัก

2.6.2 ตอนที่ 2 ของหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ทั้ง 2 เล่ม เนื้อหาในตอนนี้เป็นเรื่องของการคิด แล้วแสดงออกมาเป็นภาษา ซึ่งความยากและซับซ้อนจะมากขึ้นในเล่มที่ 2 เนื่องจากลักษณะเนื้อหาที่มีความใหม่ นักเรียนในระดับนี้ยังไม่เคยได้เรียน บางส่วนมีลักษณะใกล้เคียงกัน เช่น การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า บางส่วนก็เป็นการใช้ภาษาแบบที่ไม่เคยฝึก เช่น การโต้แย้ง การโน้มน้าวใจ สิ่งเหล่านี้ต้องอาศัยความสามารถเดิมในการใช้ภาษาได้ก็ก่อน จึงจะพูดหรือเขียนโต้แย้ง หรือโน้มน้าวใจได้

ดังนั้นเนื้อหาในส่วนนี้จึงนับว่ายาก อย่างไรก็ตามถ้านักเรียนได้มีโอกาสทำกิจกรรมและฝึกฝนบ่อย ๆ ย่อมช่วยให้การเรียนเนื้อหาส่วนนี้ เป็นที่เข้าใจได้ง่ายขึ้น

2.6.3 ตอนที่ 3 ของหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ทั้ง 2 เล่ม ตอนที่ 3 เป็นตอนที่นักเรียนต้องสามารถพิจารณาคุณค่าหรือค่านิยมในงานประพันธ์ให้ได้ ซึ่งการที่นักเรียนจะสามารถหาค่าหรือค่านิยมให้ได้นั้น จำเป็นที่นักเรียนต้องศึกษางานประพันธ์นั้น ๆ ให้เข้าใจเสียก่อน ซึ่งงานประพันธ์แต่ละเรื่องนั้น การทำความเข้าใจส่วนใหญ่ไม่ยากนัก มีบางเรื่องเท่านั้นที่อาจท้อความเข้าใจยาก เช่น ในเรื่องของภาษาที่ใช้ คำศัพท์ เช่น เรื่อง "พระราชวิจารณ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องจดหมายเหตุทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี" และเรื่อง "มหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์มหาราช" เรื่องเช่นนี้ครูต้องใช้เวลาอธิบายเกี่ยวกับเนื้อเรื่องอย่างละเอียดให้นักเรียนเข้าใจให้ถ่องแท้ จึงสามารถหาค่าและค่านิยมในงานประพันธ์เหล่านั้นได้

จากรายละเอียดดังกล่าวนี้ จะเห็นว่าเนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณ์ทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มีทั้งส่วนที่ยากและง่าย ซึ่งในส่วนที่ยากนั้นก็ไม่เกินความสามารถของนักเรียนในระดับนี้ ที่จะทำความเข้าใจได้

2.7 เนื้อหาเอื้ออำนวยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะทางภาษาทั้ง 4 คือ การฟัง พูด อ่าน เขียน

เนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณ์ทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 เอื้ออำนวยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะทางภาษาทั้ง 4 ด้าน ดังนี้คือ

การฟัง จะฝึกได้มากในตอนที่ 1 ซึ่งประกอบไปกับการสังเกต ส่วนตอนที่ 2 การฟังอาจมาในลักษณะฟังความคิดที่เพื่อนแสดงออกมาเป็นภาษา แล้วประกอบกับการพูด คือแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ว่าสิ่งที่ได้ฟังมานั้นเป็นเช่นไร คือหรือไม่อย่างไร ส่วนตอนที่ 3 การฝึกฟังอาจได้บ้าง เช่น ฟังการอ่านทำนองเสนาะ ส่วนอื่น ๆ ก็มีเป็นส่วนน้อย ไม่ได้ฝึกจากเนื้อหาโดยตรง

การพูด ในตอนที่ 1 อาจฝึกพูดได้โดยประกอบกับการสังเกตประโยคที่พูด นอกจากนี้เนื้อหาเรื่องระดับของภาษา และราชาศัพท์ ก็สามารถนำมาฝึกพูดได้ ส่วน

ตอนที่ 2 เป็นการฝึกพูดโดยตรง เพราะเป็นเนื้อเรื่องของการแสดงความคิดออกมาเป็นภาษา เช่น การอธิบาย บรรยาย พูดโน้มน้าวใจ โต้แย้ง ฯลฯ ส่วนตอนที่ 3 อาจฝึกพูดได้โดยการพูดแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่า หรือค่านิยมในงานประพันธ์

การอ่าน อาจฝึก ได้ทั้งตอนที่ 1 , 2 และ 3 โดยเฉพาะตอนที่ 3 สามารถจะฝึกการอ่านได้มาก เพราะมีเนื้อหาหลายรูปแบบ ทั้งร้อยแก้ว และร้อยกรอง ซึ่งมีทั้งบันเทิงคดี สารคดี กาพย์ กลอน ร่าย ฯลฯ

การเขียน อาจฝึกได้ทั้งตอนที่ 1 , 2 และ 3 โดยเฉพาะตอนที่ 1 ในเรื่องระดับของภาษาและการใช้ราชาศัพท์ว่าจะเขียนได้ถูกต้องหรือไม่ นอกจากนี้ตอนที่ 2 คือ การแสดงความคิดออกมาเป็นภาษา แทนที่จะแสดงออกมาโดยการพูด ก็อาจแสดงโดยการเขียนได้ด้วย ส่วนตอนที่ 3 สามารถฝึกเขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่า หรือค่านิยมในงานประพันธ์

สรุปแล้ว จะเห็นได้ว่า เนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 เอื้ออำนวยให้ฝึกทักษะทางภาษาได้ทั้ง การฟัง พูด อ่าน และเขียน เพียงแต่เนื้อหาแต่ละตอนเน้นการฝึกทักษะแต่ละทักษะมาก น้อย แตกต่างกันไปเท่านั้นเอง

2.8 มีคำอธิบายเนื้อหาเพิ่มเติมเพื่อให้เข้าใจเนื้อหานั้นยิ่งขึ้น

เนื้อหาที่มีในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 นอกจากจะมีส่วนที่เป็นเนื้อหาโดยเฉพาะแล้ว ยังมีส่วนที่เป็นบทเพิ่มเติมเพื่อให้เข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น เช่น บทอ่านเสริม ตัวอย่างเสริม หรือคำอธิบายเพิ่มเติมคำศัพท์ที่อยู่ในตอนที่ 5 ท้ายวรรณคดี หรือวรรณกรรมแต่ละเรื่อง ซึ่งไม่มีเฉพาะคำอธิบายศัพท์แต่ละคำเท่านั้น ยังมีคำอธิบายชื่อที่มีอยู่ในเนื้อหาแต่ละเรื่องที่เป็นชื่อสำคัญ เช่น เรื่อง "มงคลสูตรคำฉันท์" มีคำอธิบายเพิ่มเติมเรื่อง "พระสุคร" "พระนามของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า" "พระอานนท์" ฯลฯ นอกจากนี้บางตอนก็มีการอธิบายอยู่ท้ายหน้าแต่ละหน้าแบบเชิงอรรถ เช่น ในเรื่องสั้นเรื่อง "ฉวีรานางสิงห์" ซึ่งคำอธิบายเพิ่มเติมเหล่านี้ก็มีส่วนที่จะช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้ครบถ้วนดี คำอธิบายเพิ่มเติมบางตอนก็เป็นความรู้เพิ่มให้กับนักเรียนในระดับนี้ด้วย

2.9 การเรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก

เนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มีการเรียงลำดับจากง่ายไปหายากได้เป็นระเบียบ คือ จะเริ่มตั้งแต่เสียง ตัวอักษร ไปจนถึงคำและประโยค ซึ่งประโยคก็เริ่มจากธรรมดา จนสามารถใช้ได้ตามระดับของบุคคล ราชศัพท์ รู้จักค้นหาประโยคในแง่ของความงาม ใช้เหตุผล เมื่อใช้ภาษาได้ดีแล้วจึงฝึกให้นักเรียนรู้จักคิดแล้วแสดงออกมาเป็นภาษาตามที่ตนคิด ซึ่งก็เป็นไปตามลำดับจากง่ายไปหายาก คือตั้งแต่อธิบาย บรรยาย พรรณนา ไปจนถึงสามารถโน้มน้าวใจคนได้ หรือโต้แย้งได้ ตอนสุดท้ายจะเป็นตอนที่ยากที่สุดเพราะเป็นตอนที่นักเรียนต้องรู้จักใช้ภาษาในการประเมินคุณค่า หรือค่านิยมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในงานประพันธ์

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า เนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มีความซับซ้อนและยากขึ้นในแต่ละตอน นอกจากนี้ในเล่มที่ 2 ยังเพิ่มความยากและความซับซ้อนขึ้นจากเล่มที่ 1 และแต่ละตอนก็ยากขึ้นตามลำดับด้วยเช่นกัน จึงนับว่าเนื้อหาเรียบเรียงไล่ตามลำดับดี คือจากง่ายไปหายาก

3. วิธีเขียนและสำนวนภาษา

3.1 วิธีเสนอเนื้อหา

วิธีเสนอเนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 ส่วนใหญ่เป็นการพูดอย่างกว้าง ๆ ก่อน แล้วจึงแคบเข้าจนถึงเรื่องที่ต้องการจะเสนอ รวมทั้งกล่าวถึงประโยชน์ของเรื่องที่จะให้นักเรียนเรียน หรือกล่าวถึงความจำเป็น เพราะเป็นสิ่งที่ใช้ในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจอยากจะเรียน เช่น

"... ภาษาไทยนับได้ว่าเป็นภาษาที่มีความไพเราะ มีลักษณะเฉพาะที่น่าศึกษา มีวรรณคดีที่ได้รับการยกย่องเป็นมรดกตกทอดมาหลายยุคหลายสมัย ในฐานะที่นักเรียนเป็นคนไทย และเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษา จึงควรที่จะได้ศึกษาวิเคราะห์ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับความงามของภาษาในด้านต่าง ๆ ..." (จากภาษาพิจารณาเล่ม 2 หน้า 14)

บางคนมีการใช้คำถามหรือคำพูด เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักสังเกต
 คติพิจารณา หรือปฏิบัติไปตามเนื้อหาที่เสนอ เช่น

"... เสียงที่ใช้สื่อความหมายนั้น มีความสัมพันธ์กับความหมายเพียงไร
 การที่เสียงหนึ่งสื่อความหมายอย่างหนึ่ง เป็นเพราะลักษณะของเสียงนั่นเอง ทำให้มีความ
 หมายเช่นนั้น หรือเป็นเพราะการตกลงกันของคนที่ใช้เสียงนั้น ๆ ที่จะให้มีความหมาย
 อย่างไร ..." (จากภาษาพิจารณาเล่ม 1 หน้า 4)

จากตัวอย่างนี้เป็นวิธีการเสนอเนื้อหาโดยมีลักษณะเป็นคำถาม ซึ่งจะช่วย
 กระตุ้นให้นักเรียนที่ศึกษาถึงตอนนี้เกิดความคิดตาม และสนใจใคร่รู้ใคร่ศึกษาต่อไป เพื่อ
 หาคำตอบของเนื้อหาตอนนี้

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างอื่นอีก เช่น

"... นักเรียนลองคิดดูว่า เมื่อนำพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์เหล่านี้
 มาประกอบกันทั้งหมด จะได้คำมากขึ้นเพียงใด ..." (จากภาษาพิจารณาเล่ม 1 หน้า 6)

"... นักเรียนลองออกเสียงดู จะเห็นว่าเสียงเก้ายาวกว่าเก้ แต่
 สั้นกว่าก้าว ... (1) (3)
 (2) (จากภาษาพิจารณาเล่ม 1 หน้า 19)

"... นักเรียนจึงควรใช้วิจารณ์ญาณของตน พิจารณาสารต่าง ๆ ที่คน
 ได้อ่านได้ฟังด้วยความรอบคอบ โดยใช้หลักเกณฑ์คำถามที่เรียนมาให้เหมาะสมแก่กรณี ..."
 (จากภาษาพิจารณาเล่ม 2 หน้า 128)

"... ต่อไปนี้นักเรียนจะได้พิจารณาวรรณกรรมบางเรื่อง ทั้งร้อยกรอง
 และร้อยแก้ว เพื่อค้นหาแนวคิดและค่านิยม ..." (จากภาษาพิจารณาเล่ม 2 หน้า 137)

จากตอนนี้มีลักษณะเป็นการเชิญชวนให้นักเรียนใช้ความคิดพิจารณา
 วรรณกรรมบางเรื่อง

ส่วนการกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักสังเกตนั้น มีแทรกอยู่ทั่ว ๆ ไปใน
 หนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ทั้ง 2 เล่ม เช่นใช้คำว่า "น่าสังเกตว่า ..." "ถ้าเราสังเกต
 ..." "ข้อสังเกต ..." หรือ

"... ถ้าเรารู้จักสังเกตแง่มุมต่าง ๆ ในการใช้ถ้อยคำ เราก็มจะคอย ๆ เห็นความงามของภาษาชัดเจนขึ้น ..." (จากภาษาพิจารณาเล่ม 2 หน้า 19)

นอกจากนี้วิธีการเสนอเนื้อหาบางตอน ยังมีการกระตุ้นให้นักเรียนเป็นคนมีความรอบคอบ ละเอียดลออในการสังเกต หรือคิดพิจารณา เช่น

"... หากได้พิจารณาทุก ๆ แนวโคจรรอบคอบแล้ว ก็จะมองเห็นคุณค่าอันล้ำค่าของงานประพันธ์เรื่องนี้ได้โดยไม่ยากนัก ..." (จากภาษาพิจารณาเล่ม 2 หน้า 163)

จากตัวอย่างต่าง ๆ ที่ยกมา แสดงให้เห็นว่าวิธีเสนอเนื้อหาของหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักเป็นคนช่างสังเกต ช่างคิดพิจารณาสิ่งต่าง ๆ มากขึ้นด้วยความรอบคอบ โดยวิธีตั้งคำถามบ้าง ซึ่งให้เห็นความสำคัญบ้าง หรือจงใจให้กระทำตามบ้าง

อนึ่ง ในส่วนของเนื้อหา ยังไม่มีตอนใดแสดงให้เห็นว่า เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนเป็นคนรู้จักค้นคว้าเพิ่มเติมโดยตรง นอกจากการกระตุ้นให้นักเรียนสังเกตหรือคิดพิจารณา จะเป็นแนวทางให้นักเรียนเป็นคนรู้จักค้นคว้าได้มากขึ้นเท่านั้น

3.2 ภาษาที่ใช้อธิบาย

หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มีวิธีการใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการ มีลักษณะเหมือนการเล่าสิ่งต่าง ๆ ให้นักเรียนฟัง โดยใช้ประโยคง่าย ๆ สั้น ๆ บางตอนเป็นประโยคซับซ้อนบ้าง แต่ก็ไม่ศัพท์ภาษาที่ยาก หรือเป็นวิชาการเกินไป ดังนั้นนักเรียนจึงสามารถทำความเข้าใจได้ทันที วิธีการอธิบาย พูดยังเข้าใจโดยตรง ไม่วกวน ตอนใดที่เป็นหลักวิชา ภาษาที่ใช้จะค่อนข้างไปทางวิชาการบ้าง แต่เมื่อมีศัพท์ยากหรือศัพท์ทางวิชาการที่นักเรียนไม่เคยเห็นมาก่อนเช่น คำว่า "อุปนัย" "นิรนัย" "อนุมาน" ฯลฯ ก็จะพิมพ์ตัวคำ หนาไว้ แล้วอธิบายความหมายของคำเหล่านั้น เพื่อให้ นักเรียนศึกษาเนื้อหาได้เข้าใจดียิ่งขึ้น ดังนั้นภาษาที่ใช้จึงนับว่าให้ความสะดวกแก่นักเรียนในการศึกษาเนื้อหาในเรื่องให้เข้าใจได้โดยง่าย

3.3 ความถูกต้องของสำนวนภาษาตามหลักภาษาไทย

ส่วนใหญ่สำนวนภาษาที่ใช้ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มีความถูกต้องตามหลักภาษาไทยดีแล้ว เพราะคณะกรรมการผู้จัดทำหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาแต่ละท่านก็เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการใช้ภาษาอยู่แล้ว

4. กิจกรรมและแบบฝึกหัด

4.1 กิจกรรมมีหลายวิธีที่จะให้ครูและนักเรียนเลือกปฏิบัติได้

ลักษณะของกิจกรรมในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 ส่วนใหญ่แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ทบทวนความรู้ กิจกรรมกลุ่ม และกิจกรรมเสริม นอกจากนี้ก็อาจมีการฝึกนำความรู้ไปใช้ สังเกตภาษา สังเกตศิลปะการประพันธ์ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ นี้ ครูอาจหาวิธีการในการให้นักเรียนเลือกทำได้ตามความพอใจ เช่น ครูอาจให้นักเรียนทำส่งเป็นการบ้าน หรือทดสอบเป็นรายบุคคล หรือให้แข่งขันออกมาเขียนที่กระดานดำ การทำกิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมเสริม บางครั้งอาจให้แสดงบทบาทสมมติ แบ่งเป็นกลุ่มออกมาอภิปราย หรือให้ไปค้นคว้ามาเป็นงานกลุ่มแล้วออกมาเสนอรายงาน เป็นการฝึกทักษะพูด และเขียนไปด้วย

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า แม้หัวข้อกิจกรรมจะกำหนดไว้เป็น 3 หัวข้อเป็น อย่างน้อย คือ ทบทวนความรู้ กิจกรรมกลุ่ม และกิจกรรมเสริม แต่วิธีการปฏิบัติ ครูอาจเลือกให้นักเรียนปฏิบัติได้หลายวิธี เพราะตามที่แนะนำไว้ในหนังสือเรียนเป็นเพียงวิธีกว้าง ๆ เท่านั้น

4.2 กิจกรรมและแบบฝึกหัดสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

เมื่อศึกษาตามเนื้อหาแล้ว พอจะสรุปจุดประสงค์การเรียนรู้สำหรับหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 ได้ว่ามีลักษณะดังนี้

จุดประสงค์ให้นักเรียนอธิบายเรื่องราว เนื้อหาในเรื่องที่เรียน ซึ่งเห็นได้จาก กิจกรรมและแบบฝึกหัดในหัวข้อทบทวนความรู้

จุดประสงค์ให้นักเรียนใช้ภาษาพูดและภาษาเขียนได้ถูกต้อง รู้จักพูด และเขียนโดยใช้ภาษาให้ถูกต้องตามระดับบุคคล และกาลเทศะ ใช้ราชาศัพท์ถูกต้อง รู้จักรรยาย

พรรณนา ใช้ภาษาเพื่อความไพเราะได้ เขียนแสดงความรู้สึก ความคิดเห็นเชิงวิจารณ์ เขียนแถลงการณ์ เชิญชวน ประกาศ ฯลฯ เขียนร้อยกรองได้ จุดประสงค์นี้เห็นได้จาก กิจกรรมและแบบฝึกหัดดังนี้คือ กิจกรรมกลุ่มบางหัวข้อ หรือรายบุคคล เช่น ฝึกเขียนข้อ ประโยคให้ยาว หามทสนทนาในเรื่องสั้นหรือนวนิยาย แล้วศึกษามทพูดและการเขียนให้ถูกต้อง พิจารณาค่าที่ใช้ในประโยคว่าถูกต้องหรือไม่ ฝึกเขียนอธิบาย บรรยาย พรรณา ฝึกแต่งภาพยนต์ ห่อโคลง แสดงความคิดเห็นเชิงวิจารณ์ความงามในภาษา กิจกรรมเสริม เช่น เรียบเรียง ความคิดเกี่ยวกับความสำคัญของราชาศัพท์ ประพันธ์ร้อยกรองแบบต่าง ๆ สังเกตศิลปะการ ประพันธ์ต่าง ๆ แล้วบันทึกเป็นสายลักษณะอักษร ประกาดคำขวัญ ตั้งกลุ่มอ่านนวนิยาย และ ผลิตเปลี่ยนกันแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมฝึกนำความรู้ไปใช้ และการใช้ ภาษาเพื่อสร้างมนุษยสัมพันธ์ เป็นการฝึกนักเรียนในแง่ของการใช้ภาษา ให้ถูกตามระดับ บุคคล กิจกรรมการสังเกตศิลปะการประพันธ์ เป็นต้น

จุดประสงค์ให้นักเรียนเขียนรายงานการค้นคว้า เป็นรายบุคคลหรือกลุ่มได้ ซึ่งเห็นได้จาก กิจกรรมและแบบฝึกหัด หัวข้อกิจกรรมกลุ่ม หรือให้ทำเป็นรายบุคคล หรือ กิจกรรมเสริมส่วนใหญ่ ที่ให้นักควาหาความรู้จากภายนอก มาเสนอในห้องเรียน หรือทำ เป็นรายงานมาส่งครู

จุดประสงค์ให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์ข้อเท็จจริงจากเรื่องที่อ่าน ภาษาที่ใช้ วรรณกรรมที่ได้รับยกย่อง ค่านิยม แนวคิด คุณค่า วินิจฉัยการกระทำของบุคคลในเรื่อง หรือที่ประสบในชีวิตจริง เปรียบเทียบแนวคิด ค่านิยมในวรรณคดีกับสังคมปัจจุบัน อภิปรายการใช้ถ้อยคำสำนวน อภิปรายแสดงความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหา เห็นได้จากกิจกรรมและแบบฝึกหัดดังนี้ คือ กิจกรรมกลุ่ม เช่น รวบรวมบทโน้มน้าวใจแล้วนำมาวิเคราะห์ อภิปราย แกไขภาษาที่กำกวม อภิปรายคุณค่าของงานประพันธ์ ประเมินค่าทรรศนะต่าง ๆ ที่วิเคราะห์ แล้ว อภิปรายปัญหาเกี่ยวกับการโน้มน้าวใจ อภิปรายค่านิยมในเรื่องต่าง ๆ ว่าสำคัญหรือใช้ ได้กับบุคคลและสถานการณ์ปัจจุบันอย่างไร วิเคราะห์ อภิปราย แนวคิด ค่านิยมในงาน ประพันธ์ กิจกรรมเสริม เช่น สนทนาปัญหาม้านเมือง และวิเคราะห์ ประเมินค่า วิเคราะห์ ถอบเขียน นำความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาสังเคราะห์ อภิปรายเชิงโต้แย้ง จับประเด็นหลัก และประเด็นรอง นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมฝึกการคิดและแก้ปัญหาอีกด้วย

จุดประสงค์ให้นักเรียนบอกและแสดงเหตุผลในสิ่งต่าง ๆ เห็นได้จากกิจกรรมและแบบฝึกหัดครั้งนี้คือกิจกรรมกลุ่ม เช่น หาข้อสรุปที่สมเหตุสมผล กิจกรรมเสริม เช่น คิคข้อความแล้วหาเหตุผลมาสนับสนุนข้อความนั้น

จากรายละเอียดที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า จุดประสงค์การเรียนรู้กับกิจกรรมและแบบฝึกหัดในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 โดยทั่ว ๆ ไปแล้วส่วนใหญ่เน้นว่ามีความสอดคล้องกันมากพอสมควรที่เกี่ยว

4.3 กิจกรรมและแบบฝึกหัดมีเพียงพอและครอบคลุมเนื้อหาได้เป็นส่วนมาก

ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มีกิจกรรมและแบบฝึกหัดท้ายบทเรียนแต่ละบททุกบท แต่ละกิจกรรมและแบบฝึกหัดมีหัวข้อต่าง ๆ ดังที่กล่าวไว้แล้วในข้อ 4.1 ซึ่งหัวข้อต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหัวข้อทบทวนความรู้ จะเป็นการถามเกี่ยวกับเนื้อเรื่องโดยเรียงลำดับข้อย่อยที่ถามไปตามเนื้อหาในแต่ละเรื่อง ซึ่งส่วนใหญ่ก็ครอบคลุมเนื้อเรื่องไ้มาก แล้วยังมีกิจกรรมและแบบฝึกหัดในหัวข้ออื่น ๆ เป็นการเพิ่มเติมอีกด้วย

จึงนับได้ว่า กิจกรรมและแบบฝึกหัดในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มีจำนวนเพียงพอ และครอบคลุมเนื้อเรื่องแต่ละเรื่องได้มากที่เกี่ยว

4.4 กิจกรรมและแบบฝึกหัดมีเพียงพอที่จะฝึกฝนความรู้ในเนื้อหาแต่ละตอนให้เกิดความชำนาญ

ดังที่กล่าวแล้วว่า กิจกรรมและแบบฝึกหัดในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มีจำนวนเพียงพอและครอบคลุมเนื้อหาไ้มาก การที่จะนำกิจกรรมและแบบฝึกหัดเหล่านั้นมาฝึกฝนเพื่อให้เกิดความรู้ ความชำนาญในเนื้อหาแต่ละเรื่องแต่ละตอนจึงเป็นไปได้มาก เพราะนอกจากจะมีกิจกรรมและแบบฝึกหัดส่วนที่เป็นการทบทวนความรู้ในเรื่องแล้ว ยังมีกิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมเสริม ซึ่งบางครั้งไม่ได้เป็นเนื้อหาในเรื่องโดยตรง แต่เป็นส่วนเกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่เพิ่มเติมมาเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกให้เกิดความชำนาญในเรื่องนั้น ๆ อย่างแท้จริง นอกจากกิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมเสริมแล้ว บางเรื่องยัง

มีกิจกรรมอื่น ๆ อีกที่เพิ่มเติมเข้ามาเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกฝนด้วย เช่น เนื้อหาเรื่องระดับของภาษา นักเรียนควรจะใช้ได้ถูกต้อง ก็มีกิจกรรมฝึกนำความรู้ไปใช้ เช่น พิจารณาระดับของภาษาว่าเป็นระดับใด นักเรียนจะได้นำไปใช้ได้ถูกต้อง หรือแก้ไขประโยคให้ถูกต้องตามระดับของภาษา หรือฝึกใช้ภาษาตามสถานการณ์สมมุติขึ้น หรือในหัวข้อเรื่อง "ความงามในภาษา" ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับศิลปะการประพันธ์อยู่มาก นักเรียนจะสามารถเห็นความงามในภาษาได้ ต้องรู้จักสังเกตและอธิบายศิลปะการประพันธ์ที่ผู้เขียนใช้ได้ ในเรื่องนี้จึงมีกิจกรรมเพิ่มเติมให้นักเรียนสังเกตศิลปะการประพันธ์ว่าใช้วิธีอย่างไร จึงทำให้เกิดความงามในภาษา เช่นนี้เป็นต้น

นับว่ากิจกรรมและแบบฝึกหัดในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มีจำนวนเพียงพอที่จะให้นักเรียนได้ฝึกฝนความรู้ ความชำนาญ เพราะนอกจากจะมีการฝึกฝนในส่วนของเนื้อหาโดยตรงแล้ว ยังมีส่วนที่เป็นกิจกรรมและแบบฝึกหัดซึ่งให้ฝึกฝนเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่ม หรือให้ใคร่ครวญมาจากที่อื่น แต่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา นั้น ๆ เพิ่มเติมเข้ามา เพื่อประกอบการฝึกฝนให้เกิดความชำนาญยิ่งขึ้นด้วย

4.5 กิจกรรมและแบบฝึกหัดมีเพียงพอสำหรับนักเรียนที่จะเพิ่มพูนความรู้และ ฝึกทักษะทางภาษาทั้ง 4 ด้าน

สำหรับในส่วนที่จะเพิ่มพูนความรู้ นั้น กิจกรรมและแบบฝึกหัดในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 แต่ละกิจกรรมมีหัวข้อ "กิจกรรมเสริม" ซึ่งในส่วนนี้มักจะเป็นส่วนที่ให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าจากแหล่งอื่นเพื่อมาประกอบการศึกษาในเนื้อหาเรื่องนั้น ๆ เช่น ให้ไปศึกษาค้นคว้าในหัวข้อต่าง ๆ จากหนังสืออื่น นอกจากหนังสือเรียน เช่น บทความทางวิชาการ สารานุกรมไทย ให้อ่านหนังสือเพิ่มเติมเพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัย บันทึก เขียนอธิบาย เช่น ให้อ่านนวนิยาย บทความ หนังสือพิมพ์ ถ้าเป็นวรรณคดีก็ให้ไปศึกษาเนื้อหาทั้งเล่ม ไม่ใช่เฉพาะส่วนที่คัดตอนมาให้เรียนเท่านั้น นอกจากนี้ก็มีการให้จัดนิทรรศการ รวบรวมงานเขียนต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องที่เรียนมาจัดป้ายนิเทศ อภิปราย จัดการศึกษานอกสถานที่ สัมภาษณ์ เชิญวิทยากรมาบรรยาย เป็นต้น จากตัวอย่างที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่ากิจกรรมเหล่านี้เป็นส่วนที่จะช่วยให้นักเรียนได้เพิ่มพูนความรู้มากขึ้น นอกจากจากความรู้เพียงในหนังสือเรียนเท่านั้น

ส่วนในด้านการฝึกทักษะทางภาษาทั้ง 4 ด้าน คือการฟัง พูด อ่าน เขียน ซึ่งความจริงควรจะมีการฝึกทักษะทั้ง 4 ด้านในกิจกรรมทุก ๆ กิจกรรม สำหรับในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 แล้ว ถ้าจะศึกษากิจกรรมในแต่ละกิจกรรม จะเห็นว่ามีส่วนน้อยมากที่ในแต่ละกิจกรรมจะสามารถฝึกทักษะได้ครบทั้งการฟัง พูด อ่าน และเขียน แต่จะเป็นการฝึกพูดและเขียนเป็นส่วนใหญ่ในทุก ๆ กิจกรรม ส่วนการฝึกทักษะการอ่านและฟังโดยตรงมีบ้างแต่เป็นส่วนน้อย อย่างไรก็ตามก็อาจฝึกทักษะทั้ง 2 ได้ เพียงแต่เป็นไปโดยทางอ้อมเท่านั้น

ดังนั้นถ้ามีการเพิ่มเติมกิจกรรมส่วนที่ฝึกทักษะการฟังและการอ่านโดยตรงให้มากกว่าที่เป็นอยู่นี้ ก็จะช่วยให้การฝึกทักษะต่าง ๆ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะกิจกรรมในการฝึกทักษะฟัง พูด อ่าน เขียนโดยตรงที่มีก็น่าสนใจ และเฉพาะการฝึกทักษะพูด และเขียนก็มีมากพอแล้ว

4.6 กิจกรรมและแบบฝึกหัดส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักพัฒนาความคิด

กิจกรรมและแบบฝึกหัดในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 เท่าที่ประมวลได้ กิจกรรมแต่ละชุดจะมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง ดังนี้คือ อภิปราย คิดพิจารณา หาคุณค่า แนวคิด ค่านิยม เขียนแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า บ้างก็เป็นกิจกรรมฝึกคิด หรือแก้ปัญหาโดยตรง ซึ่งกิจกรรมและแบบฝึกหัดดังกล่าวมานี้ล้วนเป็นกิจกรรมที่ฝึกให้นักเรียนได้ใช้ความคิดของนักเรียน ทั้งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้านักเรียนได้ฝึกฝนทุกกิจกรรมและแบบฝึกหัดได้อย่างเต็มที่ จะช่วยพัฒนาให้นักเรียนใช้ความคิดได้ถูกต้อง สมบูรณ์ มีความคิดรอบคอบ และกว้างขวางขึ้น เพราะอย่างเช่นให้นักเรียนอภิปรายจะช่วยให้ความคิดที่เคิมตนมีเพียงแคบ ๆ ได้รับความกว้างขวางขึ้นโดยการระดมความคิดจากเพื่อน ๆ หรือการแก้ปัญหา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า ย่อมช่วยให้นักเรียนพยายามหาข้อมูลมาประกอบความคิด มีเหตุมีผลมากขึ้น เพื่อจะหาทางแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ได้ หรือเพื่อจะได้มองเห็นข้อดี ข้อเสียของสิ่งต่าง ๆ ที่เราประเมินค่า ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนมีความคิดแตกฉานยิ่งขึ้น

ดังนั้นจึงนับว่า กิจกรรมและแบบฝึกหัดในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 ได้พยายามช่วยฝึกฝนนักเรียนในด้านการพัฒนาความคิดอย่างมาก เพราะนอกจากจะมีกิจกรรมที่ต้องให้นักเรียนใช้ความคิดในหลายลักษณะ ทั้งโดยทางตรง

และทางอ้อมแล้ว จำนวนกิจกรรมและแบบฝึกหัดให้นักเรียนใช้ความคิด ยังมีมากพอ คือมีอยู่ในกิจกรรมและแบบฝึกหัดทุกชุด ซึ่งถ้าได้ฝึกจริง ๆ อย่างเต็มที่ จะช่วยนักเรียนในการพัฒนาความคิดได้มากที่สุดทีเดียว

4.7 กิจกรรมและแบบฝึกหัดส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักกันคว่ำด้วยตนเอง

กิจกรรมและแบบฝึกหัดในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มีส่วนที่จะให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมและมีแบบฝึกหัดด้วยตนเองอยู่ในกิจกรรมทุกชุด ส่วนที่เป็นกิจกรรมกลุ่ม หรือกิจกรรมเสริม หรือกิจกรรมอื่น ๆ เป็นส่วนที่ให้นักเรียนค้นคว้ามา หรือให้พิจารณาสังเกต หรือให้อ่าน เหล่านี้แม้จะเป็นส่วนที่ให้นักเรียนช่วยกันค้นคว้าก็ตาม แต่นักเรียนแต่ละคนก็ต้องมีส่วนในการค้นคว้าหาความรู้เหล่านั้นมาด้วย

จึงนับว่ากิจกรรมและแบบฝึกหัดในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดทั้ง 2 เล่ม ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ไม่ว่าจะ เป็นกิจกรรมและแบบฝึกหัดที่ให้ทำด้วยตนเองโดยตรง หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่ให้ทำเป็นกลุ่ม นักเรียนย่อมต้องค้นคว้าความรู้เหล่านั้นมาด้วยตนเอง จึงจะสามารถอภิปราย หรือแสดงความคิดเห็นร่วมกับเพื่อนในกลุ่มได้

4.8 กิจกรรมและแบบฝึกหัดส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น

ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 ส่วนของกิจกรรมกลุ่ม และกิจกรรมเสริมส่วนใหญ่ ซึ่งมีอยู่ในกิจกรรมทุกชุด มุ่งให้นักเรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน เช่นมีการอภิปราย ช่วยกันแสดงความคิดเห็น แสดงบทบาทสมมุติ กิจกรรมและแบบฝึกหัดเหล่านี้ ถ้านักเรียนได้ฝึกฝนบ่อย ๆ จะทำให้นักเรียนรู้จักทำงานร่วมกับเพื่อนนักเรียนด้วยกันได้ดียิ่งขึ้น นักเรียนจะได้รู้จักแบ่งงานกัน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ นับว่าหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ช่วยให้นักเรียนรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นได้มากที่สุดทีเดียว

4.9 กิจกรรมและแบบฝึกหัดสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

กิจกรรมและแบบฝึกหัดในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 1 และเล่ม 2 มีทั้งส่วนที่เป็นเรื่องของความรู้ความจำ และการนำไปใช้ ซึ่งในส่วนของการนำไปใช้นั้นมีกิจกรรมและแบบฝึกหัดที่นำไปประยุกต์ใช้โดยตรงเพียงบางกิจกรรม และอยู่ในกิจกรรมเพียงบางชุดเท่านั้น เช่น การฝึกให้สังเกต เช่น สังเกตภาษาที่ใช้ หรือสังเกตสิ่งใดก็ตาม

การฝึกมาก ๆ จะทำให้นักเรียนเป็นคนช่างสังเกตมากขึ้น และจะทำให้รู้จักสังเกตสิ่งที่เป็นประโยชน์และให้ความรู้มากขึ้น การฝึกคิดพิจารณา แก้ปัญหา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า วิจัย ใช้เหตุผล พุคโนมน้าวใจ โต้แย้ง หรือใช้ภาษาเพื่อสร้างมนุษยสัมพันธ์ กิจกรรมและแบบฝึกหัดเหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งที่นักเรียนจะต้องใช้ในชีวิตประจำวันอยู่เสมอ การได้ฝึกฝนในกิจกรรมและแบบฝึกหัดเหล่านี้มาก ๆ จะช่วยให้นักเรียนนำสิ่งที่ได้ฝึกฝนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้การฝึกให้มีการอภิปรายสภาพชีวิตในปัจจุบัน หรือยกตัวอย่างเรื่องต่าง ๆ ที่ปรากฏจริงในสังคมปัจจุบัน เช่น ความเมตตา โทษของความเป็นโลก โกรธหลง สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจชีวิตตามที่เป็นจริง และรู้จักนำไปปรับเพื่อให้นักเรียนดำรงชีวิตในทางที่ถูกต้องอย่างมีความสุข

จากที่กล่าวมานี้เป็นตัวอย่างของกิจกรรมและแบบฝึกหัด ที่จะช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนเพื่อจะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้โดยตรง แต่กิจกรรมและแบบฝึกหัดเหล่านี้แม้จะมีมากก็จริง แต่ยังไม่เพียงพอ ความจริงกิจกรรมและแบบฝึกหัดในส่วนอื่น เช่น การทบทวนความรู้ การฝึกทักษะทางภาษา เช่น การอ่าน การฟัง ก็เป็นส่วนที่นำไปประยุกต์ใช้ได้เหมือนกัน แต่โดยทางอ้อม เช่น การอ่านทำนองเสนาะ หรือการฟังการขับทำนองเสนาะ ความจริงถ้าเป็นการฝึกอ่าน และฟังแล้วจับใจความสำคัญ หรือจะวิเคราะห์สิ่งที่อ่านหรือฟังว่าจะนำไปใช้ในสังคมปัจจุบันได้อย่างไร น่าจะเป็นการนำไปใช้ได้โดยตรงมากกว่า เพราะเท่าที่มียังนำไปประยุกต์ใช้ได้ไม่ตรงนัก

ดังนั้นถ้าปรับปรุงให้มีกิจกรรมและแบบฝึกหัดที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้โดยตรงมากกว่านี้ จะทำให้หนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มีกิจกรรมและแบบฝึกหัดที่สมบูรณ์ขึ้นมากที่สุด

4.10 กิจกรรมและแบบฝึกหัดเหมาะสมกับเวลา

ดังที่กล่าวแล้วว่า ส่วนของเนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 แม้จะมีหลายบท แต่ก็สามารถสอนได้จบภายในเวลาที่กำหนดให้ เพราะบางเรื่อง นักเรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง แต่สำหรับกิจกรรมและแบบฝึกหัด ถ้าต้องการฝึกฝนให้เกิดความรู้ความชำนาญจริง ๆ ควรฝึกให้ได้ทุกกิจกรรม ไม่ควรข้ามกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งไป ซึ่งถ้าเป็นจริง กิจกรรมและแบบฝึกหัดเหล่านี้ไม่อาจสอนให้ทันภายในเวลาที่กำหนดให้ เพราะกิจกรรมและแบบฝึกหัดในหนังสือเรียนชุดนี้แต่ละเล่มมีจำนวนมาก มีกิจกรรม

และแบบฝึกหัดเล่มละถึง 13 ชุดๆ คือมีทำยบทเรียนทุกบท กิจกรรมและแบบฝึกหัดแต่ละชุดๆ ก็มีหัวข้อให้ฝึกหลายหัวข้อ และหลายวิธี นอกจากนี้ยังต้องสอนเนื้อหาควบคู่ไปกับการทำกิจกรรมและแบบฝึกหัดด้วย เวลาในการสอนรวมทั้งทำกิจกรรมและแบบฝึกหัดเพียงเล่มละ 2 คาบ ต่อสัปดาห์ ต่อ 1 ภาคการศึกษา จึงนับว่าน้อยมากที่จะศึกษาและฝึกฝนให้เกิดความชำนาญหรือความรู้ได้ลึกซึ้งอย่างแท้จริง

ส่วนที่วิเคราะห์แยกตามเนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2

1. ตอนที่ว่าด้วยลักษณะของภาษา

1.1 การจัดหัวข้อให้เรียนแต่ละตอนมีความเหมาะสมและต่อเนื่องกัน

ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 1 มีเนื้อหาในตอนนี้คือธรรมชาติของภาษา เสียงและอักษรไทย คำและประโยค ระดับภาษาและราชาศัพท์ ซึ่งถ้าจะศึกษาดูความเหมาะสมและความต่อเนื่องแล้ว จะเห็นได้ว่าเนื้อหามีลักษณะของความต่อเนื่องดี เป็นขั้นเป็นตอน โดยการเริ่มจากส่วนแคบ ๆ ไปหาส่วนที่กว้างขึ้น คือเริ่มค้นคว้าการให้นักเรียนสังเกตภาษาที่พูดที่ใช้กันอยู่ว่ามีลักษณะอย่างไร แล้วจึงกล่าวถึงหน่วยเล็ก ๆ ของภาษา คือ อักษรทั้ง 3 ชนิด ได้แก่พยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ การนำมาประกอบเป็นคำโดยเริ่มจากคำมูลแล้วจึงเป็นคำประสม คำซ้ำ คำซ้อน คำสมาส และเรียบเรียงเป็นประโยค เมื่อศึกษาจนถึงการประกอบเป็นประโยคแล้ว ขั้นตอนต่อไปจึงเป็นการศึกษาประโยคที่ซับซ้อนขึ้น คือต้องรู้จักใช้ประโยคตามระดับของบุคคล รวมไปถึงการใช้ราชาศัพท์ด้วย

ส่วนในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 2 มีเนื้อหาในตอนนี้คือ ประโยชน์และอิทธิพลของภาษา ความงามในภาษา ภาษากับเหตุผล ซึ่งก็มีลักษณะต่อเนื่องเป็นขั้นเป็นตอนเช่นกัน ดังจะเห็นได้ว่า เริ่มต้นโดยการกล่าวถึงประโยชน์และอิทธิพลของภาษา จะทำให้นักเรียนมองเห็นคุณค่า เกิดความอยากรู้อยากเรียนภาษาของตนให้ลึกซึ้ง จึงเป็นส่วนต่อเนื่องกับการเรียนภาษาให้ลึกซึ้งในขั้นต่อไป คือเรื่อง "ความงามในภาษา" ซึ่งในเรื่องนี้ก็ให้ศึกษาเป็นขั้นตอนโดยเริ่มจากการใช้คำ เสียง ความหมายที่ช่วยให้เกิดความงาม ไปจนถึงกลวิธีต่าง ๆ ในการประพันธ์เพื่อให้เกิด

ความไพเราะ ขึ้นตอนต่อจากการใช้ภาษาในแง่ของความงาม คือการใช้ภาษาในแง่ที่เป็นวิชาการ ได้แก่ในแง่ของเหตุผล และถ้าศึกษาดูในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้ง 2 เล่มแล้ว ในตอนนี้ก็มีความต่อเนื่องกันเป็นขั้นตอนดี เพราะตอนนี้ในเล่มที่ 1 เป็นเรื่องของการศึกษาเพื่อให้รู้และเข้าใจเนื้อหาเกี่ยวกับ อักษร คำ ประโยค ตอนท้าย ๆ จึงเป็นการนำความรู้ความเข้าใจเหล่านี้ไปใช้ ซึ่งต่อเนื่องมาถึงในเล่มที่ 2 ก็เป็นการนำความรู้ความเข้าใจไปใช้ให้ถูกต้อง เหมาะสมเช่นกัน

จึงนับว่าเนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 ตอนที่ 1 ที่ว่าด้วยลักษณะของภาษา มีการจัดหัวข้อให้เรียนได้เหมาะสมต่อเนื่องกันดี

1.2 เนื้อหามีส่วนช่วยส่งเสริมให้นักเรียนสามารถสื่อสารในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องตามกาลเทศะและระดับของบุคคล

สิ่งที่เคยกล่าวแล้วว่าเนื้อหาตอนที่กล่าวถึงธรรมชาติของภาษา เสียงและอักษร คำและประโยค ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 1 เป็นตอนที่ชี้ข้อสังเกตให้นักเรียนเห็นว่าประโยคที่เราใช้พูดอยู่ทุกวันนี้มีลักษณะอย่างไร มีการใช้ภาษาที่ถูกต้องหรือไม่อย่างไร จึงนับว่าเนื้อหาในตอนนี้มีส่วนช่วยส่งเสริมด้านการสื่อสารในชีวิตประจำวันของนักเรียนให้ถูกต้องยิ่งขึ้น นอกจากนี้ตอนที่กล่าวถึงเรื่อง " ภาษากับเหตุผล " ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 2 ก็เช่นกัน การศึกษาตอนนี้จะช่วยให้นักเรียนรู้จักใช้เหตุผลอันสมควรในการพูดหรือการเขียน ซึ่งก็เป็นประโยชน์ในการสื่อสารในชีวิตประจำวันของนักเรียนด้วย

ส่วนการจะสื่อสารให้ถูกต้องตามกาลเทศะและระดับของบุคคลนั้น เนื้อหาตอนที่กล่าวถึงเรื่อง " ระดับภาษา " และ " ราชาศัพท์ " ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 1 ได้กล่าวถึงวิธีใช้ภาษาในระดับต่าง ๆ และโอกาสที่ใช้ ได้แก่ ภาษาเขียนที่เป็นแบบแผน ภาษาพูดที่เป็นกันเอง และภาษาที่ใช้กับราชตระกูล ซึ่งการศึกษาในเรื่องนี้จะช่วยให้นักเรียนใช้ภาษาในการสื่อสารได้ถูกต้องดียิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการพูดหรือการเขียน ไม่ว่าจะสื่อสารกับบุคคลในระดับใด เด็กหรือผู้ใหญ่ ชาวบ้าน ชนบทหรือบุคคลในราชตระกูล นอกจากนี้ยังช่วยให้นักเรียนรู้จักด้วยว่าในโอกาสใดควรใช้ภาษาพูดหรือเขียนกับใคร อย่างไร

ดังที่กล่าวมานี้เห็นได้ว่าเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนสื่อสารในชีวิตประจำวันได้ถูกต้องตามกาลเทศะและระดับบุคคลโดยตรง นอกจากนี้เนื้อหาในตอนนี้แล้ว เนื้อหาที่กล่าวถึงความงามในภาษา ซึ่งอยู่ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณา เล่ม 2 ก็มีส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักสื่อสารให้ถูกกาลเทศะด้วย คือรู้จักใช้ภาษา เพื่อให้เกิดความงามเมื่อถึงโอกาสอันเหมาะสม และสามารถสื่อสารได้ถูกต้อง

เท่าที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า เนื้อหาตอนที่กล่าวถึงลักษณะของภาษา ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มีส่วนส่งเสริมให้นักเรียน รู้จักสื่อสารในชีวิตประจำวันได้ถูกต้องตามกาลเทศะและระดับบุคคลทั้ง โดยทางตรงและ ทางอ้อมค่อนข้างมาก อย่างไรก็ตามการที่จะช่วยให้นักเรียนสื่อสารได้ดีจริงๆ ข้อ สำคัญคือต้องให้นักเรียนได้รับการฝึกให้ได้ใช้ภาษาตามเนื้อหาเหล่านี้อย่างถูกต้อง สม่่าเสมอจนชำนาญ จึงจะประสบผลอย่างแท้จริง

1.3 เนื้อหาช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางภาษา

เมื่อศึกษาเนื้อหาเฉพาะตอนที่ 1 ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุด ภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 โดยละเอียดแล้วพิจารณาควบคู่ไปกับวัฒนธรรมทาง ภาษา พอจะแยกได้ดังนี้คือ

1.3.1 เนื้อหาที่กล่าวถึงเสียง อักษร คำ ประโยค เนื้อหา ตอนนี้เป็นตอนที่ชี้ให้นักเรียนรู้จักสังเกตภาษาที่ใช้ เพื่อจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ถูกต้องทั้งในการพูดและการเขียน ตอนนี้อยู่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางภาษาเพราะวัฒนธรรม ทางภาษามีเรื่องของการใช้ถ้อยคำในการติดต่อประสานงานหรือขอความช่วยเหลือด้วยการที่นักเรียนรู้จักสังเกตภาษาที่ใช้ และนำไปใช้ได้ถูกต้องนั้น จะเป็นประโยชน์ในการ ติดต่อประสานงานหรือขอความช่วยเหลือได้สะดวกขึ้น

1.3.2 เนื้อหาที่กล่าวถึงระดับภาษาและราชาศัพท์ เกี่ยวข้องโดยตรงกับวัฒนธรรมทางภาษาเพราะเป็นเรื่องของการใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับกาลเทศะ และบุคคล เนื่องจากวัฒนธรรมไทยนิยมถือลดหลั่นกันระหว่างผู้น้อยกับผู้ใหญ่ นิยมความ ไพเราะสุภาพทั้งในการพูดและการเขียน รวมไปถึงความละเอียดอ่อนในการใช้ราชาศัพท์

ภาษาพูดและภาษาเขียนก็ใช้ต่างกันตามโอกาสต่าง ๆ ด้วย การศึกษาเรื่องนี้จะช่วยให้นักเรียนสามารถใช้ถ้อยคำได้ถูกต้องตามระดับของบุคคล เหมาะสมกับโอกาสและเวลา มีความละเอียดอ่อนในการใช้ภาษาได้ดียิ่งขึ้นด้วย

1.3.3 เนื้อหาที่กล่าวถึงประโยชน์และอิทธิพลของภาษา เช่นที่กล่าวถึงประโยชน์ของภาษาในข้อ ฐานะ บทบาท และความสัมพันธ์ของบุคคลจะปรากฏในการใช้ภาษา ซึ่งให้เห็นความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางภาษาในแง่เดียวกับข้อ 1.3.2 คือในแง่ของการใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับกาลเทศะและระดับของบุคคล หรือในข้อที่กล่าวถึงภาษาที่แสดงออกตามความรู้สึกและอารมณ์ของแต่ละบุคคล การศึกษาข้อนี้เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางภาษาในแง่ของความรู้สึก อารมณ์ โดยการรู้จักปรับภาษาที่ใช้อย่างไรดี จึงจะไม่ทำให้เกิดข้อบาดหมางกันขึ้น หรือจะทำให้สิ่งที่ตนต้องการทำประสบผลสำเร็จ หรือในข้อที่ว่า ภาษาทำให้ชื่นบาน ช่วยให้เห็นวัฒนธรรมไทยต่าง ๆ เช่น การละเล่นของไทย หรือบทเห่กล่อม ฯลฯ นอกจากนี้เรื่องอิทธิพลของภาษายังสะท้อนวัฒนธรรมไทยในแง่ของความเชื่อถือโศกกลาง หรือค่านิยมของคน เช่นชื่อของสิ่งใดที่เป็นมงคลก็นิยมนำมาใช้ ส่วนชื่อที่ไม่เป็นมงคลก็ไม่นิยมนำมาใช้ การศึกษาเรื่องนี้จะช่วยให้เราปรับตัวได้เข้ากับสภาพค่านิยมของวัฒนธรรมไทย

1.3.4 เนื้อหาที่กล่าวถึงความงามในภาษา เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางภาษาเพราะคนไทยแต่โบราณมาเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอน ชอบใช้ภาษาที่ก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน เช่น มีเสียงสัมผัสกัน รู้จักใช้ภาษาให้เกิดความไพเราะ การศึกษาเรื่องนี้จะช่วยให้นักเรียนรู้จักใช้ภาษาได้ไพเราะ อันเป็นประโยชน์ในการใช้ถ้อยคำเพื่อติดต่อประสานงานหรือขอความช่วยเหลือ นอกจากนี้ยังเป็นการชำระวัฒนธรรมไทยไว้ในแง่ของการใช้ภาษาที่มีเสียงสัมผัสเพื่อให้เกิดความไพเราะและเพลิดเพลิน ทั้งยังช่วยให้ผู้ฟังเกิดความสุขที่ได้ฟังภาษาอันไพเราะด้วย

1.3.5 เนื้อหาตอนที่กล่าวถึงภาษากับเหตุผล จะช่วยให้นักเรียนรู้จักใช้ภาษาในแง่ของเหตุผลได้ดี เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางภาษาในแง่ของการติดต่อประสานงานหรือขอความช่วยเหลือ เพราะถ้าใช้ภาษาได้ดีก็มีเหตุผลน่าเชื่อถือรับฟัง ก็จะช่วยทำให้ประสบผลสำเร็จในค่านนี้

จากรายละเอียดดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเนื้อหาแต่ละเรื่องในตอนนี้ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทางภาษาในแง่ต่าง ๆ ทั้งนั้น มากบ้าง น้อยบ้าง โดยทางตรงบ้าง ทางอ้อมบ้าง การศึกษาเนื้อหาตอนนี้จึงมีส่วนช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมทางภาษาได้มาก

X1.4 เนื้อหามีส่วนช่วยพัฒนาให้นักเรียนเป็นคนมีเหตุผล และใช้เหตุผลได้อย่างถูกต้อง

เนื้อหาส่วนที่จะช่วยพัฒนาได้โดยตรงให้นักเรียนเป็นคนมีเหตุผลและรู้จักใช้เหตุผล คือเนื้อหาเรื่อง " ภาษากับเหตุผล " ซึ่งอยู่ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 2 เรื่องนั้นนอกจากจะกล่าวถึงความสำคัญของการใช้เหตุผลแล้ว ยังได้กล่าวถึงโครงสร้างของการแสดงเหตุผล และภาษาที่ใช้ นักเรียนจะได้รู้จักเรียบเรียงข้อความที่เป็นเหตุผลเพื่อให้สื่อสารกันได้อย่างถูกต้อง ในเนื้อหายังได้กล่าวถึงกระบวนการในการใช้เหตุผล รู้จักว่าสิ่งใดคือเหตุ สิ่งใดคือผล และสิ่งใดคือข้อสรุป การได้ศึกษาถึงรายละเอียดเหล่านี้จะช่วยให้เราเป็นคนทำอะไร พุคะอะไร คิดอะไร โดยใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล และจะช่วยให้รู้จักรับฟังเหตุผลของผู้อื่นได้เข้าใจยิ่งขึ้น เป็นการสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีต่อกันด้วย

สำหรับเนื้อหาอื่น ๆ ของตอนนี้ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 จะเห็นได้ว่าเป็นเพียงส่วนประกอบในการใช้เหตุผล เพราะเป็นส่วนของการใช้ภาษาทั้งนั้น ถ้านักเรียนฝึกการใช้ภาษาได้ดีทั้งในการพูดและการเขียน ก็จะรู้จักใช้ภาษาในการแสดงเหตุผลได้อย่างดี สื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจได้ถูกต้องขึ้น เพราะในตอนต้นของเรื่อง " ภาษากับเหตุผล " ก็ได้กล่าวไว้แล้วถึงความสำคัญของภาษาคือ " ... การที่มนุษย์จะสามารถพัฒนาสมรรถภาพการใช้เหตุผลของตนได้นั้น มนุษย์จำเป็นต้องมีภาษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่ง ทั้งนี้เพราะกระบวนการใช้เหตุผลส่วนมากแล้วจะมีขั้นตอนต่อเนื่องยืดยาว จำเป็นต้องบันทึกไว้เป็นระยะ ๆ ไป โดยอาศัยภาษานั้นเองเป็นเครื่องช่วยในการบันทึก ... " (ภาษาพิจารณาเล่ม 2 หน้า 47)

จากรายละเอียดดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า แม้จะมีเนื้อหาเพียงเรื่องเดียวที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการใช้เหตุผล แต่ส่วนอื่นก็นับว่ามีส่วนช่วยพัฒนาการใช้เหตุผลได้ เพราะถ้านักเรียนได้ฝึกการใช้ภาษาในเนื้อหาส่วนอื่น ๆ ได้อย่างดีแล้ว นักเรียนจะสามารถใช้ภาษาในการแสดงเหตุผลได้อย่างถูกต้อง เป็นที่เข้าใจของบุคคลอื่น เป็นประโยชน์ในการสื่อสารได้ดียิ่งขึ้น

1.5 เนื้อหามีส่วนส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ

1.5.1 ด้านปัญญา เนื้อหาเรื่องต่าง ๆ ในคอนนี้ ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นการช่วยให้นักเรียนรู้จักใช้ความสังเกต และความคิดตามเนื้อหา นั้น เช่น เนื้อหาเรื่อง " ชรรษชาติของภาษา " " เสียงและอักษรไทย " " คำและประโยค " ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 1 หรือเนื้อหาเรื่อง " ภาษากับเหตุผล " ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 2 จะทำให้นักเรียนรู้จักนำประสบการณ์ที่มีมาเรียบเรียง ใช้ภาษาในการหาเหตุ, หาผล และข้อสรุป ซึ่งจำเป็นต้องใช้ความคิดช่วยเช่นกัน การศึกษาเนื้อหาเหล่านี้ นอกจากจะก่อให้เกิดความรู้แล้ว การใช้ความคิดมากเท่าใด ก็จะก่อให้เกิดปัญญาได้มากเท่านั้น จึงนับได้ว่า เนื้อหาดังกล่าวมานี้มีส่วนส่งเสริมให้เกิดพัฒนาการทางด้านปัญญาได้ดี

1.5.2 ด้านอารมณ์ เนื้อหาในคอนนี้มีส่วนที่จะส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์น้อย เนื่องจากเป็นเนื้อหาที่มุ่งในแง่ของการให้ความรู้ทางวิชาการ ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 1 จะไม่มีส่วนส่งเสริมทางด้านนี้โดยตรงเลย จะมีก็แต่ในเล่มที่ 2 ซึ่งมีเนื้อหาเพียงเรื่องเดียวที่ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านอารมณ์โดยตรง คือเรื่อง " ความงามในภาษา " การให้นักเรียนศึกษาเรื่องนี้จะทำให้เกิดความเพลิดเพลิน และเกิดสุนทรีย์ทางอารมณ์ในกลวิธีการประพันธ์ที่ก่อให้เกิดความไพเราะ เช่น การใช้เสียงสัมผัส การพรรณนาความงามด้วยวิธีต่าง ๆ การเลียนเสียงธรรมชาติ ใช้อุปมาอุปไมย สัญลักษณ์ ฯลฯ เมื่อนักเรียนมองเห็นความงามในด้านต่าง ๆ ของภาษา จะช่วยให้เกิดความเพลิดเพลิน และรู้ถึงความไพเราะ เป็นการนำไปสู่พัฒนาการทางอารมณ์ให้เป็นคนอารมณ์ดีขานอยู่เสมอ ไม่เคร่งเครียดกับสิ่งต่าง ๆ มากเกินไป

นอกจากเนื้อหาเรื่อง "ความงามในภาษา" ซึ่งมีส่วนพัฒนาทางอารมณ์โดยตรงแล้ว เนื้อหาเรื่อง "ประโยชน์และอิทธิพลของภาษา" ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 2 ก็ได้กล่าวถึงประโยชน์ของภาษาอยู่ข้อหนึ่ง คือ "ภาษาช่วยให้ชื่นบาน" ได้ยกตัวอย่างของภาษาที่ช่วยให้ชื่นบาน เช่น บทร้องเพลงเท่กลมดูกลม บทร้องประกอบการเล่น ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เราอาจมองข้ามไป แต่ความจริงแล้ว เป็นส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดความชื่นบานทางภาษา ถ้าหากเรามองเห็นและพยายามสังเกต ก็จะพบความชื่นบานได้ไม่ยากนัก อันจะนำมาให้เราเป็นผู้มีสุนทรีย์ะทางอารมณ์อย่างก็ทางหนึ่งด้วย

1.5.3 ค่านิยม เนื้อหาในตอนนี้มีส่วนส่งเสริมพัฒนาการทางค่านิยม มองเห็นได้ชัดจากเรื่อง "ระคับภาษา" "ราชาศัพท์" ซึ่งอยู่ในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพิจารณาเล่ม 1 ที่ว่ามีส่วนส่งเสริมพัฒนาการทางค่านิยม เพราะในสังคมไทย การสื่อสารกันให้เหมาะสมตามระดับชั้นของบุคคล ตามความคุ้นเคย หรือไม่คุ้นเคย ตามโอกาส กาลเทศะ จะช่วยสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน และช่วยสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นได้ นั่นคือ การมีพัฒนาการทางค่านิยม ซึ่งการศึกษาในเรื่องทั้งสองนี้ จะช่วยนักเรียนโดยตรงในด้านการใช้ภาษาให้ถูกต้องดังกล่าวแล้ว

สำหรับเรื่อง "ภาษากับเหตุผล" ในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดนี้ เล่ม 2 ก็เช่นกัน มีส่วนในการส่งเสริมพัฒนาการทางค่านิยมได้มาก เพราะการเป็นคนมีเหตุผลและรู้จักใช้เหตุผลของคน ในการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ จะช่วยให้เกิดความเข้าใจดีต่อกัน เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นระหว่างสังคมมนุษย์ได้อีกแง่หนึ่ง ในตอนต้นของเรื่อง "ภาษากับเหตุผล" ก็ได้กล่าวถึงให้เห็นว่า การรู้จักใช้เหตุผล จะช่วยส่งเสริมการอยู่ในสังคมได้ดี ดังนี้

"... เมื่อมนุษย์รู้จักใช้เหตุผล มนุษย์ก็จะตัดสินใจ หรือให้ข้อสรุปเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และแลเห็นดูทางที่จะระงับข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ให้จบลงได้ด้วยสันติวิธี ในทางตรงกันข้าม เมื่อมนุษย์ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจเรื่องใด ๆ ก็ตาม อาจจะทำให้เกิดผลร้ายแรงอันประมาทมิได้ ... "

(ภาษาพิจารณาเล่ม 2 หน้า 47)

อีกเรื่องหนึ่งคือ "อิทธิพลของภาษาต่อมนุษย์" ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ เล่ม 2 ก็มีส่วนในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม ทำให้รู้ค่านิยม หรือความเชื่อของคนในสังคม เพื่อจะได้เข้าใจสังคม และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง เป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น ตอนที่ยกตัวอย่างว่า

"... สิ่งบางสิ่งมีชื่อพ้องหรือใกล้เคียงกับชื่อสิ่งที่มีค่า มีมงคล มนุษย์ก็พลอยถือว่าสิ่งนั้นมีค่า มีมงคลไปด้วย เช่น ใบเงิน ใบทอง คอกรัก คอกบานไม่รู้โรย นิยมใช้ในงานพิธีโดยเฉพาะพิธีแต่งงาน เพราะชื่อพ้องกับเงิน ทอง ความรัก ความไม่รู้โรย ซึ่งเป็นสิ่งที่ใคร ๆ ปราบปราม ต้นชุ่น ต้นมะยม นิยมปลูกกันตามบ้านกันเพราะเชื่อว่า ผู้ปลูกจะมีคนอุทิศและนิยม พ้องกับชื่อต้นไม้ แต่ต้นพุทรา ต้นลิ้นทม ไม่นิยมปลูกเพราะเกรงว่า ผู้ปลูกจะต้องซา และระทมถึงชื่อต้นไม้เช่นกัน"

(ภาษาพิจารณาเล่ม 2 หน้า 10)

เมื่อเรารู้ความเชื่อทางสังคมที่เกี่ยวกับภาษาเช่นนี้ เราจะเข้าใจสิ่งที่สังคมนิยมปฏิบัติ เป็นแนวทางให้เกิดสัมพันธภาพอันดีต่อกันระหว่างบุคคลในสังคม

นอกจากนี้ ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ เล่ม 1 เรื่อง "ธรรมชาติของภาษา" "เสียงและอักษร" ยังมีส่วนส่งเสริมพัฒนาการทางด้านสังคม เพราะเนื้อหาเรื่องนี้เป็นข้อสังเกตในการใช้ภาษาต่าง ๆ เพื่อให้พูดหรือเขียนได้อย่างถูกต้อง ย่อมจะเป็นการช่วยในการสื่อสารให้เข้าใจกันได้ดีขึ้น อันเป็นแนวทางไปสู่การสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันในระหว่างสังคมมนุษย์

จากรายละเอียดเหล่านี้ พอจะเห็นได้แล้วว่า เนื้อหาตอนนี้อยู่ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณา ทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มีส่วนในการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ ทั้งปัญญา อารมณ์ และสังคม เพียงแต่ความมากน้อยต่างกันไป เช่น ทางด้านอารมณ์ อาจมีเนื้อหาที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านนี้น้อย เพราะเนื้อหาอยู่ในแง่ของการให้ความรู้ตามหลักวิชาการ ทั้งนี้เป็นต้น

1.6 มีตัวอย่างประกอบเนื้อหาмаากพอ และตัวอย่างมีคุณภาพดี เหมาะที่จะนำมาให้เรียน

เนื้อหาทุกเรื่องในตอนส่วนใหญ่จะมีตัวอย่างประกอบ หลังจากคำอธิบายเนื้อหาแต่ละช่วง แต่ละตอน ทุกตอน ถ้าพูดถึงจำนวนตัวอย่างที่ประกอบเนื้อหา จึงนับว่ามีมาก เรียกว่ามีอยู่เกือบทุกหน้า เพราะแม้มีการอธิบายเนื้อหาเพียงเล็กน้อย ก็จะยกตัวอย่างประกอบให้เห็นจริงในตอนนั้นเลย นอกจากนี้ตัวอย่างเหล่านี้ยังสามารถชี้แจงเนื้อหาให้เข้าใจได้กระจ่าง ชัดเจนขึ้น เช่นในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณ์เล่ม 1 เรื่อง "เสียงหนักเบา" กล่าวถึงคำพ้องเสียงว่า อาจออกเสียงหนักหรือเบาแล้วแต่ความหมาย แล้วยกตัวอย่างดังนี้

คุณแม่จะไปเชียงใหม่ให้คุณพ่อ
เขานั่งเฉย ๆ รถเลยเลยไปแล้ว

แล้วยังอธิบายต่อว่า "... คำที่พิมพ์ตัวหนา คือ คำที่ออกเสียงหนัก จะเห็นได้ว่า คำเหล่านี้เป็นคำกริยา ถือเป็นคำสำคัญในประโยคจึงต้องออกเสียงหนัก ส่วนคำพ้องเสียงอื่นๆ ออกเสียงเบากว่า ..." (ภาษาพิจารณ์เล่ม 1 หน้า 15) หรือในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ เล่ม 2 เรื่อง "ความงามในภาษา" กล่าวถึงศิลปะการประพันธ์ เพื่อให้เกิดความงาม เช่น การเลียนเสียงธรรมชาติ การเล่นคำ แล้วยกตัวอย่างมาประกอบให้เห็นจริง ดังนี้

"ครึ้นครึ้นไซฟ้าร้อง	เรียมครวญ
หึ่งหึ่งไซลมหวน	ฟู่โห
ฝนตกไซฝนवल	ฟู่ทอด ใจนา
ร่อนไซร่อนไฟไหม้	ฟู่ร่อนกลดงาม

(ภาษาพิจารณ์เล่ม 2 หน้า 33)

"ดางลิ่งไต่กิ่งลิ่งไสว	ดางลิ่งวิ่งไล่กันงุ่นวิ่ง
ดางลิ่งซิ่งค่างขึ้นดางลิ่ง	กาหลงลงกิ่งกาหลงลง
เพกกาเกาะทุกก้านกิ่ง	กรรณิการ์กาซิ่งกันชมหลง
มัดกากากวนล้วนกาดง	กาฝากกาดงทำรังกา

(ภาษาพิจารณ์เล่ม 2 หน้า 35)

นอกจากนี้ตัวอย่างที่ยกมาให้เห็น ถ้าไม่เป็นร้อยกรอง แต่เป็นประโยคที่ยกขึ้นมา เพื่อให้เข้าใจ หรือรู้จักสังเกตเนื้อหานั้น ๆ มากขึ้น มักจะเป็นตัวอย่างประโยคง่าย ๆ ที่เคยพบ และเคยใช้พูดกันอยู่ หรือเป็นตัวอย่างประโยคที่คิดว่าจะมีโอกาสใช้ เช่น เรื่อง "เสียงและอักษรไทย" กล่าวถึงการพูดประชดประชัน ไม่ได้หมายความว่าตรงตามที่ถูก และยกตัวอย่าง พร้อมทั้งอธิบายเพิ่มเติมดังนี้

แน่ละ เขาคึกว่าฉันนี่

โอ๊ย เขาเก่งไม่มีใครสู้

เมื่อเน้นคำ คึก และเก่ง แสดงว่าผู้พูดไม่ได้คิดว่า เขาคึกหรือเก่ง เพียงแต่ต้องการประชด (ภาษาพิจารณาเล่ม 1 หน้า 16)

หรือเรื่อง "ราชาศัพท์" ได้ยกตัวอย่างวิธีการบบังคมทูลของนักเรียน ว่า

"... ถ้ามีกระแสพระราชดำรัสถามว่า "ชื่ออะไร" นักเรียนจะกราบบังคมทูลได้ ดังนี้

ข้าพเจ้าชื่อ จิตรวี วิริยาภรณ์ พระพุทธเจ้าข้า ..."

(ภาษาพิจารณาเล่ม 1 หน้า 55)

จะเห็นได้ว่า แม้ตัวอย่างการกราบบังคมทูลก็เป็นตัวอย่างที่นักเรียนมีโอกาสจะพูดได้ ไม่ใช่ตัวอย่างที่นักเรียนไม่อาจจะมีโอกาสใช้

ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาเล่ม 2 เรื่อง "ประโยชน์ของภาษาท่อมมนุษย์" กล่าวถึงภาษาท่อมวังสัจจคม พูดถึงฐานะ บทบาท และความสัมพันธ์ของบุคคล แล้วยกตัวอย่างคำพูด ทำให้ทราบฐานะ บทบาท และความสัมพันธ์ของบุคคล ดังนี้

- 1 ผู้พูดคนที่ 1 เมื่อคืนนี้คุณหลับที่ห่มคะ
- ผู้พูดคนที่ 2 ยังไม่ถึง 2 ยามเลยจะ
- 2 ผู้พูดคนที่ 1 เมื่อคืนนี้แกหลับที่ห่มยะ
- ผู้พูดคนที่ 2 ยังไม่ถึง 2 ยามเลยครับ

(ภาษาพิจารณาเล่ม 2 หน้า 5)

จากที่กล่าวนี้ จะเห็นได้ว่าตัวอย่างที่ยกมา แม้จะเป็น
ประโยคง่าย ๆ แต่ก็สื่อความหมายได้ชัดเจน ทำให้เข้าใจเนื้อหาที่อธิบายได้ดีขึ้น
นอกจากนี้ยังเป็นประโยคที่เคยพบเคยเห็น และมีที่ใช้ในปัจจุบันอยู่แล้ว จึงนับว่า
ตัวอย่างที่ยกมาให้ศึกษานี้มีคุณภาพดีและเหมาะสม นอกจากนี้จำนวนตัวอย่างที่มีก็
มากพอจะทำให้ทำความเข้าใจได้ดีด้วย

อนึ่ง จากหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพิจารณาเล่ม 2 เรื่อง "ความงาม
ในภาษา" มีการยกตัวอย่าง ซึ่งคัดตอนมาจากเรื่อง "นิราศพระบาท" ของ "สุนทรภู่"
ตัวอย่างที่ยกมาเมื่อนำมาเทียบกับเนื้อเรื่องทั้งเรื่องแล้ว มีข้อความที่คลาดเคลื่อนไป
บ้าง ตัวอย่างที่กล่าวถึงมีดังนี้คือ

ถึงคลองขวางบางจากยิ่งตรมจิต	ใครช่างคิดชื่อบางไผ่ <u>ขวาง</u> กัน
.....	.....
ทั้งจากที่จากคลองเป็นสองซ้อ	ยังจากกอน <u>นั้น</u> ขึ้นในคลองขวาง
.....	.....

(หน้า 34)

ส่วนในหนังสือเรื่อง "ชีวิตและงานของสุนทรภู่" พระนิพนธ์ของ "สมเด็จพระยา
คำรณราชานุภาพ" (2515 : 114) หรือในหนังสือเรื่อง "นิราศของสุนทรภู่" โดย
"สุนทรภู่" (2504 : 113) กล่าวถึงตอนนั้นไว้ว่า

ถึงคลองขวางบางจากยิ่งตรมจิต	ใครช่างคิดชื่อบางไผ่ <u>กาง</u> กัน
.....	.....
ทั้งจากที่จากคลองเป็นสองซ้อ	ยังจากกอน <u>นั้น</u> ขึ้นในคลองขวาง
.....	.....

ความคลาดเคลื่อนดังกล่าวนี้ แม้จะมีเพียงเล็กน้อย แต่ก็ควรระวังให้มาก เพื่อให้ตัวอย่างในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้มีคุณภาพดี และสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. ตอนที่ว่าด้วยความคิดและการแสดงออกเป็นภาษา

2.1 การจัดหัวข้อให้เรียนแต่ละตอนมีความเหมาะสมและต่อเนื่องกัน

เนื้อหาตอนนี้ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณา ทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มีความต่อเนื่องกัน เป็นขั้นตอนดี ทั้งเฉพาะเนื้อหาในเล่ม 1 และเล่ม 2 รวมทั้งความต่อเนื่องระหว่างเนื้อหาในเล่ม 1 และเล่ม 2 เพราะมีการเริ่มตั้งแต่วิธีการแสดงความคิดเห็นเป็นอย่างไร มีวิธีการใด และควรใช้ภาษาอย่างไร เป็นการใช้ภาษาในการพัฒนาความคิดเรื่องทั่วไป เมื่อนักเรียนเข้าใจขั้นตอนนี้ จึงเป็นการใช้ภาษาในการแสดงความคิดในเรื่องที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น โดยเริ่มจากการอธิบาย การบรรยาย การพรรณนา และเป็นขั้นตอนที่ซับซ้อนขึ้นในเล่มที่ 2 คือการใช้ภาษาในการพัฒนาความคิดเฉพาะ การแสดงทรรศนะ การโต้แย้ง การโน้มน้าวใจ และแต่ละเรื่องในตอนนี้ก็เป็นขั้นตอนด้วย คือเริ่มจากความหมาย โครงสร้าง กระบวนการ ประกอบด้วยตัวอย่างต่าง ๆ

การจัดหัวข้อสำหรับตอนนี้ ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณา ทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 จึงนับว่ามีความเหมาะสมต่อเนื่องกันดี

2.2 เนื้อหามีส่วนช่วยส่งเสริมให้นักเรียนสามารถสื่อสารในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องตามกาลเทศะ และระดับของบุคคล

เนื้อหาตอนนี้ทุกเรื่อง เป็นการแสดงความคิดของตนออกมาเป็นภาษา จากเนื้อหาทุกเรื่องในตอนนี้จะช่วยให้นักเรียนสามารถอธิบายความคิดของตนออกมาโดยใช้ภาษา ให้ผู้อื่นเข้าใจได้ตรงตามที่นักเรียนผู้นั้นคิด ซึ่งจะช่วยให้การสื่อสารในชีวิตประจำวันเกี่ยวกับการใช้ภาษา เพื่ออธิบายความคิดของตนเป็นไปอย่างถูกต้อง เข้าใจได้ตรงกัน

ส่วนการสื่อสารให้ตรงตามกาลเทศะ และระดับของบุคคลก็เกี่ยวเนื่องกับการใช้ภาษาในการแสดงความคิด คือถ้าใช้ภาษาได้ตรงตามระดับของบุคคลและโอกาสความคิดต่าง ๆ ที่นักเรียนต้องการแสดงออกมาเป็นภาษาให้ผู้อื่นทราบ ก็จะช่วยให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น และตรงตามความต้องการของนักเรียนด้วย

จึงนับว่าเนื้อหาตอนนี้ ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดภาษาพิจารณาทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 ก็มีส่วนไม่น้อยในการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถสื่อสารในชีวิตประจำวันได้ถูกต้องตามกาลเทศะ และระดับของบุคคล

2.3 เนื้อหามีส่วนส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักพัฒนาความคิดของตน

เนื่องจากเนื้อหาตอนนี้เกี่ยวข้องกับการแสดงความคิดออกมาเป็นภาษาโดยตรง เช่น การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า เป็นกระบวนการที่ต้องศึกษาให้เข้าใจเรื่องนั้นโดยละเอียด จึงจะสามารถตัดสินคุณค่าต่าง ๆ ได้ และกระบวนการเหล่านี้จะปฏิบัติได้ ย่อมต้องใช้ความคิดอันลึกซึ้ง จึงจะสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่าได้ หรือการคิดเพื่อแก้ปัญหาที่เช่นกัน การแก้ปัญหาจำเป็นต้องรู้จักหาเหตุหาวิธีแก้ปัญหา ซึ่งต้องใช้ความคิดที่รอบคอบจึงจะแก้ปัญหาได้ นอกจากนี้การอธิบาย บรรยาย พรรณนา การแสดงทรรศนะ การโต้แย้ง โน้มน้าวใจ ก็เป็นเรื่องที่ต้องใช้ความคิดในการค้นหาภาษาเพื่อให้สามารถอธิบาย บรรยาย พรรณนา ฯลฯ ได้เป็นที่เข้าใจแก่คนทั่วไป

จากรายละเอียดของเนื้อหาดังกล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าเนื้อหาทุกเรื่องในตอนนี้มีส่วนส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักพัฒนาความคิดทั้งนั้น เพราะเนื้อหาตอนนี้เป็นตอนที่เกี่ยวกับเรื่องการแสดงความคิดออกมาเป็นภาษา

2.4 เนื้อหามีส่วนพัฒนาทักษะในการพูด และการเขียนเพื่อเสนอความคิด ความรู้สึกของตนให้ผู้อื่นเข้าใจได้ถูกต้อง

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า เนื้อหาทุกเรื่องในตอนนี้เป็นการแสดงความคิดออกมาเป็นภาษา คือ ต้องรู้จักใช้ภาษาเพื่อจะสื่อความคิดของตนให้ผู้อื่นเข้าใจได้ตรงตามต้องการ ซึ่งในการใช้ภาษาเพื่อแสดงความคิดนี้ อาจจะใช้วิธีพูดหรือเขียนก็ได้ ถ้านักเรียนใช้ทักษะพูด หรือทักษะเขียนไม่ดี วกวน หรือคลุมเครือ การสื่อความคิดของตนย่อมไม่

ประสบผลสำเร็จ ดังนั้นถ้านักเรียนต้องการให้การสื่อความคิดของตนประสบผลดี เป็นที่เข้าใจของผู้อื่น นักเรียนย่อมต้องใช้ทักษะพูดและเขียนให้ชัดเจน แจ่มแจ้ง ตรงเป้าหมาย การศึกษาเรื่องนี้จึงนับว่าเป็นการช่วยนักเรียนในการพัฒนาทักษะพูดและทักษะเขียน เพราะนักเรียนจะต้องพยายามใช้ภาษาที่ดี และชัดเจน ไม่วกวน เพื่อให้การสื่อความคิดของตนเป็นที่เข้าใจแก่ผู้อื่นได้ถูกต้อง

2.5 เนื้อหามีส่วนช่วยฝึกให้นักเรียนเป็นคนมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าแสดงออก เพื่อทำหน้าที่พลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยต่อไปในอนาคต

เนื้อหาตอนนี้เป็นเรื่องของการสื่อความคิด ไม่ว่าจะเป็นการคิดเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า การอธิบาย บรรยาย พรรณนา การแสดงทรรศนะ โต้แย้ง หรือโน้มน้าวใจ ก็มีส่วนให้นักเรียนใช้ความคิดทั้งนั้น และเป็นการใช้ความคิดที่ต้องมีการศึกษาให้รอบคอบ ประกอบกับควรใช้ภาษาให้ดี ก่อนจะแสดงความคิดเห็นออกไป เพราะมิฉะนั้นอาจเกิดข้อผิดพลาดได้ ถ้านักเรียนได้ศึกษาเรื่องนี้ให้มาก ได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ จะทำให้ความคิดของนักเรียนกว้างไกล การแสดงความคิดเห็นของนักเรียนจะเป็นที่ยอมรับของเพื่อนฝูง นักเรียนก็จะเกิดความมั่นใจในตนเอง ซึ่งเป็นผลนำมาให้นักเรียนเป็นคนกล้าคิด กล้าแสดงออก เพราะสิ่งที่นักเรียนแสดงความคิดเห็นไปเป็นที่ยอมรับ ผลที่ตามมาในโอกาสต่อไป เมื่อนักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น เกิดความมั่นใจในตนเองแล้ว ย่อมจะเป็นพลเมืองดีที่สมบูรณ์ในระบอบประชาธิปไตย การเป็นพลเมืองดีคือ รู้จักใช้สิทธิของตนในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เพื่อให้ระบอบประชาธิปไตยนี้ดำเนินไปด้วยดี ซึ่งจะเป็นเช่นนี้ได้ต้องเนื่องมาจากนักเรียนได้รับการศึกษา ฝึกฝนมาอย่างสม่ำเสมอ

ดังนั้น เนื้อหาในตอนนี้จึงมีส่วนช่วยได้มาก ที่จะให้เรียนเป็นคนที่มีความเชื่อมั่น และกล้าคิด กล้าแสดงออก

2.6 เนื้อหามีส่วนช่วยฝึกให้นักเรียนเป็นคนมีวิจารณญาณในการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน

ดังที่กล่าวแล้วว่า เนื้อหาตอนนี้มีส่วนส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักแสดงความคิดเห็น ซึ่งการแสดงความคิดเห็นนั้น ถ้าผู้แสดงไม่ใช้ความรู้ หรือผู้ฟังรับฟังโดยไม่ใช้

ความรู้ หรือความคิด ย่อมไม่เกิดวิจารณ์ญาณ เนื้อหาตอนนี้จะช่วยให้ นักเรียนมี วิจารณ์ญาณในด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ

2.6.1 การฟัง เนื้อหาตอนนี้จะช่วยให้เกิดวิจารณ์ญาณในการฟังโดย เมื่อนักเรียนได้รับฟังเพื่อน ๆ แสดงความคิดเห็น ไม่ว่าจะในเรื่องการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า บรรยาย พรรณนา แสดงทรรสนะ โต้แย้ง โนมน้าวใจ หรือ เรื่องอื่นใดก็ตาม นักเรียนควรจะใช้หลักที่เรียนคือ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมิน ค่า สิ่งที่ได้ฟังว่ามีความแท้จริง น่าเชื่อถือหรือไม่ ถูกต้องหรือไม่ ถ้านักเรียนฟังแล้ว นักเรียนรู้จักแยกแยะออกมาดังที่กล่าวมานี้ จะช่วยฝึกให้นักเรียนเป็นผู้มีวิจารณ์ญาณใน การฟัง

2.6.2 การพูด เนื้อหาตอนนี้จะช่วยให้เกิดวิจารณ์ญาณได้เช่นเดียวกับ การฟัง คือเมื่อนักเรียนจะพูดเพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า อธิบาย บรรยาย พรรณนา แสดงทรรสนะ โต้แย้ง โนมน้าวใจ หรือจะพูดในหัวข้อใด ๆ ก็ตาม ก่อนจะ พูดนักเรียนย่อมต้องใช้ความคิด ศึกษาหาความรู้ เพื่อนำมาประกอบข้อความที่พูด เพื่อจะ ได้แสดงว่า สิ่งที่พูดนั้น ได้ศึกษามาดีแล้ว มีความรู้อย่างแท้จริง ไม่พูดลอย ๆ โดย ไม่มีหลักฐานประกอบชัดเจนในสิ่งที่พูด พูดโดยใช้เหตุผล ใช้ความคิดดังเช่นที่ได้ศึกษามา จากเนื้อหาตอนนี้ ไม่พูดวอกวน ถ้านักเรียนจะพูดสิ่งใดก็ตามโดยปฏิบัติตามนี้ ย่อมจะเกิด วิจารณ์ญาณในการพูด เพราะแสดงว่านักเรียนได้ใช้ความคิด และรู้จักค้นคว้ามาจริง ๆ ก่อนจะพูด

2.6.3 การอ่าน การอ่านที่จะช่วยให้เกิดวิจารณ์ญาณคือ การอ่าน โดยนักเรียนรู้จักใช้ความรู้จากเนื้อหาตอนที่เรียนมา คือ รู้จักวิเคราะห์ วินิจฉัย ติดตาม ในสิ่งที่อ่าน แล้วตัดสินคุณค่าว่าสิ่งที่อ่านเป็นประโยชน์ น่าเชื่อถือหรือไม่เพียงใด เป็น ข้อเท็จจริง หรือข้อคิดเห็น ไม่ว่าจะสิ่งที่จะอ่านจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในตอนนี้ หรือ เป็นเรื่องอื่นเช่นเดียวกับเนื้อหาของบทฟัง และการพูด

2.6.4 การเขียน เนื้อหาตอนนี้ช่วยให้เกิดวิจรรณญาณในการเขียนโดยเมื่อนักเรียนต้องการจะเขียนเพื่อ วิเคราะห์ วินิจฉัย ประเมินคุณค่า แก้ปัญหา หรือแม้แต่จะอธิบาย บรรยาย พรรณนา แสดงทรรศนะ โต้แย้ง โนมน้าวใจ นักเรียนต้องศึกษาเรื่องนั้นให้ถี่ และใช้ความคิดประกอบกับความรู้อย่างรอบคอบ เพื่อให้ขอเขียนของนักเรียนเป็นที่เชื่อถือ แสดงว่าผู้เขียนมีความรู้ หรือศึกษาความรู้เรื่องนั้น ๆ อย่างแท้จริง และมีการใช้ภาษาที่ถูกต้อง สื่อความหมายให้ผู้อื่นรับทราบอย่างชัดเจน ถ้าเป็นเช่นนี้จะช่วยให้ นักเรียนเป็นผู้มีวิจรรณญาณในการเขียนได้

ดังนั้น การที่เนื้อหาตอนนี้ จะช่วยให้นักเรียนมีวิจรรณญาณในการฟัง พูด อ่าน เขียนได้ คือ นักเรียนต้องรู้จักที่จะนำความรู้ที่ได้ศึกษาในตอนนั้นมา ประกอบการพิจารณาสิ่งที่นักเรียนฟัง พูด อ่านหรือเขียน นั่นคือนักเรียนต้องรู้จักใช้ความคิดที่กว้างขวาง และความรู้ จึงจะเกิดวิจรรณญาณได้

2.7 เนื้อหาที่มีส่วนส่งเสริมพัฒนาการทางค่านต่าง ๆ

2.7.1 ค่านับญา จากเนื้อหาตอนนี้ในหนังสือเรียนภาษาไทยชุด ภาษาพิจารณา ทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มุ่งที่จะให้เกิดพัฒนาการทางค่านับญาเป็นอย่างมาก จะเห็นได้ว่า เนื้อหาเรื่องการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า หรือการคิดแก้ปัญหา นั้น เป็นเนื้อหาที่ต้องอาศัยความรู้ ศึกษาในสิ่งนั้น ๆ ให้ถี่เสียก่อน ประกอบกับต้องใช้ความคิด เพื่อพิจารณาตัดสินสิ่งนั้นว่าดี หรือไม่อย่างไร ซึ่งการได้ใช้ความคิด หรือการศึกษาค้นคว้า นี้แหละจะก่อให้เกิดปัญญา นอกจากนี้เนื้อหาที่กล่าวถึงการอธิบายก็เช่นกัน ตามที่โลกกล่าวไว้ในเรื่อง "แนวทางในการพัฒนาสมรรถภาพการอธิบาย" ว่า

"... สิ่งจำเป็นประการแรกสำหรับผู้อธิบาย ก็คือ ความเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่ตนจะอธิบายนั่นเอง ประการที่ 2 ก็คือ ความรู้จักสังเกตวิธีอธิบายของผู้อื่นอยู่เสมอ ทั้งโดยการอ่านและการฟัง และต้องรู้จักใช้ความคิดเชิงวิเคราะห์ และประเมินค่าการอธิบายเหล่านั้น เพื่อตนเองจะได้เห็นแนวทาง ได้เรียนรู้ และปรับปรุงวิธีการอธิบายของตนต่อไป ประการที่ 3 ก็คือ การหาโอกาสฝึกฝนให้ถูกวิธี และกระทำอย่างสม่ำเสมอ อาจให้ผู้อื่นวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง พร้อม ๆ กัน

ไปค่ายก็ได้' และประการสุดท้ายซึ่งสำคัญมากเช่นกัน ก็คือการใช้ภาษาในการอธิบายให้ มีประสิทธิภาพพอ ..." (ภาษาวิจารณ์เล่ม 1 หน้า 89)

จากที่กล่าวนี้ ย่อมแสดงว่าการอธิบายก็เป็นการส่งเสริมพัฒนาการ ด้านปัญญาด้วย เพราะนักเรียนต้องมีความรู้ ใช้ความสังเกต คิควิเคราะห์ ประเมินค่า ด้วย สิ่งเหล่านี้ย่อมนำมาซึ่งปัญญาให้เกิดขึ้น การบรรยาย และพรรณนา หรือแม้แต่ การแสดงทฤษฎี การโต้แย้ง โน้มน้าวใจ ก็ต้องอาศัยการอ่านมาก ฟังมาก ช่างสังเกต ใช้ความคิดวิเคราะห์ วินิจฉัย อันเป็นผลให้เกิดปัญญาเช่นกัน

2.7.2 **ค่านอารมณ์** เนื้อหาตอนนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับวิชาการ เป็นการฝึกความคิด ดังนั้นการส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์จึงมีน้อยมาก เรื่องที่มีส่วน ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านนี้ได้ คือ เรื่องการพรรณนา เพราะเป็นเรื่องของการแสดง ความรู้สึก รัก โกรธ เกลียด พอใจ เสียใจ ซึ่งให้เห็นความงาม ฯลฯ แล้วแสดงออกมา เป็นภาษาที่สละสลวย การได้ฝึกฝนในเรื่องนี้บ่อย ๆ จะมีส่วนขัดเกลาค่านอารมณ์ให้มีความละเอียดอ่อนในเรื่องความรู้สึก ลดความรู้สึกรุนแรง หยาบกร้านลงไปได้ จึงนับว่า เนื้อหาเรื่องนี้มีส่วนอยู่บ้างที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ของนักเรียน

2.7.3 **ค่านสังคม** ทางด้านนี้ย่อมเกี่ยวข้องกับการรู้จักสื่อสารให้ ผู้อื่นเข้าใจได้ หรือใช้ภาษาเหมาะสม ไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด บาดหมางต่อกัน เพื่อให้เกิดสัมพันธภาพอันดีต่อกันในสังคม ซึ่งเราคิดต่อใกล้ชีวิตด้วย เนื้อหาในตอนนี้มี ส่วนช่วยได้มาก เพราะการแสดงความคิดออกมาเป็นภาษานั้น นักเรียนจำเป็นต้องฝึกฝน ให้ใช้ภาษาได้ดี สื่อความคิดที่ชัดเจนแจ่มแจ้งให้ผู้อื่นเข้าใจได้ ถ้านักเรียนทำได้ก็จะเกิด สัมพันธภาพอันดีต่อกันที่เราคิดต่อกันที่กล่าวมาแล้ว เช่น นักเรียนต้องการอธิบายเรื่องใด เรื่องหนึ่งให้ใครฟัง ถ้านักเรียนได้รับการศึกษา ฝึกฝนเรื่องนี้มา นักเรียนใช้ภาษาใน การอธิบายเรื่องให้ผู้อื่นฟังอย่างถูกต้อง ก็จะเกิดความเข้าใจตรงกัน แต่ถ้าอธิบายได้ไม่ ชัดเจน อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิด เป็นผลเสียได้ หรือการโต้แย้งก็เช่นกัน ถ้านักเรียน ไม่เห็นด้วยกับผู้อื่น ต้องการใช้ชีวิตโต้แย้ง เมื่อนักเรียนได้ศึกษาเรื่องนี้ นักเรียนจะรู้ว่าการโต้แย้งที่จะไม่ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท - ฝึกใจกันนั้น ควรจะอย่างไร รู้จักใช้ ภาษาในการโต้แย้งอย่างมีเหตุผล ไม่ก่อให้เกิดความบาดหมางใจกัน อันจะเป็นผลเสียต่อ สัมพันธภาพระหว่างกันและกัน

จากการศึกษาเนื้อหาในตอนนั้น นับว่ามีส่วนช่วยเป็นอย่างมากในการส่งเสริมให้นักเรียนมีพัฒนาการทางด้านสังคม ซึ่งก็เนื่องมาจากการแสดงความคิดเห็นของตนโดยใช้ภาษาที่ถูกต้อง สื่อสารให้เข้าใจกันได้นั่นเอง

ถึงรายละเอียดที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่า เนื้อหาในตอนนั้น ในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพิจารณา ทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 มีส่วนช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ พอสมควร ทั้งปัญญา อารมณ์ และสังคม แต่ไม่เท่ากัน เพราะตอนนี้เป็นเรื่องทางวิชาการ จึงมีการพัฒนาทางด้านอารมณ์น้อยกว่าด้านอื่น

2.8 มีตัวอย่างประกอบเนื้อหาภาพพอ และตัวอย่างมีคุณภาพดี เหมาะที่จะนำมาให้เรียน

ตัวอย่างประกอบเนื้อหาตอนนั้นในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดภาษาพิจารณา ทั้งเล่ม 1 และเล่ม 2 นับว่ามีตัวอย่างจำนวนมากพอ เพราะนอกจากจะมีตัวอย่างประกอบคำอธิบายเนื้อหาแต่ละหัวข้อแล้ว ยังมีตัวอย่างเสริมในบางหัวข้ออีกด้วย และตัวอย่างที่ประกอบการอธิบายบางหัวข้อก็มีถึง 2 - 3 ตัวอย่างด้วย จึงนับว่าตัวอย่างประกอบเนื้อหาตอนนั้นมีจำนวนค่อนข้างมากทีเดียว

เมื่อลองสำรวจตัวอย่างทั่ว ๆ ไปจากหนังสือเรียนภาษาไทยชุดนี้ ทั้ง 2 เล่มแล้ว จะเห็นได้ว่าตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเรื่องใกล้ตัวนักเรียน เช่น การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปลูกต้นไม้ในโรงเรียน ข้อเขียนเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการจัดสภาพความสะอาด การอธิบายเรื่องการซ่อมหนังสือ การโต้แย้งเรื่องกิจกรรม การศึกษานอกสถานที่ ฯลฯ เมื่อตัวอย่างเหล่านี้เป็นเรื่องใกล้ตัวนักเรียน ก็ย่อมจะช่วยให้ นักเรียนทำความเข้าใจเนื้อหาเรื่องนั้นได้ง่าย นักเรียนอาจร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ไปในขณะที่อ่านตัวอย่าง เพื่อเป็นการเพิ่มความเข้าใจ และได้ฝึกฝนไปพร้อม ๆ กัน นอกจากนี้ ตัวอย่างเหล่านี้นักเรียนอาจนำมาใช้ในสิ่งที่จะก่อให้เกิดประโยชน์กับตัวนักเรียนเองได้ นอกจากตัวอย่างที่เป็นเรื่องใกล้ตัวแล้ว ยังมีตัวอย่างที่เป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป ซึ่งแม้จะไม่ใกล้ตัวนัก แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่พบเห็นกันอยู่ในชีวิตประจำวัน หรือเป็นสิ่งที่นักเรียนจะได้ประสบกับตนเองในอนาคต หรือเป็นเหตุการณ์ที่ค่อนข้างเป็นปัจจุบัน เช่น

การแสดงทรรศนะเกี่ยวกับเรื่องงานบวชนาค แสดงการโน้มน้าวใจเกี่ยวกับกรจัดงาน
แต่งงาน การเขียนบรรยายหรือพรรณนาเกี่ยวกับพฤติกรรมของคน หรือสัตว์ ฯลฯ
เรื่องเหล่านี้แม้จะเป็นเรื่องที่ค่อนข้างไกลตัว แต่ก็เป็นที่ที่นักเรียนอาจพบเห็น และ
อาจจะเกิดขึ้นกับนักเรียนในอนาคต จึงเป็นตัวอย่างที่จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจได้ง่าย
เกิดประโยชน์ต่อนักเรียน และนักเรียนอาจแสดงความคิดเห็นร่วมไปด้วยได้เช่นกัน

อนึ่งมีบางตอนที่แม้จะเป็นเรื่องที่นักเรียนมองเห็น แต่ความชัดเจน
ในการเสนอตัวอย่าง และความสามารถนำไปใช้ยังน้อยอยู่ คือ ตัวอย่างการประเมินค่า
การขับร้องประสานเสียง เพลงพระราชนิพนธ์ แม้ว่าบางครั้งอาจจะเป็นการเพิ่มพูน
ความรู้ด้านนี้ให้นักเรียน และนักเรียนบางคนที่มีความรู้อาจร่วมแสดงความคิดเห็น
ประเมินค่าไปด้วย แต่ก็เห็นว่ายังไกลตัวเกินไป ถ้าหากเป็นตัวอย่างการประเมินคุณค่า
หนังสือเรื่องที่นักเรียนเคยอ่าน เคยศึกษามา อาจจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจ มองเห็น
ชัดเจน และเกิดประโยชน์ที่จะนำไปใช้ได้มากกว่านี้ก็ได้

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีบางตัวอย่างที่น่าจะปรับปรุงให้เป็นเรื่อง
ใกล้ตัวมากขึ้น แต่โดยส่วนรวมแล้ว ตัวอย่างประกอบเนื้อหาตอนนี้นับว่ามีจำนวนมากพอ
และมีคุณภาพ มีคุณค่าเหมาะจะนำมาให้เรียนก็ได้แล้ว

3. ตอนที่ว่าด้วยคุณค่าและแนวคิดในงานประพันธ์

ในตอนนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์เนื้อหาแต่ละเรื่องตามลำดับ โดยพิจารณา
ตามเกณฑ์ดังนี้ (กล่าวไว้ในบทที่ 3 คุ้มแล้ว)

1. ความเหมาะสมในรายละเอียด ความชัดเจน และความเข้าใจง่าย
ของบทนำเรื่องรวมทั้งประโยชน์ที่ได้รับ
2. สารต่าง ๆ ที่ผู้แต่งเสนอในแต่ละเรื่อง แสดงความคิดเห็นริเริ่ม
สร้างสรรค์
3. เนื้อหามีส่วนช่วยพัฒนาทักษะการอ่านให้แก่เด็กเรียน

4. เนื้อหามีส่วนส่งเสริมพัฒนาการทางค่านต่าง ๆ
  - 4.1 ค่านับถือ
  - 4.2 ค่านอารมณ์
  - 4.3 ค่านสังคม
5. เนื้อหาช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าค่านวรมศิลป์และสังคม
6. เนื้อหาช่วยพัฒนาค่านิยมอันพึงประสงค์ในค่านต่าง ๆ
7. นักเรียนสามารถนำข้อคิดต่าง ๆ ที่ได้จากเนื้อหาในแต่ละเรื่องไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

นอกจากนี้ยังวิเคราะห์ตามประเภทของเนื้อหา ดังนี้คือ

8. เนื้อหาที่เป็นงานเขียนประเภทสารคดี
  - 8.1 มีรูปแบบเหมาะสมกับเนื้อหา
  - 8.2 วิธีเสนอเนื้อหาชวนอ่าน
  - 8.3 เนื้อหาที่มีความถูกต้อง
  - 8.4 การลำดับเรื่องดี
9. เนื้อหาที่เป็นงานเขียนประเภทเรื่องสั้น
  - 9.1 ชื่อเรื่องและเนื้อหาสอดคล้องกันดี
  - 9.2 กลวิธีการประพันธ์แปลกใหม่
  - 9.3 แก่นเรื่องสัมพันธ์กับโครงเรื่องและตัวละคร
  - 9.4 บทสนทนาของตัวละครเหมาะสมกับบุคลิกภาพ
  - 9.5 ในเรื่องมีจุดขัดแย้งที่ก่อให้เกิดความสะเทือนอารมณ์
10. เนื้อหาที่เป็นงานเขียนประเภทร้อยกรอง
  - 10.1 รูปแบบถูกต้องตามฉันทลักษณ์ เมื่ออ่านออกเสียง จังหวะและลีลา เหมาะสมกับคำประพันธ์นั้น ๆ
  - 10.2 วิธีเสนอความคิด ความรู้สึกน่าสนใจ ช่วยให้ผู้อ่านได้รับรสของบทร้อยกรองนั้น ๆ ได้ดี
  - 10.3 การดำเนินเรื่องดี เป็นไปตามลำดับไม่สับสน
  - 10.4 เนื้อหา มีสุนทรียภาพ และมีคุณค่าทางสร้างสรรค์

1. เรื่องกาพย์เห่เรือ (เรื่องนี้จะพิจารณาตามเกณฑ์ตั้งแต่ข้อ 1 - 7 และ ข้อ 10)

1) บทนำเรื่องของเรื่องนี้กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของการเห่เรือ บทเห่ประวัติผู้แต่งสั้น ๆ และแนววิธีศึกษาเพื่อให้เห็นคุณค่าของเรื่องนี้ ในส่วนของประวัติความเป็นมา และส่วนที่แนววิธีศึกษาคุณค่าของเรื่องให้รายละเอียดค่อนข้างดี นอกจากนี้จะให้ความรู้เกี่ยวกับการเห่เรือเพิ่มเติมขึ้นแล้ว ยังได้แนวทางในการศึกษาคุณค่าด้วย แต่ในส่วนช่วงประวัติผู้แต่งมีเพียงสั้น ๆ ไม่เพียงพอสำหรับนักเรียนในระดับนี้ นักเรียนจึงจำเป็นต้องหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้มาประกอบให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

2) งานประพันธ์เรื่องนี้ แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่เด่นชัด ในแง่รูปแบบและกลวิธีประพันธ์ เพราะเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ ผู้ทรงนิพนธ์เรื่องนี้ เป็นบุคคลแรกที่นำรูปแบบของกาพย์เห่เรือมาใช้ นอกจากนี้ยังบ่งชี้วิธีเสนอความรู้ทางธรรมชาติแทรกไปกับความรู้สึก และอารมณ์ได้อย่างน่าสนใจ มีการสรรคำใช้อย่างประณีต โดยใช้คำเปรียบเทียบ เล่นคำ และมีเนื้อความเด่น ทำให้เห็นภาพได้ชัดเจน

3) งานประพันธ์เรื่องนี้เป็นร้อยกรองประเภทกาพย์เห่เรือ ซึ่งนักเรียนสามารถฝึกอ่านทำนองเสนาะ ฝึกเห่เรือ รวมทั้งการใส่อารมณ์ไปตามเนื้อเรื่อง ได้แก่ อารมณ์เพลิดเพลินในการชมธรรมชาติ หรืออารมณ์เศร้าในบทครวญ จึงนับว่างานประพันธ์เรื่องนี้มีส่วนช่วยฝึกทักษะการอ่านให้นักเรียนได้ดี โดยเฉพาะในด้านการอ่านร้อยกรอง และการพัฒนาอารมณ์ของผู้อ่าน

4) การศึกษาเนื้อหาเรื่องกาพย์เห่เรือ ทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับพระราชพิธีเสด็จประพาสทางชลมารค รู้จักวัฒนธรรม ประเพณีการแต่งกายของผู้หญิงในสมัยก่อน ชื่อนก ปลา ดอกไม้แปลก ๆ เป็นความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติวิทยา ให้ความรู้เกี่ยวกับกลวิธีการประพันธ์ที่ทำให้เกิดความไพเราะ นอกจากนี้การศึกษาคูคําของเรื่องนี้ก็ยิ่งทำให้ได้ความรู้ในบทนำเรื่อง ทำให้นักเรียนต้องใช้ความคิด เพื่อค้นหา "สาร" ที่มีอยู่ในเรื่อง รวมทั้งต้องแสดงความคิดเห็นร่วมกันกับเพื่อนในชั้น ช่วยให้เกิดปัญหา แลกถกกันยิ่งขึ้น นับเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางปัญญาได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ยังได้กล่าวไว้ในข้อ 2 แล้วว่า เรื่องกาพย์เห่เรือมีการใช้ภาษาที่สละสลวย รู้จักเล่นคำ เช่น การเล่นคำว่า "งาม" ในบทต่อไปนี้

- "งามทรงวงศ์งวาค   งามมารยาทนาคกรกราย
งามพริ้มยิ้มแย้มพราย   งามคำหวานลานใจถวิล"
(ภาษาพิจารณาเล่ม 1 หน้า 140)

มีการพรรณนาธรรมชาติ และความงามของนางที่รักได้ไพเราะ ทำให้นึกเห็นภาพตามไป
กาย เช่น

- "เรือชายชมมิ่งไม้   มีพรรณ
ริมท่าสาครคันท์   กลิ่นเกลี้ยง
เพ็ล็คดอกออกแกมกัน   ชูช่อ
หอมหรรสรสเพียง   กลิ่นเนอนวนนาง"
(ภาษาพิจารณาเล่ม 1 หน้า 137)

- หรือ "นางนวนนวนน่ารัก   ไม่นวลพัศตร์เหมือนทราวมสงวน
แก้วพันสูคนวล   คิ่งนางฟ้าหน้าใยอง"
(ภาษาพิจารณาเล่ม 1 หน้า 139)

นอกจากนี้ยังมีการแสดงความรู้สึกต่อนางที่รักอย่างซาบซึ้ง เช่น

- "เรียมทนทุกข์แต่เช้า   ถึงเย็น
มาสู่สุขคืนเชื่อง   หม่นไหม้
ชายใดจากสมรเป็น   ทุกข์เท่า เรียมเลย
จากถวันเคียวได้   ทุกข์บิ่ปานปี"
(ภาษาพิจารณาเล่ม 1 หน้า 140)

ภาษาที่ ไพเราะ สละสลวย งดงาม และกรที่กวีแสดงความรู้สึกในก้าน
ต่าง ๆ ไว้ในเรื่องนี้ จะช่วยให้เด็กเรียนเกิดความละเอียดอ่อนในอารมณ์ ทำให้มองเห็น
ความสวยงามในธรรมชาติ และในความรักของมนุษย์ ซึ่งมีส่วนช่วยให้เกิดพัฒนาการทาง
อารมณ์ได้ตามควรแก่วัย

อีกประการหนึ่ง เนื้อหาเรื่องนี้ยังสะท้อนภาพชีวิตไทย และขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของไทยในอดีต ซึ่งจะช่วยให้เยาวชนได้นำมาเปรียบเทียบกับปัจจุบัน เพื่อเลือกปฏิบัติสิ่งที่ดี อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สุขในสังคม

รายละเอียดดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นแล้วว่า เรื่องกาพย์เห่เรือ มีส่วนช่วย ส่งเสริมพัฒนาการแก่นักเรียนทั้งด้านปัญญา อารมณ์ และสังคม

5) งานประพันธ์เรื่องนี้มีการพรรณนาชมความงามของกระบวนเรือ ปลา นก คอกไม้ อย่างไพเราะ ประกอบกับการแทรกอารมณ์ ความรู้สึกรัก คิดถึง นางที่รัก และเสียใจที่ต้อจากนางไป ในการชมความงาม กวีใช้วิธีเปรียบเทียบเพื่อให้เห็น ความงามอย่างชัดเจนขึ้น ส่วนการแสดงอารมณ์ ความรู้สึกกวีก็นำมาเปรียบกับชื่อปลา นก คอกไม้ เช่น

"สีทวนาเอ็นดู   คอยหาที่อยู่เอกา
เหมือนผีที่จากมา   ครวญหาเจ้าเศร้าเสียใจ"

(ภาษาพิจารณาเล่ม 1 หน้า 139)

และบางครั้งใช้วิธีเล่นคำ ช่วยให้เห็นความงามในการใช้ภาษา และความละเอียดอ่อน ของอารมณ์มากขึ้น นอกจากนี้ยังได้ความรู้เกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรมไทยสมัยก่อน อีกด้วย เช่น ประเพณีการเห่เรือทางชลมารค การแต่งกายของหญิงไทยสมัยก่อน หรือ การแสดงความสามารถในงานฝีมือ เช่น

"เพียนทองงามคั่งทอง   ไม่เหมือนน้องหมาคพราย
กระแหแห่ทางชาย   คั่งสายสวาทคลาดจากสม"

(ภาษาพิจารณาเล่ม 1 หน้า 136)

หรือ   "สายหยกพุทธชาติ   มานเกลื่อนกลาดคางคาไป
นิกน่องกรองมาลัย   วางให้พี่ข้างที่นอน"

(ภาษาพิจารณาเล่ม 1 หน้า 138)

สิ่งเหล่านี้ช่วยให้เห็นสภาพสังคมสมัยก่อนดีขึ้น อันอาจนำมาเปรียบเทียบกับปัจจุบันได้

จากรายละเอียดในเนื้อหาดังกล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่างานประพันธ์เรื่องนี้มีทั้งคุณค่าในแง่วรรณศิลป์ อันได้แก่ ความไพเราะสละสลวยของภาษาที่กวีไชรจนา และรูปแบบของงานประพันธ์ และคุณค่าทางสังคม ได้แก่ การสะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยในอดีต หากมีการเลือกปฏิบัติ และคงสภาพที่ดีไว้ก็จะเกิดประโยชน์แก่สังคมสืบไป จึงนับว่าเนื้อหาเรื่องนี้มีส่วนช่วยอย่างมากที่จะให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าทั้ง 2 ด้าน

6) เมื่อพิจารณาค่านิยมที่มีอยู่ในงานประพันธ์เรื่องนี้ ก็พอจะเห็นค่านิยมที่เด่นชัดได้ คือ การยกย่องความรักระหว่างชายและหญิง และความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณีไทย อันเป็นค่านิยมที่พึงประสงค์ สมควรแล้วที่จะปลูกฝังให้มีอยู่ในสำนึกของนักเรียน

7) เรื่องนี้ให้ข้อคิดที่เด่นชัด คือ ความเป็นกุลสตรีที่ดี สามารถผูกมัดใจชายได้ ความมีมารยาทดีงาม ข้อคิดดังกล่าวนี้เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมทุกยุคทุกสมัย นักเรียนจึงอาจนำข้อคิดเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ตามสมควร

8) เนื่องจากงานประพันธ์เรื่องนี้เป็นงานเขียนประเภทร้อยกรอง พิจารณาความถูกต้องตามประเภทของงานเขียนได้ดังนี้คือ

8.1 รูปแบบของเรื่องนี้มีลักษณะเป็นกาพย์เห่เรือ ขึ้นต้นด้วยโคลงสี่สุภาพ 1 บท ตามด้วยกาพย์ยานี 11 หลาย ๆ บท ไม่จำกัดบท เมื่อพิจารณารูปแบบเปรียบเทียบกับแผนผังคำประพันธ์แล้ว จะเห็นว่าถูกต้องตามฉันทลักษณ์ ส่วนจังหวะและลีลาในการออกเสียงก็มีความเหมาะสมกับคำประพันธ์ที่ เช่น ส่วนของกาพย์ยานี 11 ที่ต้องเห่ทุกบทสามารถอ่านคำทั้งคำได้พอดีจังหวะ ไม่ต้องแยกคำคำเดียวกันออก ซึ่งจะทำให้เสียจังหวะ ไม่เพราะ เช่น

"สรमुख , मुखसदान ...."
"สมรรตชัย , ไกรกายแก้ว ...."

(ภาษาพิจารณาเดิม 1 หน้า 135)

จากตัวอย่างนี้เว้นจังหวะที่หลังชื่อเรือไค้พอดี ไม่รู้สึกเยื้อเยื่อไป แม้จะมีถึง 3 - 4 พยางค์ แทนที่จะเป็น 2 พยางค์ นับว่าคำประพันธ์เรื่องนี้มีคุณค่าทั้งรูปแบบ และจังหวะ ลีลาในการออกเสียงก็เหมาะสม

8.2 คำประพันธ์เรื่องนี้ใช้การพรรณนาชมเรือ ปลา ดอกไม้ นก โดยแทรกความรู้สึกที่ตองจากนางที่รัก บางครั้งก็มีส่วนของสภาพสังคมในสมัยนั้นมาอย่างประกอบไปกับการพรรณนา ซึ่งวิธีการเช่นนี้ ช่วยให้ผู้อ่านได้รับความไพเราะ ได้ความรู้สึกไปพร้อม ๆ กับความรู้ ซึ่งผู้ประพันธ์ต้องการเสนอโดยไม่ทำให้เสียดสีของ ร้อยกรองเรื่องนั้น ๆ เลย เป็นวิธีพรรณนาธรรมชาติโดยแทรกความรู้สึก ความรู้ ได้ ชัดเจน และ گیرสไพเราะจริง ๆ

8.3 การดำเนินเรื่องของเรื่องกาพย์เห่เรือ นั้น แบ่งเป็นตอน ๆ คือ เริ่มต้นด้วยการชมเรือ แล้วจึงชมธรรมชาติ ได้แก่ ทชมปลา ชมไม้ และชมนก จบลงด้วย บทครวญ จึงเห็นได้ว่า การดำเนินเรื่องเป็นไปตามลำดับดี

8.4 เมื่อศึกษาเนื้อหาเรื่องนี้อย่างละเอียด จะเห็นว่าเรื่องนี้มี ความงามทั้งในสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น คือ เรือ และทั้งธรรมชาติแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจาก ภาษาที่ใช้ทำให้เห็นภาพได้ชัดเจน แสดงให้เห็นถึงสุนทรียภาพในเนื้อหา นอกจากนี้ เรื่องนี้ยังมีลักษณะสร้างสรรค์ในค่านรูปแบบ และกลวิธีการประพันธ์ อันจะช่วยให้ผู้อ่าน เกิดอารมณ์ละเอียดอ่อน เป็นการสร้างสรรค์จิตใจมนุษย์ให้งดงาม ยังเป็นประโยชน์ ต่อสังคม ในด้านที่เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยหลายแขนง เช่น ศิลปะในการขับร้อง เพลงเห่เรือ ในการตกแต่งเรือ และกระบวนเรือ และในการพายเรือเป็นจังหวะ จึงเห็นได้ว่านอกจากเนื้อหาเรื่องนี้จะมียุทธียภาพแล้ว ยังมีคุณค่าในทางสร้างสรรค์อีกด้วย

2. เรื่องนิราศลอนดอน (บางตอน) (เรื่องนี้จะพิจารณาตามเกณฑ์ตั้งแต่ข้อ 1 - 7 และข้อ 10)

1) บทนำเรื่องของเรื่องนี้กล่าวถึงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อย่างคร่าว ๆ ก่อนจะถึงเหตุการณ์ในเรื่องตอนที่เรียน กล่าวถึงประวัติของหม่อมราชวงศ์สุนั้น ๆ รวมทั้ง แนะนำวิธีพิจารณาคุณค่าด้านวรรณศิลป์และสังคม ส่วนที่เกี่ยวกับความเป็นมาทาง ประวัติศาสตร์นั้น ช่วยให้นักเรียนสามารถศึกษาเนื้อเรื่องตอนที่เรียนได้เข้าใจ และมีความต่อเนื่องกันอีกด้วย ส่วนประวัติของหม่อมราชวงศ์สุนั้น นักเรียนจำเป็นต้องศึกษาเพิ่มเติม เช่นเดียวกับประวัติผู้แต่งกาพย์เห่เรือ

2) เรื่องนี้แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่เด่นชัด ในค่านรูปแบบ และกลวิธีการประพันธ์ เพราะเป็นเรื่องแรกที่ใช้นิราศในการบันทึกความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ใน

ประวัติศาสตร์มากกว่าความรู้สึกอาศัยในการจากนางที่รัก นอกจากนี้เนื้อหาในเรื่องยังแสดงให้เห็นว่า เป็นครั้งแรกที่คณะทูตจากประเทศไทยเดินทางไปเจริญสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศตะวันตก เป็นการเปิดโอกาสให้ประเทศทางซีกโลกตะวันตกและตะวันออกได้รู้จักและเข้าใจกันดียิ่งขึ้น ช่วยให้มีสัมพันธไมตรีอันสูงส่ง ระหว่างประเทศ ซึ่งนับเป็นการสร้างสรรค์ให้เกิดสันติสุขขึ้นในสังคมมนุษย์ อีกประการหนึ่งความก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ ของต่างประเทศที่แทรกอยู่ในเนื้อหา ก็อาจให้แนวทางที่คนไทยจะนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อให้วิทยาการของไทยก้าวหน้าขึ้น เป็นการคิดริเริ่มสร้างสรรค์สังคมได้อีกทางหนึ่งด้วย

3) จากเนื้อหาเรื่องนี้ นักเรียนจะได้อ่านนิราศเป็นแบบทำนองเสนาะ หรืออ่านแบบธรรมดา เป็นการอ่านเนื้อหาร้อยกรอง ซึ่งมีลักษณะค่อนข้างเป็นสรวลคดี จึงต้องอ่านแบบค่อนข้างเป็นทางการ ประกอบกับการอ่านอย่างใส่ใจอารมณ์ในบางตอน เช่น พรรณนาความงามของเครื่องประดับ สถานที่ ฯลฯ การฝึกฝนการอ่านเนื้อหาเรื่องนี้ตามลักษณะที่กล่าวมา จะเป็นการช่วยพัฒนาทักษะการอ่านให้นักเรียนได้ส่วนหนึ่ง

4) การศึกษาเรื่องนิราศตอนตอน จะทำให้นักเรียนทราบเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีของคนในราชสำนักชาวต่างชาติ เปรียบเทียบกับของไทยในประวัติศาสตร์และในปัจจุบัน รวมทั้งการศึกษาคุณค่าต่าง ๆ ที่ได้รับ จะช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง อันเป็นการช่วยให้เกิดปัญญาแตกฉานยิ่งขึ้น นอกจากนี้ในเรื่องนี้ยังมีการใช้ภาษาที่รื่นหู อ่านแล้วเกิดความเพลิดเพลิน บางตอนก็ใช้สำนวนพรรณนาให้เกิดความงามนึกเห็นภาพไปด้วย เช่น ตอนชมความงามของรถ สถานที่ หรืออารมณ์ประดับกาย อันจะช่วยให้เกิดสุนทรีย์ทางอารมณ์ได้ ดังตัวอย่าง

"อันรชย์ซึ่งใส่พระราชสาร	ทำวิถถารท่วงที่ไม่มีผู้
ทั้งงก่าเหมาะมั่นขันสะกฐ	แปรกฐนิคณายที่ปลายอน
กระจกหน้าฝาข้างข้างวิจิตร	ประไพพิศแจ่มจรัสประกัสสร
กระหนกนอกคอกชออรชร	ทองแก่ออนเงาค่านประสานลาย"

(ภาษาพิจารณ์เล่ม 1 หน้า 149)

คงได้กล่าวแล้วว่า การศึกษาเรื่องนี้จะทำให้นักเรียนได้ทราบถึงวัฒนธรรม ประเพณี มารยาทของคนไทย และชาวต่างชาติ อันอาจนำมาเปรียบเทียบกับสังคม ปัจจุบันได้ ที่สำคัญยิ่งคือ การมีไมตรีระหว่างประเทศ ย่อมจะช่วยให้สามารถติดต่อสื่อสาร เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันได้ อันจะนำไปสู่สันติสุขในมวลมนุษยชาติสืบไป

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ คงจะทำให้มองเห็นได้แล้วว่า เนื้อหาเรื่องนิราศ ลอนดอน มีส่วนส่งเสริมพัฒนาการ ของนักเรียนทั้งด้านปัญญา อารมณ์ สังคม ในด้าน อารมณ์นั้นกล่าวได้ว่า ผู้ที่อ่านเรื่องนี้จะได้รับความเพลิดเพลิน แม้ว่าเนื้อหามีลักษณะที่เป็นสารคดีก็ตาม

5) ด้วยเหตุที่เนื้อหาเรื่องนี้มีลักษณะที่เป็นสารคดี ผู้ประพันธ์สามารถเล่าเรื่อง โดยใช้รูปแบบนิราศได้เหมาะสม บางตอนยังมีการพรรณนาให้เห็นความงามได้ชัดเจน เช่น ความงามของรถ อารมณ์ประทับใจสถาน ที่ ฯลฯ นับเป็นคุณค่าทางวรรณศิลป์ที่นักเรียนจะได้รับ แต่สิ่งสำคัญที่ให้เห็นคือ การสร้างสัมพันธไมตรีให้เกิดขึ้นระหว่าง ประเทศไทย และประเทศทางตะวันตก (อังกฤษ) ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน ประโยชน์อยู่ที่การได้เห็นความก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ ของชาวต่างชาติ ซึ่งอาจนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมไทยได้ หรือการได้เปรียบเทียบวัฒนธรรมของไทยและของต่างชาติ เช่น การแต่งกาย การอวยพร มารยาท ความอ่อนน้อมของคนไทย เช่น

"ริมถนนคนผู้คู่ประคอง ยืนสะพรังหมวกชูรวงสุโร
ตามวิสัยให้พรถาวรสวัสดิ์ ภัยพิบัติเบาทุกข์เป็นสุขโซ"

(ภาษาพิจารณาเล่ม 1 หน้า 149)

จึงเห็นได้ว่า เนื้อหาเรื่องนี้มีส่วนช่วยให้นักเรียนได้รับคุณค่าทั้งทางวรรณศิลป์ และทางสังคม ประเพณีไทย

6) ค่านิยมที่เด่น ๆ ในเรื่องนี้ คือ ความรักและภาคภูมิใจในความเป็นไทย การมีไมตรีต่อกัน ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความมีมารยาท สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นค่านิยมอันพึงประสงค์ ซึ่งควรให้นักเรียนได้ตระหนักถึง และสร้างให้มีขึ้นในตน

7) ข้อคิดเห็น ๆ ที่ได้รับจากเรื่องนี้ คือ การได้รับอารยธรรมแผ่นดินใหม่จากอังกฤษ นอกจากนี้ผลดีที่เกิดจากสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ ได้แก่ ความปลอดภัยของชาติบ้านเมือง (เพราะได้เป็นมิตรกับประเทศมหาอำนาจ) ยิ่งก่อให้เกิดสันติสุขขึ้นในสังคมอีกด้วย

8) เรื่องนี้เป็นงานเขียนประเภทร้อยกรอง พิจารณาความถูกต้องได้ดังนี้คือ

8.1 เรื่องนิราศลอนดอน เป็นนิราศซึ่งมีลักษณะพิเศษ คือ มุ่งบันทึกความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์มากกว่าความอาลัยที่ตองจากนางที่รัก ผู้ประพันธ์ใช้กลอนสุภาพซึ่งแต่งถูกต้องตามฉันทลักษณ์ จังหวะและลีลา ในการออกเสียงก็มีความเหมาะสม เพราะแม้เรื่องนี้มีลักษณะที่ค่อนข้างเป็นสารคดีก็จริง แต่ผู้ประพันธ์สามารถเขียนโดยใช้คำสละสลวย ออกเสียงไคร้หนู สิ่งที่น่าสังเกตคือ แม้จะใช้คำภาษาต่างประเทศปะปนบ้าง ก็ใช้ได้กลมกลืนไปกับลักษณะกลอน เช่น

"ชั้นบนรถรีบรุกไม่หยุดพัก ถึงสำนักรถไฟจะผายผัน
พอประสบพบเห็นเียนเนอรัล ก็ชวนกันขึ้นรถไฟครรโลจร"

(ภาษาพิจารณาเล่ม 1 หน้า 149)

หรือ

"ฝ่ายองค์เจ้าอาลเบิร์ตเลิศจิวลาศ เป็นพระราชสามิศพิสมัย
ก็พาเจ้าลูกเธอเสมอใจ พิศประไพผ่องลำเพาทั้งแก้วองค์"

(ภาษาพิจารณาเล่ม 1 หน้า 154)

จากตัวอย่างทั้งสองนี้ จะเห็นได้ว่า สามารถหาคำไทยมาสัมผัสกับคำภาษาต่างประเทศ ทั้งระหว่างวรรค และภายในวรรคช่วยให้อ่านได้อย่างกลมกลืน จึงนับว่าทั้งรูปแบบจังหวะ และลีลาในการออกเสียงของเรื่องนี้ มีความถูกต้องเหมาะสมดี

8.2 เรื่องนิราศลอนดอนมีลักษณะเป็นสารคดี ผู้ประพันธ์มีวิธีการชี้ให้ผู้อ่านเห็นวัฒนธรรม ประเพณี สภาพสังคมสมัยนั้นทั้งของไทยและต่างชาติ โดยใช้รูปของนิอาทแทนความเรียงร้อยแก้ว วิธีการเสนอเป็นการเล่าเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ไปบ้างตามทีผู้ประพันธ์เห็นและรู้สึก ดังนั้น นอกจากผู้อ่านจะได้ความรู้ตามทีผู้เขียนเสนอแล้ว ยังได้รับความเพลิดเพลินในรสไพเราะของนิราศลอนดอนอีกด้วย

8.3 เนื่องจากเรื่องนี้เป็นการบันทึกเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ผู้ประพันธ์ย่อมเล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ไปตามความเป็นจริงดังที่ท่านได้ประสบมา ลักษณะการดำเนินเรื่องของเรื่องนี้จึงเป็นไปตามลำดับเวลา ไม่สับสน

8.4 เมื่อศึกษาเนื้อหาเรื่องนี้แล้ว นักเรียนจะได้รับความเพลิดเพลินในการอ่าน รวมทั้งความไพเราะ สละสลวยในภาษาที่ใช้บางตอน เช่น ที่กล่าวพรรณนาชมความงามของรถ สถานที่ หรืออารมณ์ระดับกาย นอกจากนี้รูปแบบของเรื่องยังมีความใหม่กว่านิราศเรื่องที่ผ่านมา ๆ มาในแง่ของความมุ่งหมายของเรื่อง คือ มุ่งบันทึกเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์มากกว่าความรู้สึกอาลัยในการจากนางที่รัก เนื้อหาของเรื่องก็มีลักษณะสร้างสรรค์ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการสร้างสัมพันธ์ไมตรีระหว่างกันและกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดสันติสุขขึ้นในสังคม จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าเนื้อหาเรื่องนี้นอกจากจะมีสุนทรีย์ภาพแล้ว ยังมีลักษณะสร้างสรรค์อีกด้วย

3. เรื่องพระราชวิจารณ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องจดหมายความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี (เรื่องนี้จะพิจารณาตามเกณฑ์ตั้งแต่ข้อ 1 - 8)

1) บทนำเรื่องของเรื่องนี้กล่าวถึง ที่มาของจดหมายความทรงจำ เหตุผลที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชวิจารณ์เรื่องนี้ ประวัติของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เพราะเนื้อความตอนที่เรียนเป็นเรื่องของวัดนี้ รวมทั้งแนวทางการศึกษาคุณค่าทางวรรณศิลป์และสังคม จากบทนำเรื่องนี้จะเห็นได้ว่าให้รายละเอียดครบคลุมดี นอกจากนี้ยังได้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับประวัติของวัดด้วย แต่ไม่ได้กล่าวถึงประวัติผู้แต่งไว้เลย ซึ่งผู้ประพันธ์เรื่องนี้ก็คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่งของไทย พระราชประวัติของพระองค์ท่าน นักเรียนอาจจะได้เคยศึกษามาแล้วในวิชาสังคมศึกษา นอกจากนี้ถ้านักเรียนต้องการจะหาความรู้เพิ่มเติม นักเรียนก็อาจหาหนังสืออ่านได้ไม่ยากนัก ในการหาความรู้ประกอบเกี่ยวกับเรื่องนี้ เป็นไปตามที่คณะกรรมการผู้จัดทำหนังสือกล่าวไว้ว่า การที่ไม่มีสังเขปประวัติผู้แต่งไว้ ก็เพื่อให้ นักเรียนรู้จักค้นคว้าประวัติผู้แต่งได้ด้วยตนเอง

2) เรื่องนี้แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่เด่นชัด คือ เป็นงานวิจารณ์ในแง่ที่ไม่มีใครทำมาก่อน มีการตรวจสอบข้อมูลแล้ววินิจฉัย เนื้อหาสาระของเรื่องก่อให้เกิดความสำนึกในหน้าที่ของคนไทย ที่จะต้องช่วยกันอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปะวัตถุ การละเล่นของไทย ๆ อันเป็นเอกลักษณ์ของชาติให้คงไว้ เพื่อชนรุ่นหลังจะได้รู้จักคุณค่าสืบไป

3) เรื่องนี้เป็นร้อยแก้วประเภททวิจารณ์ มีทั้งส่วนที่เป็นพระราชวิจารณ์และจดหมายเหตุนั้น ซึ่งมีวิธีการอ่านที่ต่างกัน แต่ภาษาที่ใช้เป็นภาษาโบราณ จึงอาจทำให้เป็นอุปสรรคในการฝึกอ่านบ้าง อย่างไรก็ตามก็ยังมีส่วนที่จะช่วยให้เราเห็นว่า ภาษาที่ใช้ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้นเป็นอย่างไร

4) จากเนื้อหาเรื่องนี้ช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้ต่าง ๆ โดยเฉพาะทางด้านโบราณคดี เช่น ประวัติของวัด ประวัติพระเจดีย์ สถาปัตยกรรมไทย ๆ รวมทั้งภาษาโบราณที่ใช้ในเรื่อง นอกจากนี้นักเรียนยังได้ใช้ความคิด ในการแยกแยะส่วนที่เป็นพระราชวิจารณ์ และส่วนที่เป็นจดหมายความทรงจำ จากความรู้ และการใช้ความคิด เช่นนี้ จะช่วยให้นักเรียนได้มีปัญญาแตกฉานขึ้น นอกจากนี้การศึกษาค้นคว้าความรู้ต่าง ๆ ทางด้านโบราณคดีเช่นนี้ จะช่วยให้นักเรียนเกิดความภูมิใจในสมบัติอันล้ำค่าของไทย และเห็นความจำเป็นที่จะอนุรักษ์ไว้สืบไป

จากรายละเอียดย่อหน้าจะเห็นได้ว่า การศึกษาเนื้อหาเรื่องนี้ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนได้ดี โดยเฉพาะด้านปัญญาและด้านสังคม

5) เนื้อหาเรื่องนี้เป็นสุรคดีเกี่ยวกับโบราณคดี ทำให้ได้เห็นศัพท์ภาษาที่ปัจจุบันไม่นิยมใช้กัน ได้ความรู้เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมไทย เช่น โมติบสอง ประวัตินพระเจดีย์ศรีสรรเพชคาญาน การฉลองงานวัด และการละเล่นของไทยสมัยนั้น เช่น โขน โมงครุ่ม กุลาตีไม้ พรบไก่ ฯลฯ วรรณกรรมชิ้นนี้ให้ความสำนึกที่จะอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ การละเล่นของไทยให้คงไว้เพื่อชนรุ่นหลังได้รู้จัก จึงนับว่ามีส่วนช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่า ทั้งด้านวรรณศิลป์และสังคม

6) ค่านิยมเด่น ๆ ที่ได้จากเรื่องนี้ คือ ความภูมิใจ และการอนุรักษ์ศิลปะของไทย จึงเป็นค่านิยมอันพึงประสงค์ ที่ควรให้นักเรียนได้พัฒนาให้เจริญขึ้นในตน

7) ข้อคิดเรื่องนี้อาจเห็นได้ไม่ชัดเจน แต่จะก่อประโยชน์ได้ในกาลต่อไปคือการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ศิลปะของไทย ๆ จะช่วยให้นักเรียนเกิดความรัก ห่วงแหนง ภูมิใจในความเป็นไทย จะได้ช่วยกันรักษาสมบัติ วัฒนธรรมของไทย ๆ ไว้ให้ยั่งยืนสืบไป

8) เรื่องนี้มีลักษณะเป็นสารคดี พิจารณาความถูกต้องตามประเภทของงานเขียนได้ดังนี้ คือ

8.1 วรรณกรรมชิ้นนี้กล่าวถึง ความในใจความหมาย เหตุความทรงจำ ประกอบด้วยความคิดเห็นแทรกเป็นตอน ๆ ไป เนื้อหาค่อนข้างเป็นวิชาการ คำนึงการเขียนเป็นแบบสารคดี โดยใช้รูปแบบเป็นบทวิจารณ์ จึงสามารถอธิบายเนื้อหาได้เข้าใจให้รายละเอียดอีกด้วย

8.2 เรื่องนี้เสนอเนื้อหาโดยเริ่มจากข้อความในใจความหมาย เหตุความทรงจำเป็นตอน ๆ แต่ละตอนแทรกข้อวิจารณ์ประกอบไว้ด้วย ซึ่งมีระเบียบเป็นชั้นตอน แต่เนื่องจากบางตอนส่วนที่เป็นใจความความทรงจำและข้อวิจารณ์ ยังแยกออกได้ไม่ชัดเจน ประกอบกับภาษาที่ใช้ค่อนข้างยาก วิธีการเสนอเนื้อหาจึงอาจลดความน่าสนใจ ชวนอ่านลงไปบ้างสำหรับเด็กวัยรุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา

8.3 จากเรื่องนี้ตอนที่ เป็นใจความหมาย เหตุความทรงจำ ในบทนำเรื่องได้กล่าวว่า กรมหลวงนรินทรเทวีเป็นผู้อยู่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์ ส่วนตอนที่ เป็นพระราชวิจารณ์ ในบทนำเรื่องกล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสอบสวนค้นคว้าจากหลักฐานต่าง ๆ มาเรียบเรียงขึ้น เพียงแต่ไม่ได้กล่าวว่า หลักฐานที่ได้มาจากไหน นอกจากนี้พระองค์ยังทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระปรีชาสามารถอย่างสูง ดังนั้นแม้เรื่องนี้จะไม่ระบุแหล่งค้นคว้าอ้างอิง เป็นกิจจลัญชะ แต่ก็น่าเชื่อถือว่ามี ความถูกต้องที่ คึงเหตุผลที่ได้อธิบายไว้ข้างต้นแล้ว

8.4 เนื้อหาเรื่องนักร้องถึงการปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม โดยมีการอธิบายรายละเอียดทั่วไป เช่น การสร้างพระอุโบสถ ลวดลาย สถาปัตยกรรม ของไทยที่ใช้ ฯลฯ จนกระทั่งปฏิสังขรณ์เสร็จสมบูรณ์ ตอนท้ายจึงเป็นการอธิบายเกี่ยวกับการฉลองวัดว่ามีงานอะไรบ้าง เน้นความแต่ละตอนแทรกข้อวิจารณ์ลงไปด้วยเป็นตอน ๆ ไป ซึ่งส่วนใหญ่ก็มีการลำดับเรื่องไต่คดี แต่บางตอนในช่วงของการกล่าวถึงพระเจดีย์ เป็นการยากที่จะแยกส่วนที่เป็นจกหมายความทรงจำ กับส่วนที่เป็นพระราชวิจารณ์ การลำดับเรื่องในช่วงนี้จึงอาจทำให้นักเรียนสับสนอยู่บ้าง

4. เรื่องอัครนางสิ่งหี (เรื่องนี้จะพิจารณาตามเกณฑ์ทั้งข้อ 1 - 7 และข้อ 9)

1) บทนำเรื่องกล่าวถึงที่มาของเรื่องแปลเรื่องนี้ ตลอดจนแนวทางในการศึกษา คุณค่าด้านวรรณศิลป์และสังคม ซึ่งให้รายละเอียดเชิงลึกพอสมควร ช่วยให้ผู้อ่านเนื้อเรื่อง ได้เข้าใจดี เรื่องนี้ก็ไม่มีความประวัติผู้แต่งเช่นกัน นักเรียนจึงต้องรู้จักหาความรู้ประกอบ เพิ่มเติมด้วยตนเอง

2) เรื่องนี้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่เด่นชัด คือ รูปแบบและกลวิธี โดยการ นำสัตว์ป่ามาเป็นตัวเอกที่แสดงความรู้สึกจงรักภักดีต่อคนเลี้ยง แทนที่จะเป็นสัตว์เลี้ยง ทั่ว ๆ ไป นอกจากนี้ยังใช้ข้อคิดต่าง ๆ มากมายที่เน้นหนักไปในด้านคุณธรรม จริยธรรม เช่น ความเมตตาากรุณา ความกตัญญู ความจงรักภักดี ความมีมนุษยธรรม ฯลฯ ข้อคิด เหล่านี้จะเป็นการช่วยกระตุ้นให้คนในสังคมเกิดความสำนึกเกี่ยวกับมนุษยธรรม นับเป็น การสร้างสรรค์ และก่อให้เกิดประโยชน์สุขในสังคม

3) เนื่องจากเรื่องนี้เป็นเรื่องสั้น ส่วนใหญ่เป็นบทบรรยาย มีบทสนทนาประกอบ บ้างเล็กน้อย การศึกษาเรื่องนี้จะช่วยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการอ่าน นอกจากจะอ่าน บทบรรยาย และบทสนทนาในเรื่องแล้ว เนื้อเรื่องยังกระทบความรู้สึก และอารมณ์ของ ผู้อ่านด้วย

4) การศึกษาเนื้อหาเรื่องนี้ นักเรียนจำเป็นต้องค้นหา "สาร" ต่าง ๆ รวมทั้งคุณค่าที่ได้รับจากในเรื่อง เพื่อให้ได้รสของเรื่องสั้นอย่างแท้จริง ซึ่งวิธีการนั้น นักเรียนจำเป็นต้องใช้ความคิดของตนเอง ประกอบกับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกับ เพื่อน ๆ อันเป็นทางช่วยให้เกิดปัญญากว้างขวางขึ้น นอกจากนี้ยังมีความเด่นในการให้

ความสะเทือนอารมณ์ ไม่ว่าจะป็นสุข เศร้า ตีใจ เสียใจ แม้แต่ขบขัน โดยผู้แปลนั้น สามารถพรรณนาความรู้สึกได้ชัดเจนลึกซึ้งในหลาย ๆ ด้าน เช่น ตอนที่อัรวราถูกขังในกรง แล้ววันหนึ่งได้พบกับนายเก่าโดยไม่คาดฝัน แสดงความรู้สึกดีใจของอัรวราได้อย่างชัดเจน ดังนี้คือ

"... อัรวราหยุดกึกทันที หัวอาการงะ เบิกตากว้าง หนึ่งบนที่ระย่น เป็นรอย ในขณะที่ทางแกว่งคืออากาศอยู่ไปมา เออ! โห่เอ๋ย! ขอให้ดูดวงอาทิตย์ที่แห้งแล้ง อยู่เมื่อครู่ก่อน มากลายเป็นดวงตาแสดงความพิศวง เป็นปิติ จนไม่กล้าเชื่อตัวเอง แล้ว ในที่สุดก็รุ่งโรจน์ขึ้นอย่างประหลาด คุหัวใจซึ่งเต้นแรงผาดโผนขึ้นในอกอันหนาปึก และ สายตาซึ่งไม่มีสิ่งใดในโลกที่จะลึงดูค หรือชัก ลาก ถอน ให้พ้นไปจากที่หมายเดิมได้ ..."

(ภาษาพิจารณาเล่ม 1 หน้า 184)

อีกประการหนึ่งเนื้อหาในเรื่อง ยังให้ข้อคิดต่าง ๆ ในด้านคุณธรรม จริยธรรม อีกด้วย เช่น ความเมตตาการุณา ความมีมนุษยธรรม ความจงรักภักดี ข้อคิดเหล่านี้มีส่วนเสริม สร้างประโยชน์สุขแก่สังคม

จากที่กล่าวมานี้ พอจะมองเห็นได้ว่า เรื่องนี้มีส่วนช่วยส่งเสริมพัฒนาการของ นักเรียนได้ทั้งด้านปัญญา อารมณ์ สังคม โดยเฉพาะทางด้านอารมณ์นั้นมีความเด่นชัดมาก

5) อัรวรานางสิ่งที่เป็นเรื่องสั้น ซึ่งแม้จะเป็นเรื่องแปลมาจากภาษาต่างประเทศ แต่ผู้แปลก็สามารถแปลได้โดยใช้ภาษาในการพรรณนาได้ลึกซึ้งดี ก่อให้เกิดความรู้สึก อารมณ์ไปตามท้องเรื่อง ไม่ว่าจะป็นรัก สงสาร เห็นใจ เช่น

"... อัรวรานอนอยู่ในกรง หรือจะพูดให้ถูกที่เดียวมิใช่อัรวรา เป็นแต่เพียง สิ่งมีชีวิตที่มนุษย์เรียกกันว่าสัตว์ป่า สัตว์ที่สูญชื่อเพราะไม่มีใครเรียก ไม่มีเจ้าของ เป็น สัตว์ของรัฐบาล ไบไม่ร่วงกำลังปลิวกระเจาแห่นที่ผงธุลี ซึ่งคดงตรลปในฤดูร้อน ฤดู หนาวกำลังเวียนมาถึงพร้อมด้วยก้อนเมฆซึ่งลอยต่ำ ขอบฟ้าอันมีครึ้ม และความเย็นอัน เสียดแทงเข้าไปในปอดอัรวรา ..."

(ภาษาพิจารณาเล่ม 1 หน้า 185)

นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นสภาพจิตใจของมนุษย์ในด้านลบ เช่น ความไร้มนุษยธรรม เห็นแก่ตัว หรือในค่านบวก็คือ ความเมตตา ความจงรักภักดีที่สัตว์มีคอคคน ธรรมชาติของสัตว์ ซึ่งจะ

ช่วยให้เรารู้จักสภาพสังคมมนุษย์ได้ดีขึ้น เพื่อหลีกเลี่ยงสภาพที่ไม่ดี ปรับให้เข้ากับสภาพที่ดีในสังคม และเข้าใจสังคมมากขึ้น จึงเห็นได้ว่าสิ่งที่ได้รับจากเรื่องนี้ได้ทั้งคุณค่าทางวรรณศิลป์และทางสังคม

6) เรื่องอรรณางสิงห์ ให้ค่านิยมแก่น ๆ ทั้งในทางบวกและในทางลบ ในทางบวก เช่น ความจงรักภักดี ความเมตตา ความมีมนุษยธรรม ในทางลบ เช่น ความเห็นแก่ตัว และความไร้มนุษยธรรม จึงมีทั้งค่านิยมอันพึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ แต่การศึกษาเรื่องนี้โดยตลอดแล้ว ตระหนักของเรื่องจะช่วยชักจูงจิตใจผู้อ่านให้เกิดความเศร้าสลดในชะตากรรมของอรรณางสิงห์ กระทบถึงผลเสียของค่านิยมอันไม่พึงประสงค์ คือ ความเห็นแก่ตัว และความไร้มนุษยธรรมมากขึ้น

7) ข้อคิดต่าง ๆ จากเรื่องนี้ชี้ให้เห็นความรู้สึกของสัตว์ คือสัตว์ย่อมมีหัวใจ รู้จักรัก และต้องการความรัก ผู้ที่นำสัตว์มาเลี้ยงจึงควรให้ความรัก ความเข้าใจ ความเมตตาต่อสัตว์เลี้ยงของตน นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นถึงข้อคิดที่ว่า ผู้ฝ่าฝืนกฎธรรมชาติย่อมจะนำผลร้ายมาสู่ตนเอง และอิสรภาพเป็นสิ่งพึงปรารถนาไม่ว่าจะสำหรับคนหรือสัตว์ก็ตาม ข้อคิดต่าง ๆ เหล่านี้ช่วยให้นักเรียนเข้าใจชีวิต และสังคมมากขึ้น เพื่อจะได้รู้จักปรับตนให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นสุข

8) เรื่องอรรณางสิงห์เป็นเรื่องสั้น จึงพิจารณาความถูกต้องของงานเขียนประเภทนี้ได้ดังนี้ คือ

8.1 เนื้อหาเรื่องนี้เป็นเรื่องราวที่กล่าวถึงชีวิตของนางสิงห์ตัวหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งมีชื่อว่า "อรรณาง" เมื่ออ่านเรื่องนี้จนจบ จะสามารถเห็นช่วงชีวิตของ "อรรณาง" ตั้งแต่ยังเป็นสิงห์น้อยจนเป็นนางสิงห์ ความรู้สึกต่าง ๆ ของ "อรรณาง" เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ "อรรณาง" ประสบจนกระทั่งตาย มนุษย์หรือสัตว์อื่น ๆ ที่มีในเรื่องเป็นเพียงส่วนประกอบให้เห็นช่วงชีวิตของ "อรรณาง" ชัดเจนขึ้น ดังนั้นการใช้ชื่อเรื่องว่า "อรรณางสิงห์" จึงนับว่ามีความสอดคล้องกับเนื้อหาได้ดีมาก เพราะเรื่องนี้ก็เป็นเรื่องของนางสิงห์ที่ชื่อ "อรรณาง" โดยตรง

8.2 ในแง่ของความแปลกใหม่ของเรื่องนี้คงอยู่ที่การให้ตัวละครของเรื่อง เป็นสัตว์ป่า ซึ่งมีความจงรักภักดีต่อมนุษย์แทนที่จะเป็นสัตว์เลี้ยง เพราะการที่สัตว์ป่าจะ เชื่องต่อมนุษย์นั้นเป็นการยาก ส่วนคนอื่น ๆ เช่น การพลัดพรากจากกัน หรือจบลงด้วย ความตายนั้น เป็นเรื่องธรรมดาที่เนื้อหาเรื่องอื่น ๆ อาจมีได้ แต่ผู้ประพันธ์สามารถจะ บรรยายหรือพรรณานำเรื่องที่น่าสนใจ ชวนให้เกิดความรู้สึกประทับใจ สะท้อนใจ ได้ดี ไม่ว่าจะเป็นตอนต้นเรื่องที่กล่าวถึงเหตุการณ์อันทำให้นางสิงห์เกิดความจงรักภักดี ต่อมนุษย์ หรือการดำเนินเรื่องที่ให้นาง และนางสิงห์ต้องพลัดพรากจากกัน ความรู้สึก ของนางสิงห์ที่ต้องถูกขังอยู่ในกรงแคบ ๆ ความรู้สึกเมื่อนางสิงห์พบนายผู้เป็นที่รักอีก ครั้งหนึ่งหลังจากจากกันเป็นเวลานาน หรือจนกระทั่ง ตอนจบ ที่จบลงด้วยความตายของ นางสิงห์ตัวนั้น แม้ว่ากลวิธีของผู้ประพันธ์จะไม่แปลกใหม่ แต่ก็อ่านได้รื่นดี เพราะเนื้อหา มีลักษณะของความเป็นไปได้ โดยผู้ประพันธ์แสดงเหตุผลประกอบไว้ด้วย เช่น การที่สัตว์ป่า ตัวหนึ่งจะเกิดความจงรักภักดีต่อมนุษย์ได้ เป็นต้น ไม่มีลักษณะเกินความจริง จนทำให้ อ่านแล้วขัดกับความรู้สึกเลย ส่วนใหญ่ผู้ประพันธ์จะใช้วิธีการบรรยาย หรือพรรณานำนั้น ไม่ค่อยมีบทสนทนา เพราะเรื่องเน้นอยู่ที่ชีวิตของสัตว์ป่าตัวหนึ่ง แต่ก็ไม่ทำให้น่าเบื่อ กลับชวนให้สนใจ น่าอ่าน เพราะความสามารถในการบรรยาย หรือพรรณานำเหตุการณ์ ต่าง ๆ ของผู้ประพันธ์นั่นเอง ที่ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ซาบซึ้ง ประทับใจ และสะท้อนใจ คล้อยตามไปด้วย

8.3 โครงเรื่อง "อัครนางสิงห์" เป็นเรื่องของนางสิงห์ซึ่งเป็นสัตว์ป่า แต่มาอยู่กับมนุษย์ตั้งแต่เด็ก ภายหลังต้องพลัดพรากจากกัน จนกระทั่งนางสิงห์ต้องตกเป็น สมบัติของรัฐ ถูกขังอยู่ในกรงแคบ ๆ ไม่ได้รับอิสระ และภายหลังก็ต้องตายอย่างน่าเศร้า ตัวละครเด่นของเรื่องนี้คือ นางสิงห์ชื่อ "อัครา" ซึ่งเป็นสัตว์ป่า แต่ด้วยความจงรักภักดี ต่อนายจ้าง จึงไม่คิดจะกลับไปอยู่ป่า ด้วยเหตุนี้ภายหลังจึงทำให้มันต้องพบจุดจบอย่าง น่าสังเวช ตัวละครอีกตัวหนึ่งที่มีส่วนอย่างมากในการทำให้นางสิงห์สัตว์ป่าต้องกลายมา เป็นสัตว์เลี้ยง และพบจุดจบอย่างน่าเศร้า นั่นคือมนุษย์ที่เป็นนายของนางสิงห์ เรื่องนี้ เมื่อศึกษาให้ถี่ถ้วน น่าจะมีแก่นเรื่องว่า "ผู้ฝ่าฝืนกฎของธรรมชาติย่อมจะได้รับความทุกข์ ภายหลัง"

เมื่อศึกษารายละเอียดที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าแก่นเรื่องดังกล่าวก็คือ การที่นางสิงห์ไม่ยอมไปอยู่ป่า กลับมาเป็นสัตว์เลี้ยงของนาย ภายหลังก็ต้องรับทุกข์คือถูกขังอยู่ในกรง ไร้อิสรภาพ และต้องตายในที่สุด อันเป็นส่วนหนึ่งในโครงเรื่องของเรื่องนี้ ตัวละครที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ก็มีความสัมพันธ์กับแก่นเรื่องและโครงเรื่อง เพราะตัวละครเด่นคือนางสิงห์ชื่อ " อั้วรา " ทำให้เรื่องดำเนินไปตามโครงเรื่อง โดยมีมนุษย์เป็นตัวละครประกอบที่ทำให้นางสิงห์ต้องเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของมัน ดังตัวอย่างว่า

" ฮัม ! เสียงประหลาดดังโกล์เข้ามาทุกที เพื่อจะทวงคืนซึ่งสิ่งเป็นที่หวงแหนอันมนุษย์ซึ่งเอามาครองไว้ " และ " สิ่งหัตถ์ผู้สัตว์เป็นสัตว์ร้าย ขนคกพองหนา ถูกลำมาโดยสัญชาตญาณมิได้ระแวงว่า นางสิงห์นั้นถูกสาบมนุษย์จับเสียแล้ว เป็นสาบที่แรงกล้ายิ่งกว่าสาบสะอึกป่า และร่างของนางสิงห์ก็ถูกพอกกลางแปรงค้ำยน้ำมือมนุษย์อยู่เสมอ ... " (ภาษาพิจารณาเล่ม 1 หน้า 180)

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าเรื่อง " อั้วรานางสิงห์ " นี้เป็นเรื่องสั้นที่มีแก่นเรื่องโครงเรื่อง และตัวละครสัมพันธ์กันดี

8.4 จากเรื่อง " อั้วรานางสิงห์ " นี้ ส่วนใหญ่เป็นคำบรรยาย พรรณนาความรู้สึกมากกว่า ไม่ค่อยมีบทสนทนามากนัก จะมีก็แต่คำพูดของตัวนายของนางสิงห์ ซึ่งเป็นตัวละครเด่น แต่เป็นบทสนทนาที่ไม่มีบทโต้ตอบกลับ เพราะเป็นการสนทนาระหว่างนายกับนางสิงห์ของเขา ซึ่งเมื่อศึกษาไปแล้วจะเห็นว่านายเป็นผู้ที่เข้าใจ รัก เอ็นดู สงสารสัตว์ เมื่อนางสิงห์เป็นสัตว์เลี้ยงของเขา เขาก็เอ็นดูมันมาก เพราะเขาเลี้ยงมันมาตั้งแต่เล็ก และเขายังเพิ่มความเอ็นดู เมื่อรู้ว่านางสิงห์มีความจงรักภักดีต่อเขาเพียงใด เมื่อพิจารณาคำพูดของเขาต่อนางสิงห์ ดังตัวอย่าง เช่น

" อั้วรา ! อั้วรา ! หนูเอ๋ย ! " ... " อั้วรา จำเราไม่ได้เสียแล้วหรือ " และ " ฉันเป็นคนเลี้ยงมาตั้งแต่เล็ก เราไม่ได้พบกันตั้งสองปีกว่าแล้ว แต่ว่าสิงโตไม่มีวันลืม คุณแต่ฉันใครเคลสซี่ " (ภาษาพิจารณาเล่ม 1 หน้า 184 - 185)

จะเห็นได้ว่าคำพูดเหล่านี้แสดงถึงความรัก เอ็นดู เข้าใจ นางสิงห์ที่เขาเลี้ยงมาตั้งแต่เล็ก ซึ่งตรงกับความรู้สึก และการกระทำที่นายมีต่อนางสิงห์ จากคำบรรยายตั้งแต่ต้นเรื่อง

นอกจากนี้ยังมีคำพูดที่กล่าวถึง ความรู้สึกในทางไม่ดีของคนทั่วไปที่มีต่อนาย ซึ่งมันางสิ่งที่เป็นสัตว์เลี้ยงใกล้ชิด ดังตัวอย่าง

"รออีกสักหน่อยเถอะ รอให้ถึงเวลาที่มันจะเป็นแม่ได้ ... จะเห็นว่า ตัวของท่านมีราคาน้อยเพียงไร ถึงเวลานั้น ถ้าท่านไม่ยอมให้มันฝึกเนื้อ เล่นละก็ จง ระวังตัวให้ดี " (ภาษาพิจารณาเล่ม 1 หน้า 179)

คำพูดนี้เป็นการเยาะเย้ยประชด ซึ่งสะท้อนลักษณะของคนบางชนิดที่ "... ไม่ชอบ:เห็นใครดี หรือ همینสามมนุษย์ทั่วไป ... " (ภาษาพิจารณาเล่ม 1 หน้า 179)

เรื่องสั้นเรื่องนี้แม้มีบทสนทนาสั้น แต่เท่าที่มีอยู่จากรายละเอียดที่กล่าว มาข้างต้น ก็เห็นว่าบทสนทนา และบุคลิกภาพของตัวละคร มีความเหมาะสมกันดี

8.5 จากเรื่องนี้จะเห็นจุดขัดแย้งดังนี้คือ การนำสัตว์ป่ามาเป็นสัตว์เลี้ยง ซึ่งเป็นจุดขัดแย้งจุดแรก เพราะความจริงสัตว์ป่าย่อมต้องการมีชีวิตอิสระตามธรรมชาติ ในป่า เหตุการณ์สำคัญคือ การพลัดพรากระหว่างนายและนางสิงห์สัตว์เลี้ยงของเขา ซึ่งทำให้นางสิงห์ต้องไปถูกขังในกรงแคบ ๆ โดยไม่มีใครเหลียวแล และตายในที่สุด แสดงถึงจุดขัดแย้งระหว่างสัตว์ป่ากับสังคมมนุษย์ เพราะจุดขัดแย้งจุดนี้ จึงนำนางสิงห์ ไปพบจุดจบอันน่าเศร้าคือ ความตาย

จากรายละเอียดที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า เรื่องสั้นเรื่องนี้มีจุดขัดแย้ง และเป็นจุดขัดแย้งที่ก่อให้เกิดความสะเทือนอารมณ์ได้ชัดเจนด้วย

5. เรื่องบทวิจารณ์เรื่องวิวาห์วน (เรื่องนี้จะพิจารณาตามเกณฑ์ตั้งแต่ข้อ 1 - 8)

1) บทนำเรื่องกล่าวถึงที่มาของบทวิจารณ์เรื่องนี้ ซึ่งแจ้งเหตุผลที่นำเรื่องนี้ มาวิจารณ์ เล่าเรื่องย่อของเรื่อง ที่วิจารณ์ และชี้แนวทางศึกษาคุณค่าทั้งวรรณศิลป์และ สังคม ซึ่งให้รายละเอียดชัดเจน ครบคลุมดี แต่เรื่องนี้ไม่มีประวัติผู้ประพันธ์ไว้เหมือน อื่นหลาย ๆ เรื่อง นักเรียนจึงต้องค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ด้วยตนเอง

2) ความคิดสร้างสรรค์ในเรื่องนี้เป็นไปในลักษณะ การให้ข้อสังเกตในการ วิจารณ์วรรณกรรม และการให้ข้อคิดโดยเฉพาะสำหรับผู้มีครอบครัว คือ การปฏิบัติตนให้ ถูกต้องตามฐานะ และบทบาทของสามี ภรรยาที่ดี ย่อมจะไม่ทำให้เกิดความแตกแยกใน

ครอบครัว ความสุขสงบที่เกิดจากหน่วยเล็ก ๆ ของสังคมคือครอบครัว ท่อไปก็จะขยายวงกว้างไปถึงสังคมที่ใหญ่ขึ้น

3) เนื้อหาเรื่องนี้เป็นบทวิจารณ์ ซึ่งจะ เป็นสื่อสำหรับฝึกทักษะอ่านในลักษณะที่แตกต่างไปจากการอ่านบันเทิงคดี เพราะเนื้อหาค่อนข้างเป็นวิชาการ ไม่ได้มีส่วนที่จะให้ความสะเทือนอารมณ์ไปตามเนื้อหาด้วย แต่ถ้ายูสอนให้นักเรียนนำนวนิยายเรื่อง " วิวาห์วัน " มาให้ฝึกอ่านประกอบไปด้วย นักเรียนจะมีโอกาสพัฒนาทักษะการอ่าน และพัฒนาอารมณ์ไปด้วยในขณะเดียวกัน

4) การศึกษา " สาร " ต่าง ๆ และคุณค่าที่ได้รับในบทวิจารณ์เรื่องนี้ มีส่วนช่วยให้ความคิดของนักเรียนแตกฉานขึ้น เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางปัญญาได้ นอกจากนี้ เนื้อหาในเรื่องยังได้กล่าวถึงผลเสียของการใช้อารมณ์เป็นที่ตั้ง ไม่คำนึงถึงเหตุผล จนทำให้เกิดการผิดพ้องหมองใจกัน อันจะเป็นผลให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการเป็นคนมีใจคอหนักแน่น ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ ซึ่งผลที่อาจจะได้รับต่อเนื่องมาคือ จะก่อประโยชน์สุขให้กับสังคม อีกประการหนึ่งข้อคิดที่ได้จากในเรื่องนี้ คือ การปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามฐานะและบทบาทของสามี ภรรยาที่คู่จะได้ไม่เกิดความแตกแยกในครอบครัว ซึ่งถ้าทำได้ก็จะมีผลอันนำไปสู่ความสงบสุขในสังคมเช่นกัน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า เรื่องนี้มีส่วนช่วยส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านปัญญา อารมณ์ และสังคม

5) เรื่องนี้ช่วยให้เห็นวิธีการวิจารณ์ที่เป็นขั้นเป็นตอน คือ เริ่มจากจุดมุ่งหมาย ข้อขัดแย้ง ตัวละคร ฉาก ส่วนวนภาษา วิธีการประพันธ์ มีการวิจารณ์ทั้งข้อดีและข้อบกพร่อง แต่ส่วนที่เป็นข้อบกพร่อง ผู้วิจารณ์สามารถใช้ภาษาที่ไม่ทำให้ผู้ประพันธ์เกิดความท้อใจ แต่เป็นการให้กำลังใจ นอกจากนี้ยังได้เห็นสภาพชีวิตที่ได้รับจากพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องที่ผู้วิจารณ์ชี้ให้เห็น เช่น บทบาท หน้าที่ของสามี ภรรยาที่ถูกต้อง ซึ่งผู้อ่านจะสามารถได้แนวทางในการดำรงชีวิตครอบครัวให้เป็นสุขในสังคม

จากรายละเอียดดังกล่าวนี้เห็นได้ว่า นักเรียนจะได้รับทั้งคุณค่าในแง่วรรณศิลป์ อันได้แก่ วิธีการวิจารณ์ และภาษาที่ใช้ และคุณค่าในแง่สังคม อันได้แก่ คติชีวิตจากพฤติกรรมของตัวละครในเรื่อง

6) ค่านิยมเด่น ๆ ที่ได้รับจากเรื่องนี้ คือ การปฏิบัติตนตามบทบาท หน้าที่ของสามี ภรรยาที่ดี เป็นค่านิยมอันพึงประสงค์ ซึ่งถ้านักเรียนเกิดความสำนึกในเรื่องนี้ ก็จะเกิดประโยชน์ต่อตนเองได้ในอนาคต

7) ข้อคิดต่าง ๆ จากในเรื่องนี้มีหลายประการ เช่น การไม่รู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง และความมีที่รู้มานะอันก่อให้เกิดความแตกร้างในครอบครัวได้ และความทุกข์เป็นเครื่องชักเสลากิเลสอย่างดีที่สุด การรู้จักบทบาทฐานะ หน้าที่ของสามี ภรรยาที่ดี การรู้จักใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ ซึ่งนักเรียนอาจนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ต่อไปในอนาคต เมื่อตนมีครอบครัวของตนเอง

8) เรื่องนี้เป็นงานเขียนประเภทสารคดี พิจารณาความถูกต้องได้ดังนี้ คือ

8.1 เรื่องนี้เป็นสารคดีอีกรูปแบบหนึ่ง คือ เป็นบทวิจารณ์ เนื้อหาในเรื่องเป็นการวิจารณ์หนังสือนวนิยายเรื่อง "วิวาห์น" ในแง่ต่าง ๆ ได้แก่ จุดมุ่งหมาย โครงเรื่อง ข้อขัดแย้ง ตัวละคร ฉาก ส่วนวนภาษา วิธีการประพันธ์ การอธิบายเนื้อหาที่มีลักษณะค่อนข้างเป็นบทวิจารณ์เชิงวิชาการเท่านั้น นับว่าเหมาะสม เพราะเป็นการชี้แนวทางในการวิจารณ์ให้นักเรียนไปในตัว

8.2 การเริ่มต้นเรื่องเป็นการปูพื้นให้รู้ถึงจุดมุ่งหมายของการวิจารณ์ และวิธีการวิจารณ์นวนิยายเรื่องนี้ แล้วจึงวิจารณ์นวนิยายไปตามลำดับ โดยกล่าวเป็นขั้นตอนตั้งแต่จุดมุ่งหมาย โครงเรื่อง ข้อขัดแย้ง ตัวละคร ฉาก ส่วนวนภาษา มีการวิจารณ์พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบด้วย จะเห็นได้ว่าวิธีเสนอเนื้อหาเรื่องนี้มีระเบียบเป็นขั้นตอนน่าสนใจ แม้กลวิธีจะเป็นการบรรยายธรรมดา แต่การใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการ จะเห็นไป และการวิเคราะห์ลักษณะนิสัยของตัวละครให้ดูเป็นตัวอย่าง ช่วยให้การเสนอเนื้อหา และกลวิธีมีความน่าสนใจมากพอควร

8.3 จากการวิจารณ์ แสดงว่าผู้วิจารณ์ได้ศึกษาเนื้อเรื่องมาอย่างละเอียด จึงสามารถวิจารณ์หัวข้อต่าง ๆ ได้ค่อนข้างลึกซึ้ง หัวข้อที่วิจารณ์ก็เป็นหัวข้อที่ใช้ในการวิจารณ์นวนิยายอื่น ๆ ทั่วไปด้วย ทั้งนี้แม้เรื่องนี้จะไม่มีแสดงแหล่งค้นคว้าอ้างอิง แต่ก็น่าจะเชื่อถือได้ในความถูกต้อง

8.4 เรื่องนี้กล่าวถึงหัวข้อต่าง ๆ ที่วิจารณ์ โดยเริ่มด้วยการให้ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ที่เคยอ่านเรื่องวิวาท่วน แล้วกล่าวถึงจุดมุ่งหมาย ข้อจัดแย้ง ตัวละคร ฉาก บทสนทนา ส่วนภาษา วิธีการประพันธ์คำคำคม แต่ละหัวข้อมีการวิเคราะห์ปัญหาอันเกิดจากพฤติกรรมของตัวละครของเรื่องได้อย่างลึกซึ้ง

6. เรื่องราชาภิสูติ (เรื่องนี้จะพิจารณาตามเกณฑ์ตั้งแต่ข้อ 1 - 8)

1) บทนำเรื่อง กล่าวถึงที่มาของคำประกาศ รวมทั้งแนวทางการศึกษา แนวคิด และค่านิยม ซึ่งให้รายละเอียดได้ครอบคลุมดี

2) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่เด่น ๆ ของเรื่องนี้อยู่ที่การใช้ภาษาร้อยแก้ว ที่มีลักษณะสัมผัสต่อเนื่องกัน ให้ความรู้สึกขลังและศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ยังให้ข้อคิดเกี่ยวกับความรักชาติ ความสามัคคี ความกตัญญูต่อผู้ที่ทำคุณประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมือง เพื่อนำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สุขในสังคม เป็นการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสุขสงบ

3) เนื่องจากเนื้อหาในเรื่องเป็นคำประกาศ นักเรียนจะได้ฝึกฝนการอ่าน เนื้อหาอีกลักษณะหนึ่งที่ใช้ภาษาคอนข้างจะเป็นทางการ มีความขลังและศักดิ์สิทธิ์ ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะการอ่านในอีกแง่หนึ่ง

4) เรื่องนี้ให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาที่ทำให้ประเทศไทยคงความเป็นไทยอยู่ได้ ตั้งแต่เริ่มสมัยรัชกาลที่ 1 รวมทั้งการที่นักเรียนต้องศึกษาแนวคิด ค่านิยมต่าง ๆ ทำให้นักเรียนได้ใช้ความคิด อันจะช่วยให้เกิดปัญญาแตกฉานขึ้น ข้อคิดในเรื่องเกี่ยวกับความรักชาติ ความสามัคคี ความกตัญญูต่อผู้ที่ทำคุณประโยชน์ เพื่อนำมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขในสังคม ก็เป็นการเสริมสร้างพัฒนาการทางสังคมได้ทางหนึ่ง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า เนื้อหาเรื่องนี้มีส่วนช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านปัญญาและด้านสังคม

5) การศึกษาเนื้อหาเรื่องนี้ จะช่วยให้เห็นถึงภาษาที่มีลักษณะสัมผัส เช่น

"... ขอพระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เกิดสามัคคีธรรมในหมู่ไทย
อย่าไคร่ร้ายราน ให้ทุกฝ่ายมีใจสมัครสมานเป็นอันหนึ่งอันเดียวเกลียวกลม เป็นพลังอันอุดม
ยิ่งใหญ่ ที่จะประกอบกิจการนิยน์นำไทยให้วัฒนาถาวร ประสบแต่สิ่งสุกสวัสดิ์ตลอดจักรวรรดิ
...

..." (ภาษาพิจารณาเล่ม 2 หน้า 140)

นอกจากนี้มีบางตอนที่ชี้ให้เห็นว่ากษัตริย์ไทยเห็นความสำคัญของศาสนา ส่งเสริมฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมคดี ซึ่งเป็นการแสดงสภาพสังคมของคนไทยมาแต่โบราณว่าใกล้ชิดศาสนา และนิยมในศิลปวัฒนธรรมคดี เนื้อหาเรื่องนี้จึงให้ทั้งคู่ค่าทางวรรณศิลป์คือการใช้ภาษา และคุณค่าทางสังคมคือ การก่อให้เกิดความสำนึกถึงชาติบ้านเมือง

6) ค่านิยมที่เด่นชัดจากเรื่องนี้ คือ ความภูมิใจและความรักชาติไทย การเคารพยกย่องพระมหากษัตริย์ไทย ความสามัคคี ความกตัญญู อันเป็นค่านิยมที่พึงประสงค์ การศึกษาเรื่องนี้จะช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงค่านิยมอันพึงประสงค์ ซึ่งจะต้องปลูกฝังให้มีขึ้นในตนเอง

7) ข้อคิดจากเรื่องนี้ได้แก่ ความรักชาติ ความสามัคคี ความกตัญญู เป็นข้อคิดที่นักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ เพื่อให้เกิดความสุข ความก้าวหน้า และประสบความสำเร็จทั้งแก่ตนเอง และสังคม

8) ลักษณะของเรื่องนี้ค่อนข้างเป็นสารคดี พิจารณาตามงานเขียนประเภทนี้ ได้ดังนี้ คือ

8.1 เรื่องนี้มีลักษณะเป็นสารคดีประเภทคำประกาศ เนื้อหาเป็นการกล่าวสดุดีพระมหากษัตริย์ไทยในอดีต รวมทั้งพระปรีชาสามารถของพระองค์เองในการปกครองประเทศ รูปแบบนี้มีความเหมาะสมกับเนื้อหาที่มีลักษณะเป็นการกล่าวสดุดีให้ ความขลังและศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น

8.2 การเสนอเนื้อหาเรื่องนี้เริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงความสุข ความเจริญของประเทศไทยในปัจจุบัน แล้วจึงย้อนกลับไปกล่าวถึงพระคุณของพระมหากษัตริย์ไทยในอดีตที่ทรงปกครองประเทศจนได้ความสุข ความเจริญมาจนปัจจุบันนี้ จะเห็นได้ว่าวิธีเสนอเนื้อหามีลำดับเป็นระเบียบ ประกอบกับภาษาที่มีลักษณะสัมผัสกัน ทำให้วิธีเสนอเนื้อหาเรื่องนี้มีความน่าสนใจ ชวนอ่าน พอสมควร

8.3 เนื่องจากเรื่องนี้เป็นคำประกาศ ซึ่งนอกจากจะอ่านเฉพาะพระพักตร์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชแล้ว ยังอ่านในที่ประชุมแห่งพระราชวงศ์ ข้าราชการ และประชาชนด้วย ดังนั้นจึงใช้ภาษาที่เป็นทางการ ซึ่งจะต้องมีการระวังข้อเขียนให้ถูกต้อง ทั้งในด้านเนื้อหาและการใช้ถ้อยคำ

8.4 เรื่องนี้เริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงความสุข ความเจริญ ของประชาชนชาวไทย ในโอกาสที่มีการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี จากนั้นจึงกล่าวถึงสาเหตุที่ประเทศไทยมีความสุข ความเจริญอยู่เป็นเวลานาน โดยกล่าวสรุปที่สมเด็จพระบรมราชบูรพการี ที่ทรงปกครองประเทศไทยให้รอดพ้นอันตรายตลอดมา มีการยกตัวอย่างพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เมื่อจบคำสรุปก็จึงเป็นการถวายพระพรพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน โดยขอให้สมเด็จพระบรมราชบูรพการีทรงปกป้องคุ้มครอง ตลอดไปจนถึงขอให้ทรงคุ้มครองประชาชนชาวไทยให้อยู่เย็นเป็นสุขเช่นกัน เรื่องนี้เป็นการกล่าวถึงปัจจุบันก่อน แล้วจึงย้อนกลับไปในอดีต เป็นไปตามลำดับชั้นตอนเกี่ยวเนื่องกัน

7. เรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์มหาราช (เรื่องนี้จะพิจารณาตามเกณฑ์ข้อ 1-7 และ 10)

1) บทนำเรื่องของเรื่องนี้ กล่าวถึงที่มาของเรื่อง และแนวทางการศึกษา แนวคิด ค่านิยม ค่อนข้างละเอียด ทำให้เข้าใจชัดเจนดี บทนำเรื่องนี้ไม่ได้เขียนประวัติผู้ประพันธ์ไว้ให้ นักเรียนต้องศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเอง

2) ในเรื่องนี้แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่เด่นชัด คือ การใช้ถ้อยคำภาษาในการพรรณนาธรรมชาติ ความรู้สึก การจัดกองทัพ ได้สละสลวย เห็นภาพ มีความเด่น นอกจากนี้ยังมีข้อคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับคุณธรรม เช่น ความกตัญญู การทำประโยชน์ให้ส่วนรวม การปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามฐานะและบทบาท เพื่อให้รู้จักนำไปปฏิบัติอันเป็นการช่วยสร้างสรรค์ให้เกิดความสุขสงบในสังคม

3) เรื่องนี้เป็นรายยาว มีทั้งคาถาภาษาบาลี บทสนทนา บทบรรยาย พรรณา แสดงอารมณ์ และความรู้สึกต่าง ๆ นักเรียนมีโอกาสได้ฝึกอ่านทั้งส่วนที่เป็นคาถาภาษาบาลี รวมทั้งบทสนทนา บทบรรยาย โดยแสดงอารมณ์ประกอบไปตามท้องเรื่อง อันเป็นการช่วยพัฒนาทักษะอ่านให้นักเรียนได้ดี

4) เนื้อหาเรื่องนี้ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวตอนหนึ่งในพระชาติหนึ่งของพระพุทธเจ้า นอกจากนี้ยังมี "สาร" ต่าง ๆ รวมทั้งแนวคิด ค่านิยมที่อยู่ในเนื้อหา ซึ่งนักเรียนต้องใช้ความคิดในการศึกษา และการใช้ความคิดนี้ย่อมจะทำให้เกิดปัญญาขึ้น

ในเรื่องนี้ยังมีการใช้ภาษาสละสลวยในการพรรณนาความงามตามธรรมชาติ ช่วยให้
เห็นภาพ ตอนที่พรรณนาเกี่ยวกับการจัดทัพ มีการใช้วรรคสั้น ๆ ประกอบกับการเล่นอักษร
และมีสัมผัสตรงกลางวรรค ช่วยให้มีความกระชับ และมีความไพเราะยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างเช่น

"... แล้วเร่งรัศจิกัสรรพพลคชาชาฎ อั้นเกิดแต่มาตั้งคประเทศสถาน
ประมาณหมื่นสี่พัน สรรแต่หาญสารตัวเหี้ยม เทียมข้างมารทานข้างหมื่น พันโถมศึกฝึก
ทนคร ร่อนงาสำรายเงยเคียว เรียนเชิงสูรขุนสาร ร่านบำแหงแรงบดอย ร้อยคช
หนี่ร้นหน้า ข้าศึกยลชนสยอง ร้องบันทึกเริงมุกทัพ สรรพอลังการสารอสงกต บทจร
คลาดบาทจรคลา คาพยุหะย่นคั่นพยุหุทธิ์ คุจพสุธาพังคังพสุธาพก ยกคชผายย้ายคชพล
คนตัวหมอชอคคิมือ ถือหัตถ์ง่าท่าเห็นงาม ตามท่านองคองธรรมเนียม ..." (ภาษา
พิจารณาเล่ม 2 หน้า 159)

การใช้ภาษาอันไพเราะงดงามเช่นนี้ ช่วยให้จิตใจของผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลิน และมึ
ความละเอียดอ่อน ก่อให้เกิดอารมณ์อันสุนทรีย์ นอกจากนี้เนื้อหาเรื่องนี้ยังแสดงถึง
สภาพจิตใจของมนุษย์ เช่น พระชาติที่มีความกตัญญูต่อพระเวสสันดรผู้เป็นพระราชบิดา
แม้พระเวสสันดรจะยกพระชาติให้เป็นโทษของชูชกก็ตาม แต่พระชาติก็เข้าใจ เพราะ
เห็นคุณค่าของการปฏิบัติธรรม ซึ่งต่อมาเมื่อพระชาติชี้แจงเหตุผลข้อนี้ให้พระเจ้ากรุง
สัญชัยฟัง พระองค์ก็ทรงเห็นคล้อยตามพระชาติเกี่ยวกับคุณค่าของการปฏิบัติธรรม จึงคิด
จะยกทัพไปรับพระเวสสันดรกลับคืนพระนครตามเดิม จากตอนนี้แสดงให้เห็นถึงบุคคลใน
สังคม ที่มีความเข้าใจธรรม และใกล้ชิดพระพุทธศาสนา อันจะช่วยให้จิตใจคน
มีความเมตตา อ่อนโยน และรักสงบ เมื่อนักเรียนได้ศึกษาเรื่องนี้จะช่วยให้นักถึง
ความสำคัญของคุณธรรม และเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ให้แก่เด็กด้วย
อีกประการหนึ่งจากสภาพสังคมเช่นนี้ รวมทั้ง "สาร" ที่ได้รับจากในเรื่อง เช่น ความ
กตัญญู การทำประโยชน์ให้ส่วนรวม การปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามฐานะ บทบาท หน้าที่
ช่วยให้นักเรียนตระหนักว่า สิ่งเหล่านี้ยังเป็นที่ต้องการในสังคมปัจจุบัน เพราะนอกจากจะ
ช่วยให้นักอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขแล้ว ยังช่วยพัฒนาสังคมให้ก้าวหน้า และสงบสุขด้วย

จากรายละเอียดดังกล่าวจึงเห็นได้ว่าเนื้อหาเรื่องนี้มีส่วนช่วยส่งเสริมให้
นักเรียนมีพัฒนาการทั้งทางด้านปัญญา อารมณ์ และสังคม

5) เนื้อหาในเรื่อง ช่วยชี้ให้เห็นถึงการใช้ภาษาที่สามารถพรรณนาได้ไพเราะ สละสลวย เช่น ธรรมชาติ อารมณ์ ความรู้สึก การเล่นอักษร มีสัมผัสกลางวรรค เช่น ตอนจ๊กกองทัพ หรือชี้ให้เห็นสภาพจิตใจของผู้มีคุณธรรม เห็นคุณค่าในการปฏิบัติธรรม ความกตัญญูที่ลูกมีต่อพ่อ แม่ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หรือการรู้จักปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามฐานะ บทบาท หน้าที่ เพื่อจะนำไปสู่การปฏิบัติตนในสังคมให้เกิดความสุขได้ นับว่าเนื้อหาเรื่องนี้ช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าทั้งทางด้านวรรณศิลป์ คือ การใช้ภาษา และคุณค่าทางสังคม คือ การปฏิบัติตนตามคุณธรรมที่มีในเนื้อหาเรื่องนั้น

6) ค่านิยมเด่น ๆ ของเรื่องนี้ คือ ความกตัญญู การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามฐานะ บทบาท หน้าที่ เป็นค่านิยมอันพึงประสงค์ ซึ่งถ้านักเรียนที่ศึกษาได้ตระหนักถึงจะทำให้ให้นักเรียน ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าได้ อีกประการหนึ่ง การศึกษาเรื่องนี้จะทำให้ให้นักเรียนสำนึกถึงคุณค่าที่ได้รับจากวรรณคดีมรดกชิ้นนี้ อันจะช่วยให้นักเรียนเกิดค่านิยมที่จะอนุรักษ์วรรณคดีมรดก ซึ่งเป็นศิลปะล้ำค่าของไทย เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้รู้จักด้วย

7) ข้อคิดจากเรื่องนี้ เป็นข้อคิดที่นักเรียนอาจนำไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้ ไม่ว่าจะเป็นความกตัญญู เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หรือการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามฐานะ บทบาท หน้าที่ เพราะนักเรียนจะต้องมีการติดต่อกับบุคคลทั่วไปในสังคม ถ้านักเรียนนำข้อคิดเหล่านี้ไปปฏิบัติ ก็จะเป็นที่รักของทุกคน และอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

8) เนื้อหาเรื่องนี้เป็นร้อยกรอง พิจารณาตามงานเขียนประเภทนี้ได้ดังนี้คือ

8.1 รูปแบบของเรื่องนี้เป็นร้อยยาว เมื่อพิจารณาตามแผนผังของคำประพันธ์แล้ว จะเห็นว่าตรงตามฉันทลักษณ์ นอกจากนี้จังหวะและลีลาในการอ่านก็เหมาะสมกับคำประพันธ์นั้น ๆ และเหมาะสมกับลักษณะของเรื่องที่เป็นชาคกบิยพุทธศาสนา เช่น ตอนที่กล่าวถึงธรรมชาติ ความรู้สึก ก็ใช้จังหวะพรรณนาอย่างไพเราะสละสลวย เมื่อถึงตอนจ๊กกองทัพก็มีจังหวะ ลีลา ที่กระชับ แสดงถึงความยิ่งใหญ่ เข้มแข็งของกองทัพ

8.2 เรื่องนี้มีเนื้อหาเป็นเรื่องในชาดก ผู้ประพันธ์ใช้วิธีบรรยาย พรรณา เป็นส่วนใหญ่ในการดำเนินเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นความงามของธรรมชาติ อารมณ์ ความรู้สึก ของตัวละครในเรื่อง โดยผู้ประพันธ์ได้แทรกความคิด ความรู้สึกต่าง ๆ ไว้ในเนื้อหา โดยใช้การบรรยาย พรรณา หรือบทสนทนาของตัวละครในเรื่อง ผู้อ่านต้องศึกษา เนื้อเรื่องอย่างคิจนจบจึงจะได้ความคิด ความรู้สึก และได้รับรสของร้อยกรองเรื่องนี้ อย่างแท้จริง

8.3 ลักษณะของเรื่องนี้เป็นเรื่องในชาดก มีเหตุการณ์ต่าง ๆ จาก ตัวละคร การเขียนจึงย่อมาดำเนินไปตามเนื้อเรื่องนั้น ๆ อยู่แล้ว นับว่าเนื้อเรื่องดำเนิน ไปตามลำดับไม่สับสน

8.4 เนื้อหาเรื่องนี้มีคุณค่าทั้งในแง่สุนทรียภาพและการสร้างสรรค์ ในแง่ สุนทรียภาพก็ไ้แก่ การใช้ภาษาไพเราะ สละสลวย มีการเล่นคำ มีสัมผัสใน เช่น ตอน พรรณาธรรมชาติ ความรู้สึก การจึกกองทัพ ส่วนการสร้างสรรค์ก็ไ้แก่ การสร้างสรรค์ จิตใจให้มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว มีความอ่อนโยน รักสงบ เห็นคุณค่าของการปฏิบัติ ธรรม และการสร้างสรรค์สังคม คือ การปฏิบัติตามคุณธรรม หรือข้อคิดที่ได้รับจากเรื่อง นับเป็นการสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขในสังคม

8. เรื่องมงคลสูตรคำฉันท์ (เรื่องนี้พิจารณาตามเกณฑ์ตั้งแต่ข้อ 1 - 7 และ ข้อ 10)

1) บทนำเรื่องกล่าวถึงที่มาของเรื่อง ความหมายของคำว่า "มงคล" กล่าวถึง มงคลทั้ง 38 ประการว่ามีอะไรบ้าง รวมทั้งแนวทางการศึกษาแนวคิดและค่านิยม ซึ่งนับ ว่าให้รายละเอียด ความรู้ และความเข้าใจได้คือพอสมควร ส่วนประวัติผู้แต่งไม่มีเช่นกัน อย่างไรก็ตามผู้แต่งเรื่องนี้คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์ พระองค์หนึ่งของไทย นักเรียนจึงสามารถจะหาความรู้ประกอบเกี่ยวกับพระองค์ท่านได้ ไม่ยากนัก

2) เรื่องนี้ให้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในด้านของรูปแบบ และกลวิธี เพราะ เป็นการสอนโดยใช้รูปแบบของคำฉันท์ แทนที่จะเป็นร้อยแก้วทั่วไป นอกจากนี้เนื้อเรื่องนี้เป็นมงคลที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีความเจริญก้าวหน้า ซึ่งย่อมจะเป็นการสร้างสรรค์สังคมให้

ก้าวหน้า และเกิดความสุข เช่น การคบเพื่อน ความมีวินัย การให้ทาน การประพฤติธรรม เป็นต้น

3) เรื่องนี้แต่งเป็นคำฉันท์ และใช้กาพย์แทรกในบางตอน โดยมีคาถาภาษามาลีสลับด้วย นอกจากนักเรียนจะได้ฝึกทักษะการอ่านบทร้อยกรอง ซึ่งมีลักษณะเป็นคำสอน แตกต่างไปจากร้อยกรองที่เป็นบันเทิงคดีแล้ว นักเรียนยังมีโอกาสได้ฝึกอ่านส่วนที่เป็นคาถามาลีสลับ จึงนับว่าเรื่องนี้มีส่วนช่วยพัฒนาทักษะอ่านให้นักเรียนได้อีกลักษณะหนึ่ง

4) จากเนื้อหาในเรื่องที่เป็นมงคลต่าง ๆ 38 ประการนี้ ถ้านักเรียนนำไปพิจารณาพร้อมกับเพื่อนในกลุ่มว่า จะทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าแก่ชีวิตและสังคมได้อย่างไร ก็จะเป็นโอกาสที่นักเรียนได้ใช้ความคิด เพื่อให้ปัญญาแตกฉานยิ่งขึ้น เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางด้านปัญญาได้ นอกจากนี้การปฏิบัติตามมงคลต่าง ๆ ทั้ง 38 ประการ จะทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถเข้ากับคนในสังคมได้ และช่วยให้สังคมสงบสุข นับเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมอีกทางหนึ่ง ดังนั้น จะเห็นได้ว่าเนื้อหาเรื่องนี้ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางปัญญา และสังคม

5) เนื่องจากเรื่องนี้มีลักษณะเป็นคำสอน การนำมาเขียนเป็นร้อยกรองเช่น คำฉันท์นั้น ย่อมจะช่วยให้ผู้อ่านขึ้นนอกจากนั้นคำสอนต่าง ๆ ที่เป็นมงคล เช่น การไม่คบคนพาล ให้คบบัณฑิต การทำงานไม่ให้คั่งค้างอาชูล การพึงธรรมตามโอกาสอันควร เหล่านี้ ถ้านักเรียนนำไปปฏิบัติก็จะก่อประโยชน์สุขแก่สังคม นับว่ามีคุณค่าทั้งทางด้านวรรณศิลป์และสังคม

6) ค่านิยมต่าง ๆ ในเรื่องนี้ อันได้แก่ค่านิยมทางการศึกษา เช่น ข้อ 8 มีศีลปะ ข้อ 9 มีวินัย ทางสังคมเช่น ข้อ 11 บำรุงมารดา บิดา ข้อ 18 ประกอบการทำงานที่ไม่มีโทษ ข้อ 20 สำนวณจากการค้ำน้ำเมา และทางจริยธรรม เช่น ข้อ 16 ประพฤติธรรม ข้อ 26 พึงธรรมตามกาล ล้วนเป็นค่านิยมที่พึงประสงค์ทั้งสิ้น อันจะช่วยให้เด็กเรียนที่ศึกษาได้นำไปพัฒนาเพื่อให้เกิดขึ้นในตน

7) ข้อคิดต่าง ๆ ในเรื่องนี้ คือ มงคลทั้ง 38 ประการ ซึ่งถ้านักเรียนได้นำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ก็ย่อมจะเกิดความก้าวหน้า และเกิดความสุขทั้งแก่ตนเองและสังคม

8) เนื้อหาเรื่องนี้เป็นร้อยกรอง พิจารณาความถูกต้องตามรูปแบบของฉันทลักษณ์
ดังนี้

8.1 รูปแบบของเรื่องนี้เป็นคำฉันท์ เมื่อพิจารณาตามรูปแบบแผนผังของ
คำประพันธ์แล้ว ส่วนที่เป็นคำประพันธ์ประเภทฉันท์มีบางบทที่คำครุ ลหุ ไม่ตรงตาม
ฉันทลักษณ์ แต่ก็เป็นส่วนน้อยมาก คือ

"สิบสองฉันทาเหล่า นร่อสุเทวา
รวมกันและทริหา สิริมังคลาโค"

ตรงตำแหน่งคำที่ขีดเส้นใต้ที่ถูกต้องควรเป็น "ครุ" (ภาษาพิจารณาเล่ม 2 หน้า 171)
อย่างไรก็ตาม จังหวะและลีลาในการออกเสียงก็มีความเหมาะสมกับคำประพันธ์ที่
โดยเฉพาะการเน้นบาทสุดท้ายของมงคลแต่ละข้อว่า "ข้อนี้แหละมงคล อภิเรกอุคมดี"
ให้ความรู้สึกกระชับ และมั่นใจว่า เป็นสิ่งที่จริง

8.2 วิธีการเสนอความคิด คำสอนที่ดี ๆ ของเรื่องนี้ อยู่ในรูปของคำฉันท์
แทนที่จะเป็นร้อยแก้วทั่ว ๆ ไป จึงเป็นวิธีช่วยให้ผู้อ่านสนใจขึ้น และยังได้รับรสไพเราะ
จากจังหวะและลีลาที่เป็นร้อยกรอง ซึ่งน่าจะถือว่าเป็นลักษณะที่เรียบร้อยในรูปของ
ร้อยแก้ว

8.3 เรื่องมงคลสูตรคำฉันท์ เป็นคำเล่าของพระอานนท์ ซึ่งยอมเล่าไป
ตามเหตุการณ์ที่ได้ยินมาเป็นลำดับ จึงนับว่าดำเนินเรื่องไปตามลำดับ ไม่สับสน

8.4 ในด้านสุนทรียภาพ เนื้อหาเรื่องนี้ชี้ให้เห็นถึงการสรรค่า ที่มีความ
กะทัดรัด มีความหมายลึกซึ้ง กว้างขวาง เห็นได้จากศัพท์ที่ใช้ซึ่งมีความหมายที่
เหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหาที่เป็นคำสอน และใช้ในคำประพันธ์ประเภทคำฉันท์ได้อย่างกลมกลืน
เช่น สุธรรมศรี มัวมล เมามล พุทธรม คุณานนท์ ส่วนในด้านคุณค่าทางสร้างสรรค์
เนื้อหาเรื่องนี้ชี้ให้เห็น คุณค่าทางด้านจริยธรรมอย่างชัดเจน เพราะมีลักษณะเป็นคำสอน
ที่เมื่อบุคคลใดปฏิบัติตามย่อมเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคม นอกจากนี้ยังมีการสร้าง
สรรค์ในการใช้รูปแบบของคำฉันท์เป็นคำสอนด้วย จึงนับว่าเนื้อหาเรื่องนี้มีทั้งสุนทรียภาพ
และคุณค่าในทางสร้างสรรค์

9. วรรณนาภาตามสูตร (เรื่องนี้จะพิจารณาตามเกณฑ์ตั้งแต่ข้อ 1 - 8)

- 1) บทนำเรื่องกล่าวถึงที่มาของเรื่องวรรณนาภาตามสูตร และเหตุการณ์ที่เป็นที่มาของภาตามสูตร การศึกษาแนวคิดและค่านิยม ใ้รายละเอียดและได้ความรู้ที่ขึ้น ส่วนประวัติผู้แต่ง นักเรียนต้องศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเอง เพราะไม่มีไว้ให้
- 2) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่ชัดเจนของเรื่องนี้ คือ รูปแบบและกลวิธีที่เป็นคำสอนโดยใช้รูปของคำถาม - คำตอบ นอกจากนี้ข้อคิดที่ได้จากเรื่อง คือ การไม่ให้เชื่อคนง่าย ใ้รู้จักใช้ปัญญาไตร่ตรองกันก่อน จะช่วยให้เกิดประโยชน์สุขแก่ผู้ปฏิบัติ เป็นการสร้างสรรค์สังคม
- 3) เรื่องนี้เป็นความเรียงในพระสูตร แต่นำมาเขียนในรูปของคำถาม - คำตอบ นักเรียนจะได้อ่านเรื่องที่มีลักษณะเป็นวิชาการ แต่อยู่ในรูปที่คล้าย ๆ เป็นบทสนทนา ช่วยพัฒนาความคิดและทักษะการอ่านอีกลักษณะหนึ่ง
- 4) นักเรียนสามารถนำเนื้อหาในเรื่องมาวิเคราะห์ แสดงความคิดเห็นร่วมกับเพื่อน เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ สร้างปัญญาให้ตนเอง นอกจากนี้ข้อคิดจากเรื่อง คือ การรู้จักใช้ปัญญาไตร่ตรองก่อนจะเชื่อสิ่งใด ทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นคนมีเหตุผลในเรื่องต่าง ๆ เป็นการสร้างคนในสังคมให้มีคุณภาพ ช่วยพัฒนาสังคมได้ ดังนั้นเนื้อหาเรื่องนี้จึงนับว่ามีส่วนช่วยส่งเสริมพัฒนาการให้นักเรียนทั้งด้านปัญญาและสังคม
- 5) ในค่านิยมศิลปะ เรื่องนี้ช่วยให้นักเรียนได้เห็นตัวอย่างการใช้ภาษาร้อยแก้ว ที่เรียบง่าย กระชับ สื่อความหมายได้กระจ่าง และลึกซึ้ง เป็นสาขกโวหารที่มีการยกตัวอย่างได้ชัดเจน ส่วนในค่านิยมสังคม เรื่องนี้เน้นคุณค่าของปัญญา คือการไตร่ตรองก่อนจะเชื่อสิ่งใด หรือปฏิบัติสิ่งใด เพื่อจะได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม
- 6) ค่านิยมที่เด่น ๆ ของเรื่องนี้ คือ การรู้จักใช้ปัญญาไตร่ตรองให้รอบคอบ เป็นค่านิยมที่พึงประสงค์ อันสมควรให้นักเรียนได้ตระหนักถึง
- 7) ข้อคิดจากเรื่องนี้ ได้แก่ การใช้ปัญญาไตร่ตรองก่อนเชื่อสิ่งใด เพื่อจะได้ไม่ผิดพลาด ข้อคิดนี้นักเรียนสามารถนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ เพื่อประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

8) เรื่องนี้เป็นงานเขียนประเภทสารคดี พิจารณาตามรูปแบบของงานเขียนประเภทนี้ได้ ดังนี้

8.1 เรื่องนี้เป็นสารคดีที่เขียนในลักษณะของการถาม - ตอบ เนื้อหาเป็นเรื่องของการอธิบายข้อสงสัย เกี่ยวกับการที่พระพุทธเจ้าห้ามเชื่อถือสิ่งใดโดยอาการ 10 อย่าง มีรายละเอียดพร้อมด้วยตัวอย่างประกอบเนื้อหาอธิบายให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่า เนื้อหาเรื่องนี้มีลักษณะเป็นวิชาการ การใช้รูปแบบนี้จึงมีความเหมาะสมที่นอกจากนี้ยังช่วยให้อธิบายเนื้อหาได้รายละเอียดชัดเจนอีกด้วย

8.2 การเสนอเนื้อหาของเรื่องนี้เป็นลักษณะของคำถาม - คำตอบ เป็นการไขข้อสงสัยให้เข้าใจได้แจ่มแจ้งขึ้น ซึ่งกลวิธีนี้มีลักษณะแปลกออกไปจากเรื่องอื่น จึงช่วยให้น่าสนใจชวนอ่านยิ่งขึ้น

8.3 ในบทนำเรื่องของเรื่องนี้ได้กล่าวแล้วว่า กาลามสูตรเป็นพระสูตรสำคัญในพระพุทธศาสนา และยังได้กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดพระสูตรขึ้น เนื้อหาตอนที่เรียนนี้ แม้จะไม่ได้แสดงแหล่งคนควาอ้างอิง แต่ย่อมจะมีความถูกต้องน่าเชื่อถือ เพราะเป็นการนำข้อความในพระสูตรมาชี้แจงในรูปของคำถาม - คำตอบ โดยผู้เรียบเรียงคือ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ซึ่งเป็นผู้มีความสามารถทางด้านนี้ อยู่แล้ว

8.4 เนื้อหาเรื่องนี้ เป็นการนำหัวข้อที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามไม่ให้เชื่อถือในอาการ 10 อย่าง มาชี้แจง มีการแยกอธิบาย คำถาม - คำตอบ เป็นข้อ ๆ พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบแต่ละข้อให้เห็นจริง นับว่าเนื้อหาตอนนี้เป็นไปตามขั้นตอนได้ลำดับดี

10. เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนขุนแผนลู่แกโทษ (ตอนที่ 21) (เรื่องนี้จะพิจารณาตามเกณฑ์ทั้งข้อ 1-7 และข้อ 10)

1) บทนำเรื่อง กล่าวถึงประวัติการขับเสภา ที่มาของเรื่องขุนช้างขุนแผน ช่วยให้ได้ความรู้เป็นประโยชน์เพิ่มเติม นอกจากนี้การเล่าเรื่องย่อตอนที่เรียน แนวทางการศึกษาแนวคิด และค่านิยม จะช่วยให้เข้าใจเนื้อเรื่องและศึกษาแนวคิด และค่านิยมได้ง่ายขึ้น เนื่องจากในบทนำเรื่องกล่าวว่าตอนนี้อยู่ไม่ปรากฏชัดว่าผู้แต่งเป็นใคร จึงไม่มี

ประวัติของผู้แต่ง แต่ักควรที่นักเรียนจะศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับผู้แต่ง เนื้อหาตอนต่าง ๆ ของเรื่องนี้ เพื่อให้ความรู้กว้างขวางขึ้น

2) เรื่องนี้มีความคิดสร้างสรรค์ที่เด่น ๆ คือ สารต่าง ๆ จากเรื่อง แสดงถึงความเมตตากรุณา ความกตัญญู ความรับผิดชอบ รู้หน้าที่ของตน กตเวทิตาและปฏิบัติตามกฎหมาย อันควรนำไปปฏิบัติเพื่อให้สังคมมีความเป็นระเบียบ และเกิดประโยชน์สุข เป็นการสร้างสรรค์สังคม

3) เนื้อหาเรื่องนี้เป็นกลอนเสภา นักเรียนมีโอกาสจะฝึกอ่านได้ทั้งวิธีการขับเสภา การอ่านทำนองเสนาะ การใส่อารมณ์ประกอบไปตามเนื้อหา อันเป็นการช่วยพัฒนาทักษะอ่านให้แก่ นักเรียนได้ส่วนหนึ่ง

4) การศึกษา "สาร" หรือหาแนวคิด ค่านิยมในเรื่องนี้ จำเป็นต้องใช้ความคิดรวมทั้งการแสดงความคิดเห็นร่วมกับเพื่อน อันจะช่วยให้เกิดปัญญาแตกฉานขึ้น นอกจากนี้บางตอนในเรื่องมีการใช้ภาษาสละสลวย พรรณนาให้เกิดความงามเห็นภาพ ช่วยให้เกิดสุนทรีย์ทางอารมณ์ เช่น

"มืกลิ่นแสงเทียนประทีปส่อง	ก็ดวงแสงจันทร์กระจ่างสว่างส่ง
บุปผชาติสาคเกสรขจรลง	บุษบงเบิกแแบ่งระบัดบาน
เรณูนวลหวานหอมมารวยริน	พระพายพัดประทีนกลิ่นหวาน
เฉื่อยฉิวปลิวรสสุมาลย์	ประสานสอดกอดหลิบริวารไป ฯ"

(ภาษาพิวิจารณ์ เล่ม 2 หน้า 193)

เนื้อหาในเรื่องชี้ให้เห็นคุณธรรม ได้แก่ ความเมตตา ความกตัญญู ความรับผิดชอบและรู้จักหน้าที่ของตน การเคารพรักษากฎหมาย รวมทั้งเชื่อในความยุติธรรมของกฎหมายที่จะมอบฉันทให้กับผู้รับสารภาพ และบางตอนยังชี้ให้เห็นสภาพสังคมว่า มีความเชื่อ ในเรื่องกฎแห่งกรรม ช่วยให้คนในสังคมมีความยังคิด ไม่กล้าทำชั่ว สิ่งเหล่านี้ยังเป็นที่ต้องการในสังคมปัจจุบัน ถ้านักเรียนได้ตระหนัก และรู้จักนำไปปฏิบัติก็จะช่วยให้เป็นบุคคลที่อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข สร้างความก้าวหน้า มีระเบียบ และสงบสุขให้สังคม ดังนั้นจึงนับว่า เนื้อหาเรื่องนี้ช่วยสร้างเสริมพัฒนาการให้นักเรียนทั้งด้านปัญญา อารมณ์และสังคม

5) จากเรื่องนี้ช่วยให้นักเรียนได้ตระหนักถึงคุณค่าทางสังคมได้เด่นชัด คือ ชี้นำให้เห็นถึงการรู้หน้าที่ ความรับผิดชอบ และความรักที่พ่อ แม่ มีต่อดูก เช่น ที่ขุนแผนและวันทอง รู้สึกห่วงใยลูกที่จะเกิด ความกตัญญู ความเมตตาปราณี การเคารพกฎหมาย ซึ่งถ้าบุคคลใดในสังคมปฏิบัติย้อมจะเกิดประโยชน์สุขแก่คนในสังคม ช่วยให้อสังคมนั้นมีระเบียบและเจริญ ในค่านคุณค่าทางวรรณศิลป์นั้นเห็นได้จากการใช้ภาษาในการพรรณนาอย่างชัดเจน เห็นภาพ เช่น พรรณนาธรรมชาติ ฯลฯ

6) ค่านิยมที่เด่นชัดของเรื่องนี้ คือ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน ความกตัญญู กตเวทิตะ ความเมตตาปราณี การเคารพรักษากฎหมาย ค่านิยมเหล่านี้ล้วนเป็นค่านิยมอันพึงประสงค์ ถ้านักเรียนตระหนักถึงค่านิยมเหล่านี้ จะเป็นการช่วยสร้างสังคมให้มีระเบียบและสงบสุข ค่านิยมอีกประการหนึ่ง คือ ความเชื่อในกฎแห่งกรรม ซึ่งจะช่วยให้รู้จักยับยั้งชั่งใจในการปฏิบัติกิจการใด ๆ เพื่อไม่ให้เป็นที่ไปในทางชั่วร้าย

7) ข้อคิดที่ได้จากเรื่องนี้ คือ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความเมตตาปราณี ความกตัญญู กตเวทิตะ ซึ่งเป็นข้อคิดที่สมควรนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพราะจะช่วยให้เป็นที่รักของคนทั่วไป ซึ่งนักเรียนได้พบปะติดต่อกัน อันจะเป็นประโยชน์ในการติดต่อกับคนในสังคม นอกจากนี้การรักษากฎหมายอย่างเคร่งครัด จะช่วยให้สังคมนั้นมีระเบียบและมีความสงบสุข

8) พิจารณาความถูกต้องของเนื้อหาในเรื่อง ซึ่งเป็นงานเขียนประเภทร้อยกรองได้ ดังนี้คือ

8.1 เรื่องนี้แต่งเป็นกลอนเสภา เมื่อพิจารณาตามแผนผังของคำประพันธ์ชนิดนี้แล้ว ก็มีความถูกต้องดี เมื่ออ่านเป็นทำนองขับเสภาที่เข้ากับจังหวะและลีลาในการออกเสียง ทำให้เกิดความไพเราะ ฟังรื่นหู เป็นการกล่อมอารมณ์ไปในตัว

8.2 เรื่องนี้ดำเนินเรื่องโดยให้ตัวละครเป็นผู้แสดงความรู้สึก ความคิดต่าง ๆ นอกจากนี้ก็มีบทพรรณนาประกอบ เช่น ธรรมชาติ อารมณ์ ผู้อ่านจะได้รับรสไพเราะจากบทร้อยกรองเรื่องนี้ และได้สัมผัสความคิด ความรู้สึกต่าง ๆ เมื่อได้ศึกษาเนื้อหาและตัวละครในเรื่องอย่างละเอียด

8.3 ลักษณะของเรื่องเป็นนิทาน มีเหตุการณ์ของเรื่อง ตัวละคร ฉาก จึงย่อมมีการดำเนินเรื่องไปตามโครงเรื่องของนิทานนั้น ซึ่งก็เป็นไปตามลำดับที่

8.4 เนื้อหาส่วนใหญ่ชี้ให้เห็นแนวทางในการสร้างสรรค์สังคม เช่น การกระทำของตัวละครมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความกตัญญูต่อกเวที่ เมตตาปราณี การรักษากฎหมาย ความเชื่อในกฎแห่งกรรม ย่อมจะช่วยให้เกิดความสุขกับบุคคลในสังคม ให้สังคมก้าวหน้า มีระเบียบ และสงบสุข แต่ก็มีบางตอนที่เนื้อหาไม่สุนทรีย์ภาพ คือ มีการใช้ภาษาพรรณนาได้ไพเราะ โดยเฉพาะการพรรณนาธรรมชาติ

11. เรื่องวาริทธิยวงศ์ (เรื่องนี้จะพิจารณาตามเกณฑ์ข้อ 1 - 7)

1) บทนำเรื่องกล่าวถึงที่มาของเรื่อง เนื้อหาในเรื่องย่อ ๆ ว่ากล่าวถึงอะไรบ้าง แนวทางการศึกษา แนวคิด และค่านิยม อันจะเป็นทางช่วยให้เข้าใจเนื้อเรื่องได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ยังกล่าวถึงประวัติของผู้แต่งสั้น ๆ ช่วยให้ผู้รู้จักผู้แต่งซึ่งเป็นกวีร่วมสมัยผู้หนึ่ง แต่นักเรียนก็ควรจะรู้จักศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับประวัติผู้แต่งให้มากขึ้น เพื่อความรู้จะได้กว้างขวางขึ้น

2) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่เด่น ๆ ของเรื่องนี้ เห็นได้จากรูปแบบและกลวิธี ที่มีการเปรียบเทียบธรรมชาติ กับสภาพความจริงของชีวิตได้กลมกลืนดี ภาษาที่ใช้ก็สละสลวย มีการเปรียบเทียบ เล่นคำ เห็นภาพได้ชัดเจน และมีความเด่น นอกจากนี้ยังให้ข้อคิดต่าง ๆ ที่มีลักษณะสร้างสรรค์ ได้แก่ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

3) เนื้อหาเรื่องนี้เป็นกลอนสุภาพ ที่เกี่ยวกับธรรมชาติเปรียบเทียบกับสภาพชีวิตมนุษย์ ซึ่งนอกจากนักเรียนจะได้ฝึกอ่านทำนองเสนาะแล้ว ยังได้ใส่อารมณ์ไปกับข้อความที่พรรณนาไว้ในเรื่องด้วย เป็นการพัฒนาทักษะการอ่านของนักเรียนได้อีกแห่งหนึ่ง

4) จากเนื้อหาในเรื่อง นักเรียนต้องใช้ความคิดในการค้นหา "สาร" แนวคิด และค่านิยมที่มีอยู่ในเรื่องให้ได้ อันจะเป็นการช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางปัญญา ภาษาที่ใช้ในเรื่องนี้มีความสละสลวยงดงาม ช่วยให้นักเรียนเกิดความละเอียดอ่อนในอารมณ์ ทำให้มองเห็นความสวยงามในธรรมชาติ นับว่ามีส่วนช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ด้วย

นอกจากนี้คุณค่าที่ได้รับจากเรื่องได้แก่ คติธรรมบางประการ กล่าวคือการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ความเข้าใจสิ่งอันเป็นธรรมดาโลกแล้ว เลิกคิดแก่งแย่งชิงดีกัน ถ้านักเรียนนำมาปฏิบัติ ก็ย่อมจะเกิดความสุขสงบในสังคม ดังนั้นจึงนับว่าเนื้อหาเรื่องนี้มีส่วนช่วยส่งเสริมพัฒนาการให้นักเรียนทั้งด้านปัญญา อารมณ์ และสังคม

5) ลักษณะของเรื่องนี้เป็นกลอนสุภาพ มีการใช้ภาษาพรรณนาธรรมชาติโดยเปรียบเทียบกับสภาพชีวิตมนุษย์ได้ไพเราะ เนื้อหาชวนให้น่าสนใจยิ่งขึ้น เพราะได้ถึงความไพเราะของภาษา ความงามของธรรมชาติ ประกอบกับข้อคิดในชีวิตมนุษย์ เช่น รู้จักทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นมากกว่าตนเอง ให้เข้าใจสภาพธรรมชาติของโลก เพื่อปฏิบัติตนอยู่ในสังคมมนุษย์ได้อย่างเป็นสุข ใฝ่มองสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อย่างผู้มีปัญญา ดังตัวอย่างว่า

"ไม่โยคีปรีดาประสาโลก ไม่ทุกข์โศกเสียใจหรือให้ทวน
มีความสุขอยู่ทุกยามตามที่ควร ไม่ปั่นป่วนไปตามความเร่าร้อน
รู้จักเพียงพอดีที่จะรับ ความเกิดดับธรรมดาอุทาหรณ์
พร้อมรู้สึกตามวิสัยไปทุกตอน เหมือนทุกก่อนกรวดทรายย่อมคล้ายกัน"

(ภาษาพิจารณาเล่ม 2 หน้า 215)

จากรายละเอียดดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า เนื้อหาเรื่องนี้ช่วยให้นักเรียนได้ตระหนักถึงคุณค่าทางด้านวรรณศิลป์ และสังคม

6) ค่านิยมที่เด่น ๆ ของเรื่องนี้ คือ การทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม ความเข้าใจสภาพธรรมชาติโลก ความไม่แก่งแย่งชิงดีกัน อันเป็นค่านิยมที่พึงประสงค์ ซึ่งถ้านักเรียนได้ตระหนักถึงจะช่วยให้อยู่ในสังคมมนุษย์ได้อย่างสงบสุข

7) เรื่องนี้ให้ข้อคิดต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตอยู่ด้วยจิตใจที่สงบสุข อดทิ้งกิเลสตัณหาต่าง ๆ อันเป็นสิ่งที่จะทำให้จิตใจวุ่น สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้บุคคลที่ปฏิบัติรู้จักพอใจในสิ่งที่ตนมี เพื่อให้มีความคิดถึงส่วนรวมมากกว่าส่วนตน อันจะทำให้สังคมสงบสุข

8) พิจารณารูปแบบของเรื่องนี้ ซึ่งมีลักษณะเป็นงานเขียนประเภทร้อยกรองได้
ดังนี้ คือ

8.1 เรื่องนี้แต่งเป็นกลอนสุภาพธรรมดา เมื่อพิจารณารูปแบบแล้วก็เห็นว่ามีความถูกต้องตรงตามฉันทลักษณ์คือ จังหวะและลีลาในการออกเสียงก็เหมาะสมกับลักษณะคำประพันธ์ แม้บางตอนจะเป็นข้อคิดเกี่ยวกับเรื่องชีวิตมนุษย์ ไม่ใช่การพรรณนาธรรมชาติ แต่ผู้ประพันธ์เขียนเปรียบเทียบเข้ากับธรรมชาติโดยการสรรคำใช้คำไพเราะรื่นหู เช่น

"ขอกายเจ้าจงเป็นเช่นต้นไม้ ยืนอยู่ได้โดยภพสงบนิ่ง
เพื่อแผ่ร่มและเป็นหลักให้พักพิง แ่่งคอกพริ้งผลัดฤดูอยู่ชั่วกาล
และใจเจ้าจักเป็นเช่นสายน้ำ ไส้เย็นล้ำชื่นแล้วไหลแผ้วผ่าน
เพื่อเลี้ยงชีพขโอมโลให้เบิกบาน เพียงห้องพานฉวีแผ้วแล้วผ่านเลย"

(ภาษาวิจารณ์เล่ม 2 หน้า 214)

8.2 ผู้เขียนเสนอความคิดในรูปของกลอนสุภาพ โดยใช้เปรียบเทียบกับธรรมชาติ เพื่อให้เกิดความไพเราะและได้รับรสของกลอนอย่างแท้จริง ซึ่งถ้าผู้อ่านศึกษาให้ถี่ จะได้ข้อคิดประกอบกับรสอันไพเราะของกลอนด้วย

8.3 เรื่องนี้แม้มิได้มีเนื้อหาเป็นเรื่องราวต่อเนื่องกัน แต่ผู้ประพันธ์สามารถเขียนพรรณนาธรรมชาติ เปรียบเทียบกับสภาพชีวิตมนุษย์ เป็นขั้นตอนได้ลำดับที่

8.4 ในด้านสุนทรียภาพ นอกจากเรื่องนี้จะชี้ให้เห็นถึงการสรรคำที่มีความกะทัดรัด แต่กินความหมายกว้าง เห็นภาพ เช่น เพชรน้ำค้าง พรหมหย้า แฉกควาไผ่ไผ่มโหรีจากราวป่า ยังชี้ให้เห็นถึงกลวิธีแต่งที่เป็นภาพพจน์ มีอุปมาอุปไมย และบุคลาธิษฐานช่วยให้เห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น

"กลางคืนคอยเป็นควันอัคอันไว้ ครันกลางวันก็เป็นไฟไปทุกอย่าง"

(ภาษาวิจารณ์เล่ม 2 หน้า 213)

หรือ

"เพชรน้ำค้างค้างหล่นบนพรหมหย้า เย็นหยาดฟ้ามาฉินหลงวันใหม่
เคล้าเคลียหยอกคอกหย้าอย่างอาลัย เมื่อแฉกควาไผ่ไผ่ไหวตะวัน"

(ภาษาวิจารณ์เล่ม 2 หน้า 212)

ส่วนในค่านสร้างสรรค์ เนื้อหาเรื่องนี้ให้คุณค่าหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะในค่านจิตใจ คุ้มการชี้ให้เห็นความงามในธรรมชาติ เป็นการช่วยยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น ให้พอใจในการดำรงชีวิตอย่างสุขสงบ ละกิเลส และการแก่งแย่งแข่งดี อันจะทำให้เกิดทุกข์ และให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม คุณค่าต่าง ๆ เหล่านี้ ให้แนวทางในการสร้างสรรค์สังคมให้สงบสุข

12. เรื่องการส่งเสริมการเกษตรของไทย (เรื่องนี้จะพิจารณาตามเกณฑ์ตั้งแต่ข้อ 1 - 8)

- 1) บทนำเรื่องกล่าวถึงที่มาของเรื่อง เนื้อหาย่อ ๆ ว่ากล่าวถึงอะไรบ้าง แนวทางการศึกษา แนวคิด และค่านิยม ซึ่งให้รายละเอียดได้เข้าใจดีพอสมควร สำหรับประวัติผู้แต่ง เรื่องนี้แม่จะมีให้ แต่ก็ เป็นประวัติสั้น ๆ ซึ่งนักเรียนต้องหารายละเอียดเพิ่มเติมด้วยตนเอง
- 2) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในเรื่องนี้ ได้แก่ การเขียนเนื้อหาที่เป็นวิชาการโดยการใช้ภาษาที่อ่านง่าย นอกจากนี้เนื้อหาสาระยังมีลักษณะสร้างสรรค์สังคม กล่าวคือสังคมไทยแต่ดั้งเดิมเป็นสังคมเกษตรกรรม ผลผลิตจากการเกษตรกรรม ทำให้เกิดรายได้ส่วนใหญ่ของประเทศ การเกษตรกรรมจึงนับว่ามีความสำคัญมาก จำเป็นต้องมีการพัฒนาให้ทันความก้าวหน้าในโลกปัจจุบัน
- 3) เนื้อเรื่องนี้เป็นบทความสารคดี นักเรียนจะได้ฝึกอ่านบทความสารคดีที่เป็นวิชาการอย่างถูกต้อง เป็นการพัฒนาทักษะการอ่านได้ส่วนหนึ่ง
- 4) ความรู้ต่าง ๆ ที่นักเรียนได้รับจากเรื่องนี้ รวมทั้งการใช้ความคิดในการศึกษาแนวคิด และค่านิยมในเรื่อง ย่อมช่วยให้เกิดปัญญาแตกฉานยิ่งขึ้น นอกจากนี้เนื้อหาในเรื่องยังช่วยให้เข้าใจสภาพสังคมเกษตรกรรมไทยได้ดีขึ้น จึงเห็นได้ว่าเนื้อหาเรื่องนี้ช่วยส่งเสริมพัฒนาการให้แก่เด็กนักเรียนทั้งด้านปัญญา และสังคม
- 5) ภาษาที่ใช้ในบทความสารคดีเรื่องนี้เรียบง่าย อ่านเข้าใจง่าย และมีการลำดับเรื่องเป็นขั้นตอนอย่างมีระเบียบ เริ่มตั้งแต่การส่งเสริมการเกษตรในสมัยสุโขทัย อยุธยา จนถึงสมัยปัจจุบัน นอกจากนี้ยังช่วยให้เข้าใจสภาพสังคมดีขึ้นตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

โดยเฉพาะในลักษณะของสังคมเกษตรกรรม จึงเห็นได้ว่าเนื้อหาเรื่องนี้ช่วยให้นักเรียนได้ตระหนักถึงคุณค่าทางวรรณศิลป์และสังคม

6) ค่านิยมที่เด่นชัดในเรื่องนี้ คือ ความภาคภูมิใจในสภาพสังคมไทย โดยเฉพาะสังคมเกษตรกรรม การร่วมมือร่วมใจกันในการส่งเสริม และช่วยกันพัฒนาอาชีพเกษตรกรให้ก้าวหน้า อันเป็นค่านิยมที่พึงประสงค์ และจะมีผลไปถึงการพัฒนาอาชีพของนักเรียนในอนาคต

7) ข้อคิดที่เด่น ๆ ของเรื่องนี้ ได้แก่ ข้อคิดเกี่ยวกับความรัก ภาคภูมิใจในความเป็นไทย และข้อคิดเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพให้เป็นปึกแผ่น ตลอดจนการให้การศึกษาเพื่อการพัฒนาอาชีพ อันจะนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เกี่ยวกับการประกอบอาชีพได้ควย

8) พิจารณารูปแบบของเนื้อหาในเรื่อง ซึ่งเป็นสารคดีได้ดังนี้

8.1 เรื่องนี้เป็นบทความสารคดีที่ค่อนข้างยาว เนื้อหาเป็นเรื่องราวของการส่งเสริมการเกษตรตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าเนื้อหาเรื่องนี้มีลักษณะเป็นวิชาการ การใช้รูปแบบเช่นนี้จึงมีความเหมาะสมดี

8.2 เริ่มต้นเรื่องเป็นการกล่าวย้อนไปถึงอดีตในเรื่องการส่งเสริมการเกษตร ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน เพื่อจะได้เปรียบเทียบว่ามีการพัฒนาขึ้นอย่างไรบ้าง จะเห็นได้ว่าวิธีการเสนอเนื้อหาเป็นระเบียบ มีขั้นตอนดี และกลวิธีที่ใช้เป็นการบรรยายล้วน เพื่อให้เข้ากับเรื่องที่มีลักษณะเป็นวิชาการ

8.3 นอกจากผู้แต่งเรื่องนี้จะมีความชำนาญในด้านนี้อยู่แล้ว หนังสือเรื่องนี้ยังได้รับรางวัลหนังสือประเภทสารคดี จึงย่อมจะถูกตองน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ในเนื้อหาบางตอน ผู้แต่งยังมีการกล่าวอ้างอิงข้อความต่าง ๆ ไว้เพื่อสนับสนุนข้อเขียนให้มีความหนักแน่น โดยกล่าวถึงแหล่งอ้างอิงอย่างละเอียดควย จึงเห็นได้ว่าเรื่องนี้มีลักษณะเป็นสารคดีที่สมบูรณ์ เพราะมีการอ้างอิงหลักฐานที่ค้นคว้ามาอย่างถูกต้อง

8.4 เนื้อหาในเรื่องเริ่มต้นโดยการกล่าวถึงประโยชน์ของการเกษตร การบำรุงการเกษตรในสมัยสุโขทัย (พ่อขุนรามคำแหงมหาราช) สมัยกรุงศรีอยุธยา (สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1) สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โดยกล่าวถึงสมัยรัชกาลที่ 5 อย่างละเอียด ว่ามีวิธีการพัฒนา ส่งเสริม เผยแพร่การเกษตรของไทยอย่างไรบ้าง จากนั้นจึงเป็นการสรุปวิธีการส่งเสริมการเกษตรของไทยในสมัยก่อนทั้งหมด แล้วจึงกล่าวถึงการส่งเสริมการเกษตรในสมัยปัจจุบัน รวมทั้งปัญหาบางประการ แต่ละตอนมีการนำข้อความมาอ้างอิง เพื่อสนับสนุนในเรื่องเป็นระยะ ๆ ไป จากที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า เรื่องนี้มีการดำเนินเรื่องไปตามลำดับ มีขั้นตอนเป็นระเบียบดี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย